

Elif Naci

Bâbiâli'de yarım asrını anlatıyor.

Elli yıl önceki mesai saatleri, şimdikine pek benzemiyordu. Gazetede esas çalışmalar, akşam üzeri başlar, geç vakitlere kadar sürerdi

Türk gazeteciliği 126 yaşının içinde. Çünkü, millî basının ilk adımı saydığımız Tercüman-ı Ahvâl gazetesi 21 Ekim 1860'da doğmuştur.

Bu bir tam ve bir çeyrek asırlık zaman diliminin yarısı Osmanlı devrinde geçti. "Bâbiâli'nin yarım asırlıklar" ise, ikinci yarıda, yani Cumhuriyet devrinde mesleğe girdiler.

Bir kişi hariç: Elif Naci O sebeple, röportaj dizimizin ilk sayfasını, bu

Elif Naci hayatının 25 yılını da müze yöneticiliğinde geçirdi. Oradaki işini bitirince

"yaşayan tarih" in hatıralarıyla açıyoruz.

Elif Naci, "Basında ve Resimde 70. Yıl" ını kutlamaya hazırlanıyor. Çünkü, 1916'da henüz 18 yaşında bir delikanlı iken İfham gazetesine girmiş. Bu tarih, aynı zamanda onun resim çalışmalarının başlangıcını da ifade ediyor. Böylece bir koltuğa kıştırılan iki karpuz, günümüze kadar birlikte ta-

şınmış. Ayrıca, 26 yıl süren ve müze yöneticisi olarak geçirilen bir de devlet hizmeti...

Dayısının oğlu Faik Sabri Duran'ın aracılığıyla İfham gazetesinde işe başlayan Elif Naci'nin görevi "Yabancı dergilerdeki resimleri kesip klişörlere yerleştirmek, klişöleri nizamaya koymak" idi. Ertesi yıl, Birinci Dünya Savaşı'nın o deşetli günlerinde, Burhan Felek'le birlikte levazım subayı olarak ordudadır. Dönüşünde Rasih Nuri'nin İleri gazetesinde, sonra İş Bankası'nca çıkarılan Milliyet'te, Tan ve Son Telgraf gazetele-

rinde, nihayet Cumhuriyet te çalışır.

Ama, Bâbiâli'de kalma rekorunu elinde bulunduran Elif Naci, büyük bir tevazu ile, kendisinin gazeteci olmadığını söylüyor. Politikaya aklının ermediğini, bu yüzden "vitrinde değil zeminde" çalıştığını ve bütün hayatının arşivde geçtiğini belirtiyor.

Müzecilik

"Patronun iki dudağı arasında" deyimi, çalışan için hiçbir garantinin olmadığı devirlerde geçerliydi. İşten çıkarılan kişi, genellikle beş parasız kapı dışına

gazeteye geliyordu. Ayrıca bütün resim sergilerine katılıyordu

Bir gün Doğan Nadi, "İstersen yazıları sen yaz, resimleri ben yapayım" demişti. Elif Naci'nin ona verdiği cevap şöyleydi: "Yazılar tabii daha iyi olur"

konulur, başının çaresine bakmak zorunda bırakılır. Elif Naci, 48 yıl önce hayatının akışını değiştiren böyle bir olayı hikâye ediyor:

"Günün birinde, beni Tan gazetesinden kovdular. Üzgün vaziyette Bâ-

biâli yokuşunu çıkıyorum. Vefa Lisesi'nden eski bir arkadaşta rastladım. "Ne var ne yok?" deyince, az önce gazeteden kovulduğumu anlatım. Bana niye resim hocalığı yapmadığımı sordu. Memur olmak istemediğimi, memuriyetin sanarla uğraşmayı engelleyeceğini ifade ettim.

Ama çocuk çocuğu nasıl geçindirecektim?.. Arkadaşımın "Sana bir resim hocalığı bulsak..." şeklindeki teklifini çaresiz kabul ettim. Bana, Ankara'ya gitmekte olduğumu, orada uygun bir iş araştıracağımı söylediydi ve "Bulduğunda mektupla bildiririm. Bir dilekçe yazıp imzalar, bana gönderirsin. Ben de tayinini yaptırırım" dedi.

İçimden "atıyor" diye düşünüyordum. Ama, çok geçmeden mektubu geldi.

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

① Vitrinde değil zeminde çalıştı ve hayatını arşivde geçirdi ①

Basında ve resimde 70 yıl

Yukarıda, 1936 yılında Tan gazetesinden bir hatıra... Ayaktakiler (soldan sağa): Etem İzzet Benice, Nizamettin Nazif Tepedenlioğlu, Mahmut Yessari. Oturanlar (soldan sağa): Karikatürist Togo, Elif Naci. Yanda İse, Gazeteciler Cemiyeti'nin, meslekte 25 yılını aşmış gazeteciler için 1973 yılında düzenlediği törende, Elif Naci'nin hediyesini Fahrettin Kerim Gökay veriyor. Ortada, Gazeteciler Cemiyeti Genel Sekreteri mehmet Mustafa Yücel ve Elif Naci'nin arkasında Muammer Uluşahin.

Elif Naci anlatıyor Geçmişten Birkaç Çizgi

Kapıyı kim açmış ?..

Cemberlitaş'ta, Doğan Nadi ile aynı apartmanda otururduk. Ben birinci, o beşinci katta...

Ben işimi gece erken bitirir, evde çocukla meşgul olurum. Doğan Nadi ise biraz sonra döner ve içeri buyur etmemeye fırsat bırakmadan, "kusur bakmayın" deyip döndü ve merdivenlerden çıkmaya koyuldu. Arkasından ne kadar selendiysem de alırdır etmedi.

Bu arada, biraz sohbet ederdik. Bir akşam kış, kıyamet... Kaloriferler de arıza-

h... Soğuktan fena üşüyordum. İsmabilmek için bahamdan kalan, yakaları samur kaplı kürkü sırtıma geçirdim. Babamın kalıbı yerinde olacaktı ki, kırık topuklarıma kadar iniyor.

Derken kapı çaldı. Açtım. Doğan Nadi... Beni görünce irkilir gibi oldu ve içeri buyur etmemeye fırsat bırakmadan, "kusur bakmayın" deyip döndü ve merdivenlerden çıkmaya koyuldu. Arkasından ne kadar selendiysem de alırdır etmedi.

Ertesi gün, gazetede ki arkadaşlara şöyle demiş: "Yahu çocuklar, dün gece yanlış bir kapı çaldım. Karşıma kim çıksa beğenirsiniz?.. Alemdar Mustafa Paşa..."

Malm iyisi

Türk ve İslâm Eserleri Müzesi müdürü olduğum sıralar... Bir akşam, gazeteden erken çıktık. Doğan Nadi ile birlikte bar, pavyon dolaştık. Dönüşte Gala-

- Affedersiniz bayım. Eski Türk Eserleri Müzesi burası mı?
- Evet ne yapacaksınız?
- Bu memlekette elli giram Avlantasının 150 lira ay alıp satıldığını iştittim de beni de bir rafa koymanızı ricaay geldim.

(Cemal Nadir'in 7.12.1946 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan karikatürü)

Aralıklı 40 yıl Cumhuriyet gazetesinde çalışan Elif Naci, benzer benzerde baş yazışlarını sürdüren Nadir Naci ile.

A-56	
653972	Nuri Açıkoğlu.....ZONG.
697338	Fikri Duman.....G.ANTEP
622118	Selahattin Toygun.....KARS
687857	Ahmet Tuluk.....ERZİNCAN
689296	Seral Sandıkoğlu.....İZMİR
699224	Jale Yalçın.....MERSİN
627178	Naci Adan.....DENİZLİ
634999	İbrahim Büyükcavak.....GİRESUN
620324	L. Behekt Özdemir.....KARS
612469	Hayati Ar.....ARTVIN
658260	Nursel Balaban.....İCEL
659320	Yalçın Karayavuz.....TOKAT
629994	Nihat Ergün.....ANKARA
684523	Rifat Çelikkale.....İST.
673708	Mustafa Var.....KIRSEHİR
698887	Aliye Karabakal.....KARABAĞLAR
675791	Kudret Kösterpeci.....ANK.
653787	Mehmet Baş.....İZMİR
611484	Salih Yönden.....İST.
665619	Yaşar Evren.....KOZAN
686180	Hüseyin Yılmaz.....İST.
691222	İsmak Çakmak.....ZONG.
690905	Hali Simsek.....ANKARA
629603	Ali Aktepe.....ANKARA
656185	Nezvet Bektaş.....ANTALYA
612579	Erhan Gürozu.....ANKARA
689708	Ercan Coşkun.....ANKARA
643480	Yahya Paşazade.....ANKARA
675251	İmren Özcan.....KARABÜK
656362	Hüsamettin Demirden.....ANK.
687853	Mehmet Güneş.....ANKARA
602477	Cemallettin Dursun.....KARABÜK
616372	İsmet Özbay.....ANKARA
698611	Mihsan Karabacak.....KARABÜK
698876	İsmail Bakırkan.....ADANA
60186	Gönderme Özer.....ANKARA
698371	Süleyman Yıldırım.....ANK.
701845	Ali Milli Seydi.....ZONG.
690406	Hasan Kayhan.....ANKARA
657653	Nurset Özbek.....ZONG.
604739	Hakkı Sabınoğlu.....KARABÜK
654043	Kenan İsmail.....ADANA
628663	Mehmet Kalınoğlu.....ADANA
697183	Neusta Akçıl.....ADANA
684257	Fikri Gökbuğakan.....KARABÜK
693494	Murtaza Demir.....İST.
665560	Hasan Demirden.....ANKARA
702575	Hüseyin Yılmaz.....BURSA
620141	M.Sadık Akkıl.....ORĞUP
692972	M.Turban Ongun.....ANTALYA
695711	Hadi Güneş.....ADANA
650195	Meryem Şenkardeler.....İST.
663874	Sevim Bayındır.....İST.
702719	A. Fener Eyihoğlu.....ANKARA
698269	Y. Hakkı Tokin.....İST.
622781	C. Can Özgür.....SİLİVRİ
699173	Nizamettin Abanekale.....ADANA
682427	Sevket Güney.....ERZİNCAN
631295	Sefik Karakas.....ERZİNCAN
696335	Yaşar Aytaç.....NİĞDE
687444	Ünvan Aksoy.....MALKARA
670359	Mustafa Özdemir.....MHALIÇKÖY
695381	M. Bekir Yılmaz.....S.UMARAS
797722	Yusu' Naci.....ZİLE
692403	Hüseyin Gökdemir.....İST.
633689	Mehmet Kılınç.....MALATYA
688660	Zaki Layan.....ELAZIG
653271	Göhl Çetinbayraktar.....ADANA
601259	Cengiz Güvencü.....ADANA
702058	Cemal Tokdemir.....İZMİR
692865	Çuhan Yücel.....İZMİR
618438	Mustafa Cimen.....İZMİR
621890	Eyüp Nasıf.....ELAZIG
655353	Sedat Kurt.....GEBZE
678990	Mehmet Kuşcu KIRIKKALE.....
626744	A.Yavuz Beyoğlu.....ELAZIG
629284	Mehmet Kıvıncı.....HATAY

Tercüman PAZARLAMA Renkli Televizyon, Video alma sırası gelenler

685581	Hali Koc.....KAYSERİ
690513	Kadir Altın.....KIRIKKALE
696168	Hüdaşer Bulduk.....İST.
619957	Cevat Bulduk.....ERZURUM
667803	M. Ali Uysal.....KONYA
681178	Hüseyin Öztekin.....KESAN
701323	Yılmaz Tesman.....İZMİR
618212	Ferde Celal.....İZMİR
633120	N.Erdem Kalcır.....İZMİR
638054	Fatma Özyurt.....ANKARA
628041	Fahri Belen.....BURSA
610134	İsmet Kabayözü.....MILAS
664482	Fatma Arapoğlu.....HATAY
663499	Nimet Balan.....ANTAKYA
690102	Ömür Karayaman.....NİĞDE
674488	Ömer Yurdagelen.....TOKAT
667067	Varol Özgüllü.....İZMİR
648632	Necla Kaya.....İZMİR
611892	A. Ali Mercan.....İST.
653467	Zekiye Yeniceri.....İST.
693801	İsmet Kabayözü.....SİVERE
633349	Filiz Yılmaz.....ELAZIG
632897	M. Ali Özince.....İZMİR
692894	Mustafa Kılıç.....KAYSERİ
695921	Hikmet Kocazir.....USAK
698313	Yaşar Han.....USAK
683816	Çelal Yıldız.....USAK
648382	Hüseyin Başkaya.....İSPARTA
682663	Veynel Tırn.....ANKARA
675445	M. Emin Özdemir.....USAK
693816	Çelal Yıldız.....USAK
702034	Ahmet Okay.....G. ANTEP
611817	Habib Saldan.....B. ANTEP
653017	Habib Yılmaz.....ZİLE
671183	Mehmet Çakmak.....ANTALYA
624674	Mitai Yıldız.....İST.
653718	Turan Kobza.....ERZURUM
683170	Eyüp Çetiner.....ESERLER
657081	Turgut Senir.....EŞEHİR
623140	Nuri Kılıç.....KARABAĞLAR
682590	Sevinç Emek.....İZMİR
625225	İlyas Eküstan.....SUNGURLU
623899	Sevki Turan.....İZMİR
691855	Mahmut Akıl.....G. ANTEP
688988	Bekir Güdül.....ERBAA
690605	Recep Uysal.....TEKİRDAĞ
682320	Mustafa Kavı.....İZMİR
621120	Kadir Çetinkönlü.....BURSA
682822	Bahattin Türkmen.....BURSA
682742	İsmet Kabayözü.....BURSA
681511	Saban Atekin.....KONYA
673355	Muzaffer Erten.....İZMİR
648804	İsmet Kabayözü.....BURSA
628872	Aysel Dülgeroğlu.....ANK.
628061	Micela Özgenel.....İZMİR
623648	Mustafa Toklu.....İZMİR
648807	Beyram Tokal.....BURSA
656810	Hasan Coşkun.....MALATYA
678304	Davut Yıldız.....İST.
622382	Cemil Güneş.....ERZURUM
616220	Abdurrahman Devrek.....ADANA
684820	Sevki Kaynar.....ADANA
617870	Hasan Akın.....CEYHAN
688573	Sadık Yılmaz.....ANKARA
686085	Ömcan Kılıncı.....ANKARA
627881	Mehmet Kabiloğlu.....K. MALATYA
615096	Zekiye Özquzan.....G. ANTEP
638822	Jale Ulaş.....İZMİR
603359	Hasan Düzyazık.....ANTAKYA
680436	İsmail Kılıncı.....K. MALATYA
680370	Hali Kaysoğlu.....S. URFA
644226	Nizamettin Sengelen.....S. URFA
639445	Şehin Çelikkale.....SAKARYA
621447	Mehmet Yıldız.....YOZGAT
688443	Hasan Kanat.....KAYSERİ
680436	İsmail Kılıncı.....İST.
681183	Resit Demirci.....ANKARA
634288	Dr. Yakup Evleklisi.....ANK.
688020	Gürkan Tekkek.....İZMİR

B-56

628602	M. Ali Kanbir.....MUĞLA
651729	Ayşe Balcan.....İST.
619445	Nuh Akdemir.....MANİSA
626616	Kemal Akın.....ADANA
601622	Meriç Özdemir.....ANKARA
619843	Nazire Aslantas.....ANK.
614845	Erol Kurt.....ANKARA
628618	Hüseyin Balı.....ANKARA
628261	Kemal Ertekin.....ANKARA
644365	İhsan Çelik.....ANKARA
644365	Nazir Ayvaz.....ANKARA
618814	Muammer Luk.....İST.
615088	Mehmet Altın.....ERGANI
623437	Mustafa Ünal.....ADANA
696909	Sakir Bircan.....ADANA
612253	Mustafa Olu.....SAKARYA
617609	Serdar Sülün.....CANKIRI
617609	Mehmet Yücel.....AKSEHİR
699141	Zafer Bayraktar.....ALACAM
696555	Yahya Mercanlı.....OSMANIYE
682625	Maharrem Ergün.....ELAZIG
620618	Perihan Babış.....ADANA
693907	Hanif Kaygacı.....ADANA
628679	Fuat Ergün.....ELAZIG
619966	Mirvaz Altın.....REYHANLI
613844	Hasan İnce.....KÜTAHYA
617782	Hüseyin Yücel.....G. ANTEP
611884	Hasan Şengür.....İZMİR

Amca çoklu çocuğu nasıl yetindirecektim?... Af-kadasmım "Sana bir resim hocasıgi bulsak..." şeklinde teklifini çaresiz kabul ettim. Bana, Ankara ya gitmekten olduğum, orada uygun bir iş araştıracağımı söyledi ve "Buldüğümde mektupla bildiririm. bir dilekçe yazıp imzalar, bana gönderirsin. Ben de tayinini yaptırırım" dedi. İcmeden "tatıyor" diye düğünüyordum. Ama, çok geçmeden mektubu geldi. Bana, Süleymaniy'e de ki Türk ve İslam Eserleri Müzesi Müdür Yardımcılığı için başvuramam bildiriyordum. Dilekçeyi yazıp imzalamadım. Ve bir hafta sonra tepeden inme müdür yardımcılığına tayin edildim. İki yıl sonra müdür emekli olunca onun yerini aldım. Oradan Topkapı Sarayı Müzesi'ne geçtim. 1963 yılında da emekliye ayıldım."

Yazı-resim kavgası
Elif Naci, müzeciliğe başladığı yıl, kısa bir süre Son Telgraf gazetesinde çalışır, sonra Cumhuriyet'e geçer. Burası, onun Babâîli'deki son durduğudur. Fasilasız 40 yıl, gazetesinin arşivinde meşgul olur. 1977'de evini Kadıköy'e taşınca, haftalık çalışmasını üç güne indirir. Sonra iki gün bir gün derken hiç gitmemeye başlar. Kendisinin arşivindeki resimlerin arkasında, Arap harflerine yazdığı notlar vardır. Bunları biriktirip çözümler için zaman zaman kendisine getirirler. Gazeteye bağlantısı bir süre de öyle devam eder ve nihayet kesilir. Basın yıllarının büyük bölümünü Cumhuriyet'e geçiren Elif Naci'nin hatıraları da genellikle bu gazeteye ilgili. Arşivciler kartı edinebilmeye kamından da mahrum bulundukları için, kadroya ressam olarak girmez. Ama, gazetede resimle hiç uğraşmamış. Sadece, Doğan Nadi'nin "7 Dakika" başlıklı küçük hikârelerini yinetyenirli yapmış. Burada, ikisi arasında geçen bir şakalaşmayı nakledelim: Doğan Nadi, 1954 yılındaki bir yazısında şöyle diyor: "İmdi, gel gelim üstüden ressamlık tarafına. Naci'ye, bir fikir olarak, daima söylemişimdir: "Senin hayatta bir kusur varsa, o da resim yapman. Hakikaten, Elif'in bu münasibetsiz huyundan öteden beri şükâyetçiliği

Ben işimi gece erken bitirir, evde çocukla meşgul olurudum. Doğan Nadi ise biraz sonra doner ve mutlak bana uğradı. Küçük dolabındaki içilelerini tadına bakmak için... Ben işimi gece erken bitirir, evde çocukla meşgul olurudum. Doğan Nadi ise biraz sonra doner ve mutlak bana uğradı. Küçük dolabındaki içilelerini tadına bakmak için... Ben işimi gece erken bitirir, evde çocukla meşgul olurudum. Doğan Nadi ise biraz sonra doner ve mutlak bana uğradı. Küçük dolabındaki içilelerini tadına bakmak için...

Milyoner çocukları...
Doğan Nadi ile Nadir Nadi'nin belki kısa pantolon giydikleri devirler... Müretiplerden biri, herhalde onları adam yerine koymaması olacak ki, canlarını sıkacak bir harekette bulunuyor. Doğan Nadi de, "Ben size gösteririm" diyor. İki kardeş babalarına durumu anlatıyor ve o müretiplerin isten atılması istiyorlar. Yunus Nadi "Amam" diyor. Ama, çocukları ısrarlı. O zaman kendilerine sınırları söylüyor. "Nafile ısrar etmeyin. Sizinle sınırlı ayrı. Ben halk, siz milyon çocuğunuzuz. Aç kalmamam demek olduğum bilmezsiniz."

Eşek olsa...
Bir akşam meclisinde, söz gazetesinin geçmişinden açılmış. Doğan Nadi, vaktiyle babasının söylediği bir cümleyi nakletti. Yunus Nadi, Cumhuriyet gazetesini de kadar sağlam temellere oturttuğum çocuklarına anlattıktan sonra şöyle dedi: "Öyle bir müesseseye kurduğum ki, benden sonra yerine geçecek insan ne kadar eşek olsun, 25 senede batamaz bu müesseseyi. Doğan Nadi, o günlerde gazeteyi idare etmekteydi. Yüzüne karşı şöyle dedi: "Daha kaç senem kaldı Doğan Bey?" (Rahmetli, benim bu sözlerimi Darendeli bir dostuna anlattım, sonra o Darendeli de bana nakletmişti.)

A-42
104446 Hayrettin Çelikkale.....İZMİR
101946 Sedat Ayar.....KIRIKKALE
100717 Gül Sena.....İZMİR
103453 Muhammet Yavuz.....DOĞANHİSAR
102800 Nermis Alkan.....BURSA
106240 Adnan Yıldız.....BURSA
105128 Mehmet Boğdaycı.....KONYA
103022 Sebahattin Demirden.....SAFRANBOLU
104653 E. Pervin Sayas.....BALIKESİR
103922 Hali Akın.....BURSA
101967 Nemin Güntüz.....GİRESUN
106735 Zehra Metin.....BURSA
101182 Refik Yılmaz.....BAYRAMİÇ
104318 Arif Özalp.....DİVRİĞİ
104743 İzzet Erdoğan.....ANKARA
106143 Talat Duran.....ANKARA

B-Video
306561 Nizamettin Ercan.....ANK.
303215 Osman Dostuç.....İST.
302398 S. Rifat Beceç.....İZMİR
301514 Sigbaltaş Güllüden.....TAVŞANLI
302965 Ahmet Çolak.....ALANYA
304290 Ziya Taşkan.....MUDANYA
303685 Naciye Bayraktar.....İST.
304846 H. İbrahim Özlük.....İST.
300297 Kazım Kıvrak.....SAMSUN
303643 Bülent Şehit.....İST.
303571 Cemile Koc.....BURSA
307284 Sevaş Azarbay.....İZMİR
300608 Nazım Özyurt.....ERZURUM
300681 Hürriyet Tunçelı.....K. DEREĞİLLİ
308862 Güneş Yazbaşıoğlu.....ANK.
301829 Cahit Çeliker.....BURSA
305912 H. Beşir Hakkı.....G. ANTEP
301207 Mehmet Çömez.....İCEL

Malın iyisi
Türk ve İslam Eserleri Müzesi müdürü olduğum sıralar... Bir akşam, gazetedeki erke çıktık Doğan Nadi ile birlikte bar, pavon doluştık. Donuğu Gala-ta Köprüsü'nden geçeceğiz. Ona Unkapanı Köprüsü'nden geçip müzeye uğramayı teklif ettim. Gecele-ri, müze bahçesindeki ampullerin ışığı havuza akse-der, palmiye ağaçlarının birlikte harikulade bir manzara meydana gelir. Niyetinim, bunu Doğan Nadi'ye göstermek... Ama kendisine teftiş yapacağımı söyledim. So-före gerekli talimatı verdik ve geldik. Müze kapısında, Doğan arabadan inmedi. "Sen teftişini yap, ben beklerim" dedi. Ne kadar dı doktuy- dem de onu razı edemedim. Çaresiz tek başıma içeri girdim ve güya teftişte bu- lunup çıktım. Donuğumuz sırasında, Doğan Nadi'ye merakımı açıkladım ve "Niye gelmedin, sana ha- vazuyu gösterecektim" de- dim. İste verdiği cevap: "Bende mantara basacak göz var mı? Beni açeri- atıp, kök demirli de vura- caksın. Kuşum, siz müzeci- ler gece yazısı mı antika avına çıkarsınız?" Rahmetli, kendisinin antika olduğunu o gece an- ladığımı söyledi.

YARIN: Yekta Ragıp ÖNEN
teçiler camiasına ahıldım. O yüzden ansiklopediler- de, benden "ressam, ya- zar, müzeci" olarak bah- sedilir." Elif Naci, Gazeteciler Cemiyeti Başkanı mer- hum Burhan Felek adına düzenlenen "Basım Hiz- met Ödülü"nü ilk alanlar- dan biri... Onun "Elif'in 60 Yılı-Resim ve Ba- sında" adlı kitapçığının- daki "Son Söz"ün- den birkaç cümle alıyorum. Sadece, "yetmiş sekiz" kelimesini "seksen yedi" şeklinde değiştire- rek: "Ardından söylecek- lerinin peşin olarak duyul- len pek azdır. Ben, gide- rayak o mutlu kişilerden biriyim işte... Ve seksen yedi yıldan beri taşıdığım, eskimış, yıpranmış, artık madını doldurmuş bir köhne ka- lıbın içinde, hâlâ resim ve esri yapmaya yelteniyor- um."

Yekta Ragıp Önen, meslekteki yamın asını anlatırken oldukça heyecanlıydı...

Türk basınında tiraj edisi, süphesiz ilk gazetenin çıkışıyla başladı. Tiraj kavgası ise, gazete sayısının ikileşmesiyle... Ama, satış arttırma amacıyla başvurulan yollar, günümüzdekilere hiç benzemiyordu. Meselâ, bugün bir çok gazete rastlantıya, tefrika romanlar, okuyucuyu tutma bilme açısından en etkili yayın malzemeleriydi.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, tiraj sıkıntılarının hüsbütünü ağır olduğunu tahmin edebiliriz. Olun-kalm savaşından henüz çıkmış bir ülke, son derece düşük okur-yazar oranı, ulaşım imkânlarının yetersizliği, basın tekniklerinin ilkelliği, genel fakirlik vesaire... Bu olumsuz şartlar içinde, acaba gazete satışları nelele artıyordu?

Sorunun cevabını, Cumhuriyet'in ilan yılında gazete çıkışıyla başlayan Yekta Ragıp Önen, iki örnekle anlatıyor:

"Fransızca'dan çevrilen romanlar, seyahatnameler, telif romanlar, satışları arttırıcı çarelerin başında gelirdi. "Haber" gazetesinde tercümelemler ya-

Yekta Ragıp Önen

Bâbüâlî'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

Başbakan, eski harflerle not alınmasına müthiş sinirlenmişti

inönü bağırdı:

"Senin kalemini kırarım"

Emden kruvazörünün maceraları büyük ilgi görünce mütercime tale-mat verildi ve yeni maceralar uydurularak tefrika uzatıldı.
Tayyare piyanosu da satışları çok arttırdı. Piyango çekildiği gün ikinci baskı yapılır, küçük çocuklar şehir sokaklarına dağılıp avaz avaz bağırarak gazete satarlardı

Vakit gazetesinde devrin en usta kalemleri yazıyordu. Bir de, Arnavutluk muhabiri Ahmet Zogu vardı. Bu zat, günün birinde kral oldu. Harf inkılabı yapıldıca, önce gazete sahipleri Atatürk'ten ders aldılar, sonra çalışanları yetiştirdiler. Ayrıca gazetelerde kurslar açıldı ve öğ-renlenlere şehadetnâme verildi.

Yekta Ragıp anlatıyor Geçmişten Birkaç Çizgi

iki gazeteyle birden satılan yazı

Nizamettin Nazif, İran Şahı Rıza Pehlevî'nin davetlisi olarak İran'a gidecekti. Hakkı Tank Us'a geldi, dört yazı yazacağını söyleyerek 20 lira aldı. Dönüşünde bir yazı verdi. İkincisini getirdiğinde, bana, acele etmemem teblihi-şi akik bir istemdi. Düşün-cülerini de kimseden çekin-medeyi söyledim.

Meğer rahmetli, yazının bir nüshasını da oraya ver-mişti. Aksâm'ın yazı işleri müdürü Enis Tahsin Bey ise, idetî gereğince, bana çekmesindeki yazıların en alına yerleştirmiş, yani sı-raya koymuş. Üç gün sonra yayımlayacak. Tabii, daha önce bizi de okursun, Aksâm'ı da yer alamaz. Dolayısıyla, Nizam'ın oradan koparacağı para da havaya uçar.

Bir romanında, koca bir yılanı kar üzerinde dolandı-rırmıştı. "Olmaz" diyenlere de "Siz yılanı bulup aksini rıhat edin" cevabını ver-mişti.

Kilit altında biten roman

Birkaç saat sonra telefon etti ve siyasi bir mesele yüzünden yazayım ancak üç gün sonra yayınlamamı söyledi. Fakat, ertesi gün ne gorsün-yim? Aynı yazı, aynı başlıkla Aksâm gazetesinde de çıkmıştı mal...

Nizamettin Nazif "Delî Nizam" diye tanınırdı. Lâkin buna hiç kalmaz, kâğıp kermazdı. Son derece eli akik bir istemdi. Düşün-cülerini de kimseden çekin-medeyi söyledim.

"İstanbul'u terkediniz" ne demektir?

İkinci Dünya Savaşı'nda Alman orduları sınırımıza yaklaşıyor, İstanbul'un müzelerinde, kütüphanelerinde bulunan değerli eserler Anadolu'ya taşıyorlardı. Derken, yurt içinde akrabaları olanların İstanbul'da uzaklaşmalarını tavsiye eden yazılar yayınlamaya baş-ladık. "Haber" gazetesinde "Vezirler" sütununda yazı-yazan Peyami Safa da, o akıcı üslûbu ile, okurlarını Anadolu'ya getirmeleri için uyarıyordu. Bu yazılar bir hafta kadar devam etti. Alman tehlikesi geçti, gideler de geri döndüler.

Bir süre sonra, Peyami Bey, hem "Vezirler" yazılarını, hem de romanını kesti. Çünkü, yazılarının parçası za-manında alamıyordu. Yarım kalan romanı Rasim Us tamamladı.

Aradan bir yıl kadar geçmişti. Rasim Us, Peyami Safa'nın eski yazılarını kesip kesip mürettepâhneye gönderiyor ve "Vezirler" sütununda yeniden yayınlattı-yordu. Bazen de, kendisi yazıyordu.

Bir gün, Sıkıyönetim Komutanlığı'ndan aradılar. Beni, Siraselviller'deki binaya çağırıyorlardı. Gidip gördüğüm Paşa'nın yaveri şöyle dedi:

"Bugünkü gazetede, halka "İstanbul'u terkediniz" diye bir yazı var. Bu ne demektir? Bir yıl önce çıkan bir yazının, gazete sahibi tarafından yanlışlıkla dağıtıldığı, bir daha tekrar etmeye-

matbaa önünde biriken küçük çocuklar gazeteleri kapırsın, koltuk altlarına sıkıştırın, avaz avaz bağırarak şehir sokaklarına dağılırlardı."

MESLEKTE İLK GÜNLER

Yekta Ragıp Önen, 1921 yılında Sultanahmet Yüksek Ticaret Mektebi'

Bir zamanların önde gelen gazetesi Tanin'in sahip ve başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın, Dünya gazetesinde Yekta Ragıp Önen'le (solda). Sorumlu yazı işleri müdürleri, zaman zaman mahkemeyle gitmek zorunda dırlar. İşte, Dünya gazetesinde çıkan bir yazı dolayısıyla cezalandırılması istenene Yekta Ragıp Önen, mahkeme ifade veriyor (1964).

Yekta Ragıp (solda) Bâbüâlî'nin meşhur Us Kardeşleri Hakkı Tank, Asım ve Rasim Us'la birlikte...

lis muhabiri ise pek yazmazdı. Bu sebeple, onun getirdiği haberleri çoğu zaman Selim Ragıp Bey kaleme alırdı. Ekrem Bey (Usaklıgil) de aynı işi yapardı. Ben, Selim ve Ekrem beylerin üsluplarını iyice kavradığım için Rüstü Baba'nın haberlerini yazmaya başladım. Ancak, Baba alınması diye dikkatli olmam gerekiyordu. Ben de haberleri alırdım, tuvalete girer, orada okur, sonra gelir yazardım. Rüstü Baba, bir gün durumu çağı. Kolumdan tuttu, "Bana bak, bir daha benim yazılarına el sürme, sonra çok fena yaparım seni..." dedi. Dedi ama, emir gereği ben yine yazmaya devam ettim.

Polis, belediye, vilâyet, gümrük, adliye muhabirlikleri yaptıktan sonra, gece muhabiri oldum. Bunu gece sekreterliği takip etti, sonraları Vakit müessesesinin çıkardığı Vakit, Haber, En Son Dakika gazetelerinde yazı işleri müdürlükleri yaptım. İkinci Dünya Savaşı'nda çoğu gazeteler askerlere alınmışlardı. Dav bir kadere ile sebahaları Haber'i, öğleden sonra En Son Dakika'yı çıkarıyorlardı."

KRAL OLAN MUHABİR

Yine tiraj konusuna dönelim.

Eski gazetelerde okuyucu çeken önemli bir unsur da şöhretli kalemlerdi. Dolayısıyla, yazı kadrosunda tanınmış imzaların yer aldığı bir gazete daha iyi satılırdı. Yekta Ragıp'ın ifadesine göre de, Vakit gazetesi, bu açıdan devrin en ileri geleniydi. Ahmet Rasim, Hüseyin Rahmi, Ruşen Eşref, genç romançı Resat Nuri, sonraları Yusuf Ziya Ortaç, Orhan

Rezzan Yalman, evlendikten sonra bir süre "Vakit"e tercüme yapıtı. Ancak asıl çalışmaları, eşinin sahibi bulunduğu "Vatan" ve "Hür Vatan" gazetelerinde geçti

Tamamı 50 yıl önce... 1936 yılı ocak ayının ilk günleri...

İstanbul'daki bir ticaret şirketinin ortaklarından olan Ahmet Emin Yalman, eşiyile birlikte Ankara'ya gelmişti. Karı-koca, o gece ünlü Karpiç Lokantası'na gittiler. Yanlarında ikisi Amerikalı, biri Türk üç kişi daha vardı.

Yemeğe başlayalı pek fazla zaman geçmemişti ki, Atatürk'ün teşrif etmekte olduğu bildirildi. Bu haber lokantada ani bir dalgalanma meydana getirmiş, sandalyelerinden kalkıp ve gözlerini kapıya diken müşterilerin onun içeri girmesini heyecanla beklemeye koyulmuşlardı.

Ama hiç kimse, Ahmet Emin Yalman ve eşi Rezzan Yalman kadar heyecanlı olamazdı. Bunun sebebi, 10.5 yıl önceki bir olaya dayanıyordu.

1923 yılının mart ayı sonlarına doğru yayın hayatına atılan "Vatan" gazetesi, 12 Ağustos 1925 tarihinde, Elâzığ İstiklâl Mahkemesi'nin emriyle süresiz kapatılmıştı. Gazetesini tekrar çıkarma izni alamayan Ahmet Emin Bey de, çareyi kardeşleriyle birlikte ticaret yapmaktaki bulmuştu. Atatürk, şimdiki onu görürse, mutlaka bu kapatma olayını hatırlayacaktı. Nasıl bir tepki göstereceğini kestirmek ise mümkün değildi.

Gerisini, 65 yıllık bir gazeteci olan Rezzan Yalman'dan dinliyoruz.

Geçmişten bir çizgi Ahmet Emin'in gözdesi

Ahmet Emin Yalman, Celâl Bayar'ın başbakanlığı sırasında Amerika'ya gönderilmişti. Görevi, New York Sergisi'ndeki Türk pavyonunu idare edecek komisyenün üyeliği ve yayın müdürlüğü idi.

1939 yılında St. Lawrence Üniversitesi'nde düzenlenen bir toplantıya, Ahmet Emin Yalman ve eşi, üniversite rektörü Prof. Seelye tarafından davet edilirdi. Burada geçen bir olay, Yalman'ın "Yakın Tarihte Görüldüklerim ve Geçirdiklerim" adlı eserinden naklediyoruz (C: 2, sayfa 258).

"Mrs. Seelye, eskiden tanıştığı ve dost olduğu eşim Rezzan'ı, St. Lawrence kadınlarıyla tanıştırmak için

toplantılar da tertip etmişti. Bunların birinde, bir kadın Rezzan'a sormuş:

"Sizin kocanızın kaç karısı var? Şaka etmekten ve bir kısım Amerikalılar'daki sabit bilgilerle alay etmekten hoşlanan Rezzan şöyle cevap vermiş:

"Tam on dört... Onlar nerede? Buraya gelirken neden yalnız sizi getirdi?"

"Çünkü ben gözdesiyim. Mrs. Seelye kahkahayı basmış, doğduğu ve tanıdığı Türkiye'de birden fazla karı almamın istisna olduğunu, hele Atatürk'ün inkılaplarından sonra, Türkiye'de birden fazlaıyla evlenmenin en az Amerika'daki kadar yasak olduğunu anlatmış."

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

ilk yazısı 65 yıl önce Akşam'da yayınlanmıştı

Atatürk'ün "Akıllı Türk kızı" dediği gazeteci

İstiklâl Mahkemesi kararıyla kapatılan "Vatan" gazetesine 10.5 yıl sonra tekrar yayın izni verilmesi, bir akşam yemeğindeki tesadüfün sonucuydu

zeticisi olan Rezzan Yalman'dan dinliyoruz. "İkimiz de telâs ve heyecan içindeydik. Çünkü Atatürk, gazete kapatıldıktan beri Ahmet Emin Bey'e küs gibi davranıyordu. Geldi ve yakımdaki bir masaya oturdu.

Az sonra, Kılıç Ali masamıza yaklaştı. "Paşa hazretleri sizi istiyor" dedi. Titreyerek gittik. Atatürk beni sağna, kocamı soluna oturttu. Sonra ona şöyle dedi:

"Baban benim hat hocamdı. Yazım eğri buğru olduğu halde, bana 10 numara verdi. Onun oğlu olan sen, bütün bu yaptıklarım için bana şifir verdin.

Ben hemen atıldım ve "Olur mu öyle şey?" "Eştağfurullah", "Asla" gibi sözler söyledim. Atatürk kocama, "Şimdi söyleyeceklerimi yaz bakalım" dedi.

Ahmet Emin Bey kalemi eline aldı, eski harflerle yazmaya koyuldu. Paşa sinirlenmişti. "Ne?... Ne munasebet?... diye kışkırtarak, ben havayı

değiştirmeye çalıştım. "Efendim, stenografi gibiyim..."

Atatürk bana döndü ve gülümseyerek "Akıllı Türk kızı!" dedi. O arada, Ahmet Emin Bey de yazısını Latin harflerine çevirmişti.

Az sonra, dikte edilen metin bitmişti. Atatürk "Oku bakalım" dedi. Ama, Ahmet Emin Bey

kemküm ediyordu. Gazi, bu defa bana emretti:

"Çık sen oku! "Yapmayın, etmeyin" diye yalvardıysam da dinlemedim. Ve dikte edilen metni, bir sandalyenin üzerine çıkarak yüksek sesle okudum. Yerime oturunca, Atatürk, Ahmet Emin Bey'e döndü:

"Sana Matbuat Müdürlüğü'nü teklif ettiğimizde "Nişanlıyım, gelemem" demiştin. (Beni göstererek) Bunun için mi? diye sordu.

"Evet" cevabını alınca da, Kılıç Ali'yle birlikte Ahmet Emin Bey'e suları söyledi: "Ben de sizin gibi akıllı Türk kızlarıyla evlenseydim, hayatım değişirdi. Sonra, gidebileceğimizi bildirdi. Yanından ayrılmak, eşime verdiği büyük müjde şuydu:

"Yarımdan itibaren gazeteyi çıkarabilirsiniz. Ama, Vatan gazetesi bu olaydan ancak 4.5 yıl sonra tekrar yayın hayatına atılabilmektedir."

AHMET HAŞİM'İN ARACLIĞIYLA...

Rezzan Yalman, gazetecilik hayatının bir tesadüfle başladığını belirtiyor. Ve Sanayi-i Nefise Mektebi-İ Alisi (Güzel Sanatlar Akademisi) öğrencisi iken, hayatının akışını değiştiren bu olayı şöyle anlatıyor:

"Okula yeni başlamıştım. Feyhaman (Duran) hocamın atelyesinde çalışıyordum. Ayrıca normal dersleri de okuyordum.

Ünlü şair Ahmet Haşim, mitoloji ve edebiyat hocamızı. Bir öğrenciyi tercüme vermiş, ancak onun işi ihmal etmiş. İn-

ek nayatı pek gazete için de geçmemiş. Yazılarım evde veya vapurda yazdığım, lügat kullanmadığım "Kadın sayfasının hazırlanması için gazeteye giderdim" diyor. 1961 yılının ilkbaharı ile 1962 yılının sonbaharı Yalman'ın hatıraları arasında çıkan Hür Vatan

gazetesiyle tatsızlıkların baş gösterdiğini, nihayet "İflâs halinde eridiklerini" ve Bâbiâli'den kopukluklarını sözlerine ekliyor.

Yazısı, Ahmet Emin Yalman'ın hatıraları arasında çekip çıkardığımız

Cumhuriyet'in ilanından yaklaşık beş ay kadar önce, Stokholm ve Lozan'da düzenlenen Milletlerarası Basın Kongresi dolayısıyla, Ahmet Emin Bey ve eşi Rezzan Hanım'a Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti adına verilen diplomatik pasaport (üstite). Yalman çiftinin evliliğinin 50. yılı doluduktan çok kısa bir süre sonra Ahmet Emin Yalman vefat etmiş (yanda).

bir cümleyle noktalamaya devam ettirdiğinin etkin savaşları ve yağan belâlarla dayanması imkânı, Rezzan gibi bir hayat ve yol arkadaşının bulunması sayesinde mümkün olmuştur."

Kemalettin Tuğcu

235 romana can veren acı sahne

Yağmurlu bir gün... Elinde tuttuğu küçük çocukla Bâbiâli'den Sirkeci'ye doğru iniyor. Sağda solda camurlu birikintiler ve hızla akan derecikler var.

Çocuk bir an duraklıyor. Sonra, iyice su çektiği için parlayan köhne ayakbağlarını gösteriyor:

"Bak dedeciğim, yeni gibi oldu. Bu benzetis, çocuğum için de alev alev yanan masum bir hasreti dile getiriyordu. Dedeyle gölünce, süpürsüz çaresizliğin verdiği kahredici eziklikle sesini çıkarırmış.

Ve yürüyüp gittiler... Ama, üç adım geriden gelen genç bir gazeteci, dede ile torun arasında geçen olaya

Kendi ifadesine göre, herkes gezip tozarken, Kemalettin Tuğcu ağıyori, yazıyordu. Gençliğini böyle geçirdi. Hâlâ da çocuk romanları yazmaya devam ediyor

Murat SERTOĞLU

Gaziantep halkı, Fransızlara karşı 10 ay süren bir ölüm-kalım savaşı vermiş, sonunda şehir kurtulmuştu. Murat Sertoğlu, bu mücadelenin lideri olan Şahin Bey'in kabri başında (yanda). Pehlivan tefrikalarının ünlü yazarı Murat Sertoğlu, Adalı Hafif ve Kurtdereli, Mehmet pehlivanların fotoğrafının önünde...

İngiltere Dışişleri Bakanlığı'nın davetlisi olarak 1967 yılı mayıs ayında Londra'ya gelen üç Türk gazeteci, ortada Zafer (Ankara) gazetesinden İzzet Aygün, sağ başta Cumhuriyet gazetesinden Yılmaz

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

4 Ellibeş yıldır aralıksız kalem oynatıyor

Kitap yazmada dünya rekoru

Mesleğe "mütercim" olarak girdi. Muhabirlik, sekreterlik, yazı işleri müdürlüğü, hattâ başyazarlık yaptı. Sonunda roman yazarlığında karar kıldı

Murat Sertoğlu, Bâbiâli'ye iki yenilik getirdiğini söylüyor. Birincisi yabancı bir gazeteden aktardığı resimli roman, ikincisi de son sayfanın spor haberlerine ayrılması

"Saniyorum iki rekorum var. Biri, hemen 55 yıldır devamlı çalışmam; diğeri ise, basılmış veya basılmamış, çeşitli konularda 300'e yakın roman ve esere sahip bulunmam. Bu ikincisi bir dünya rekoru olsa gerek."

TERCÜMAN okuyucularının pehlivan tefrikalarıyla, tarihi romanlarıyla, tarihi romanlarıyla çok yakından tanıdıkları Murat Sertoğlu, kendisini böyle tanıyor.

Onu, tatil günleri hariç, Beyazıt'taki nargile kahvehanesinin bir köşesinde daima görebilirsiniz. Önündeki masada kâğıt destesi, elinde kuruşukalem, aralıksız yazar. Nargilesinden çekip boşalttığı dumanların kıvrımlarında, kimbilir kaç güreş ustasının, kaç kahramanın romanı şekillendi. Bunun kesin sayısını kendisi de bilemez.

10 yıl kadar önce, yine bu kahvehanedeki bir konuşmamızda, bana "nargile içiminin essaları"nı nakletmişti. Tiryakiler arasındaki yaygın espiyriye göre, "masa", "meşe", "kişen" ve "Ayşe"nin birleşmesi halinde, nargilenin tadına doyum olmazdı. Yani, ateşi karıştırmak için küçük bir masa bulunmalı, kömür meseden olmalı, içim yeri olarak bir köşe seçilmeli... Ve hele çay-kahve servisi yapan bir "Ayşe" de varsa, edemeyin gitsin.

Murat Sertoğlu'nun "yazı mahallisi" olan kahvehane, bu sayılanlardan sadece sonuncusu eksik. Ama, öteki unsurlar onun zevkle çalışabilmesine yetiyor. Nar-

ne yığılıyor. Malûm, "her yiğidin bir yoğurt yeme tarzı" vardır. Üstadınki de işte böyle. Masalarda obek obek sohbetlerin sürdüğü, koşuşturan garsonun başına çağıra ocağına siparişlerini bildirdiği gürültülü bir ortamda yazmak... Benzerine rastlanılmayacak bu alışkanlığı açısından da, onu "nev'i şahsına münhasır bir yazar" sayabiliriz.

"KARINCALARIN HAYATI" İLE

Şimdi epey gerilere gidelim ve meslekteki ilk yıllarını, Murat Sertoğlu'nun kendisinden dinleyelim:

"Gazeteciliğe 1931 yılında başladım. O sıralarda liseyi bitirmiş, öğretmenlik yapıyordum. Yazı yazmaya karşı büyük hevesim vardı ve fırsat gözlüyordum. Kısa bir süre sonra, yeni bir gazetenin ilânları yayınlanmaya başladı. Vâlâ Nureddin ile Nizamettin Nazif (Tepe-delenlioğlu), "Hergün" adında bir gazete çıkarcaklardı. Başvurdum. Demek üzere kabul ettiler. Fransızca "Lu" dergisinden "Karinçaların Hayatı" adlı bir yazıyı tercüme etmemi istediler. Ekip verdim, beğendiler. Böylece gazeteye mütercim olarak girdim.

Bu, amatör bir çalışma idi. Kısa bir süre sonra iki ortak ayrıldılar, gazete de battı. Vâlâ Nureddin "Haber" gazetesine geçti ve beni de oraya aldı. Profesyonel olarak ilk defa orada çalışmaya başladım.

Murat Sertoğlu, Hekimoğlu hakkındaki romanını yazmadan önce, Hekimoğlu'nun doğup büyüdüğü Yassısız köyüne de giderek, oradaki yaşlılardan bilgi toplamıştı.

● Murat Sertoğlu anlatıyor

Geçmişten Birkaç Çizgi

Bir cimrinin portresi

Hakkı Tarık Us, tek parti devrinde, uzun yıllar hiç görmediği, bilmediği, herhangi bir ilişkisi olmadığı Giresun'un milletvekilliğini yapan, Bâbiâli'nin namli cimrililerinden olan bu zat, bir kadim besleme için omru boyunca evlenmedi.

Hakkı Tarık'ın zekâsı, para ile ilgili meselelerde çok parlaktı. Herde-

ğerinin hayli artacağına hesaplayarak, Ankara'nın Ulus Meydanı'nun dörtte birini ucuz fiyatlarla satın almıştı. Aynı şekilde, sahibi olduğu Vakit gazetesini öylesine ekonomik bir cambazlıkla idare ediyordu ki, "gazete tek bir adet satışa bile idare edileceğini" her zaman gururla söylüyor. Bir kitap çıktı mı, mutlaka hıny

basan kitabevine gider, bedavadan bir tane alırdı. Böylece, beş para ödemedem koca bir kitaplığa sahip olmanın yolunu bulmuştu.

Nizam'ın rekoru

1938'de Erzincan hatının hizmete açılışında üç İstanbul gazetecisi. Soldan sağa: Niyazi Ahmet Banoğlu, Emin Karakuş, Murat Sertoğlu.

Şevket RADO

- Tirajlar nadiren 25-30 bini geçtiği için, rotatifler saat 24.00'den sonra 1-1.5 saat çalışır, sonra bütün gün sâkin yatarlardı
- Memleketin her yerinde aynı günde gazete okutma gibi bir gayret yoktu. 1935'den sonra, yalnız Ankara'ya günlük gazete gönderilebilmiştir

Bizim Yokus'ta, hem "çalışan" hem de "çalıştırıcı" sıfatıyla hizmet vermiş kişiler, ancak bir elin parmaklarıyla gösterilebilir. Bugün, onlardan biri olan Şevket Rado ile, elli yıl öncesinin gazeteciliğini günümüz gazeteciliğiyle mukayese yapalım.

Şevket Rado, 1932 yılında, lise son sınıf öğrencisi iken, Son Posta gazetesinde işe başlamış, 1934-1935'te Akşam gazetesinde Ankara muhabirliği, 1939'dan itibaren de fıkra yazarlığı yapmış ve yaklaşık geçrek asır bu mesleğinde kalmış. 1956'da Hayat mecmuasını yayın hayatına sokarak işveren durumuna geçmiş ve o tarihten başlayarak 22 yıl içinde 3'ü haftalık, 2'si aylık olmak üzere 5 mecmua daha çıkarmış. İşte, aşağı yukarı yarısı fikir işçisi, yansı işveren olarak geçirdiği Bâbiâli serencâminin özeti...

Simdi gelelim, eski ile yeminin karşılaştırmasına...

Şevket Rado, konuyu 4 ana noktadan inceleyerek değerlendirdi. Bunlar sırasıyla a) Teknik imkanlar, b) Ulaşım durumu, c) Kadrolar, d) Muhteva...

TEKNİK GELİŞMELER

Elli yıl önce gazeteler tiporotatiflerle basılıyordu. Şimdi foto-lito-öset tekniği ile basılıyorlar. 300-500 bin tirajlı gazetelerin öset tekniği ile basılması ise yalnız Türkiye ölkistinde değil, dünya ölkistinde mühim bir hâdisedir. Avrupai gazeteciler, birim çok renkli resimler, birim çok renkli resimler, birim çok renkli resimler...

48 yıllık bir hatıra

1938'de Akşam gazetesini çıkarırlar... Oturanlar (soldan sağa): Vâlâ Nureddin, Necmeddin Sadık (sahibi ve başyazar), Kâzım Sinael (sahib), Salâmi

Bâbiâli'de hem "çalışan" hem de "çalıştırıcı" sıfatıyla hizmet verenlerden biri de, Şevket Rado'dur.

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar ÖTMANBÖLÜK

Elli yıl öncesi ile günümüz gazeteciliğinin mukayesesi

"Okuyucular değil bakıcılar arttı.."

O günlerdeki fıkra yazarları fikirlerine saygı duyulur, edebiyatta otorite sahibi kişilerdi. Ahmet Haşim, Peyami Sağı, Refik Halit, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya, Sabri Esat, Vâlâ Nureddin, Ulunay gibi...

O zaman renkli rotatif, bizde renkli resim baskmak için değil, ilanlar renkli baskı daha cazip hale getirmek için kullanılıyordu.

Elli yıl önceki Türk gazeteciliğinin çalışma tarzına gelince, o zaman da her gazetenin bir rotatif makinesi vardı. Tirajlar nadiren 25-30 bini geçtiği için, bu rotatifler gece saat 24.00'den sonra bir, birbucuk saat kadar çalışır, sonra bütün gün sâkin yatarlardı. Bir makine önde gelen dört beş gazeteyi basabilecek güçte ol-

duğu halde, gazete sahipleri, haberleri çalmır korkusuyla, aynı makineye basılmaya razı olmaslardı."

ULAŞIM

Günümüzde gazeteler, sadece İstanbul'da değil, Ankara'da, İzmir'de, Adana'da, Erzurum'da da basılabiliyorlar. Hâli, radyo dağalarıyla sayfa fotoğrafları nakletmeye dayanan "fax" sistemi ile uzaktan komandalı elektronik sistemler gelişmiş

veyanlaştıkça, okuyucuya daha da sür'atli gazete ulaştırılabilecek.

Şevket Rado, elli yıl önceki anlayış ve imkanlara göre, memleketin her yerinde aynı günde gazete okutulması gibi bir gayretin bulunmadığını belirterek sözlerini sürdürüyor:

"1935'den sonra, o da yalnız Ankara'ya, akşamdan basılmış nüshaları eksprese vererek göndermek ve sabah saat 10.00'da Ankara'ya İstanbul gazetelerini okutmak

mümkün olmuştur.

Memleketin öbür yerlerine gazete ne zaman gidebilirse o zaman giderdi. Trenlerle ve başka kara vasıtalarıyla bu davayı halletmek mümkün görülüyor, işin masrafına ve zahmetine katlanmak kimsenin işine gelmiyordu. Günün birinde, Bâbiâli'ye bir taşımacı geldi, gazete sahibi oldu. Gazetesini daha fazla satılmak için, taşıyıcı öteki gazetelerden önce gitmeyi kendine iş edindi. Muvafak da oldu. Ardından diğer gazete sahipleri de hareket ettiler. Gazetelerin yurdun her tarafında günü gününe satışa sunulmaları için bez yerde birden basılmaları, işte bu gayretin sonucudur."

CALIŞANLAR

Şevket Rado'nun anlatışına göre, Akşam gazetesinin devrinin önemli yayın organlarından biriydi. Ama basyazarı, sekreteri, sekreter yardımcısı ve muhbirleri dahil, yazı işlerinde ancak 10-12 kişi çalışıyordu. İdareciler, mürettiphane ve makine personeliyle birlikte 30-40 kişi... Bunların dışında, sadece Ankara muhabirleri maas alıyor, taşra muhabirliklerini amatörler yürütüyorlardı.

Aslında profesyonel gazetecilerin maasları da son derece düşüktü ve maasa ilâve olarak herhangi bir ödeme yapılmazdı. O sebeple, ökle ve mekler çok defa simit ve çayla geçirilirdi. Peki, gazeteci nasıl geçinebiliyordu? "Bu maaslarla geçmek pek mümkün olmadı."

Karikatürist Orhan Ural'ın İrfancısından Akşam'dakiler.

Şevket Rado anlatıyor

Geçmişten Birkaç Çizgi

Sabık değil, müstakbel

Akşam gazetesinin hem sahibi, hem de basyazarı olan Necmettin Sadak Bey, yet devrinde uzun müddet bir apartmanda 6 ay birlikte kaldılar. Ellerindeki para yavaş yavaş tükenir. Hükümetin bundan sonrasına Şevket Rado'nun, Haziran 1978 tarihli 'Hayat Tarih ve Edebiyat Mecmuası'nda çıkan "Edebiyat Gencik Hatıraları" başlıklı yazısında aktarıyoruz.

Necip acı düşünüyordu. Bir akşam erkenden eve gelmiş, mecmuanın aköbetini konuşuyorduk. Dışarda kar yağıyordu. Biz son kömürleri salamandraya atmış, karışına geçmiş, alevleri seyrediyorduk. Bir aralık alevler kesildi. Necip kalktı, salamandrayı kırstırmak için maşayı aradı, bulamadı. Salamandrayın civarında Ağaç mecmuasının kiliseleri duruyordu. Necip, onların en üstünde duran, uzanmasınla kesilmiş bir kiliseyi aldı. Bu Ertuğrul Muhsin'in kilisesi idi. Necip'in piyesini oynadığı zaman Ağaç mecmuasına girecekti. Uzunlamasına bir kilise olduğu için, Necip, bir şey olmaz düşüncesiyle, onunla salamandrayı kırstırmak istiyordu. Kapağı açıp ateşe sokar sokmaz, kilise birdenbire parladı. Necip, onu elinden attı, ama, kilise harikulâde bir şekilde, sarı, mavi, kırmızı, mor, yeşil ışıklarla yanıyordu. Necip:

"Şevket, gel sok etim, kurtar kiliseyi!" diye bağırıyordu.

Ben oturdüğüm yerden:

"Hangi sair o ateşe elini sokabilir Necip?" dedim.

Necip, bu sözü güzel buldu:

"Hakkın var, ama bak! Ne harikulâde ışıklar saçarak duya daya seyredelim, dedi. Hemen ışığı söndürdük, kilisenin yamışın sonuna kadar seyrettik. Necip, deliye döndü. Kilise kül oluncu.

"Gel yahu! Su öteki kiliseleri de salamandraya atalım, bu şehriyini sabaha kadar sürdürelim, dedi.

"Peki ama Necip, mecmua ne olacak?"

"Mecmua kilisesiz, resimsiz de çikabilir. Zaten mühim olan sürdür, fikirdir. Resmin ehemmiyeti yoktur. Dünyanın ciddi mecmualar hep resimsiz çıkar dedim.

O akşam ne kadar kilise varsa, hepsini sobaya atarak yaktık, türlü renkler içinde küllü oluşturalar seyrettik. Ağaç mecmuası da o tarihten başlayarak, kapanmaya kadar resimsiz çıktı.

tesini kurmuştu. Cumhuriyet devrinde uzun müddet Sivas milletvekili idi. İç ve dış politikaya dair ondan bir şeyler öğrenmeye çalışırdık. Büyükelçiler, onu, nerede ise dışişleri bakan olacak gibi görürlerdi. Bir gün kendisine şöyle dedim:

"Beyefendi, öçler siz hep müstakbel dışişleri bakan gibi görüyorlar. Necmettin Bey gülümseydi:

"Sana bir şey söyleyeyim mi Şevket, müstakbel dışişleri bakan olmak, sabık dışişleri bakan olmaktan daha iyidir.

Hakkıtan kendisi Cemiyet'de, Milletler Cemiyet'i'nde, bir müddet Türkiye'yi temsil ettikten sonra, dışişleri bakan olmuştuk. Tabii, sonra da sabık dışişleri bakanı...

geldikçe Necmettin Sadak Bey'i gazetede ziyaret eder, iç ve dış politikaya dair ondan bir şeyler öğrenmeye çalışırdık. Büyükelçiler, onu, nerede ise dışişleri bakan olacak gibi görürlerdi. Bir gün kendisine şöyle dedim:

"Beyefendi, öçler siz hep müstakbel dışişleri bakan gibi görüyorlar. Necmettin Bey gülümseydi:

"Sana bir şey söyleyeyim mi Şevket, müstakbel dışişleri bakan olmak, sabık dışişleri bakan olmaktan daha iyidir.

"ACELEM YOK"

Gengçliğimde, Bâbiâli'de, en iyi arkadaşlarımdan biri Doğan Nadi idi. Doğan, Cumhuriyet gazetesinin sahiplerinden idi. Önce Tasvir-i Eflâk'da sonra kendi gazetesinin birinci sayfasında, satırları arasından sekiz taşın küçük fıkralar yazıyordu.

Doğan, çok iyi bir insandı. Ama beni en fazla üzzen taraf, içkiyi bir türlü bırakmaması idi. Onu, su kütürü yapmak bahanesiyle, her yıl Fransa'nın Evian şehrine götürürdüm. Orada üç hafta ağzına bir damla içki koymaz, fakat kır biter bitmez yeniden başlardı. Bir gün volda beraber yürüyorduk. Yeşilay Haftası idi. Duvarlara, içkinin kötüluklerini gösteren afişler asılmıştı. Bunlardan birini işaret ettim:

"Bak ne yazıyor Doğan dedim. İçki insanı yavaş yavaş öldürmüştü. Doğan, afişe şöyle bir baktı:

"Tabii tabii dedi Benim

Niyazi
Ahmet
Banoğlu

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar ÖTMANBÖLÜK

Gece saat 03.00... Matbuat Umum
Müdürü telefon etti. Ve...

'Hiroşima' makalesi emirle yazdırıldı

Refah faciasıyla ilgili yayın yasağı, üzerinden uzun zaman geçince unutulmuştu. Gölcük'te Refah şehitleri için çelenk atıldığı haberi verilince-Tasvir ile Son Posta hariç- bütün gazeteler kapatıldı

Atatürk, Hatay davası hakkında Vakit gazetesine 5 gün süreyle başmakale yazmış, bu yazılar "Asım Us" imzasıyla yayınlanmıştı. Cumhuriyet'i ilan niyetinin, son dakikaya kadar gizli tutulduğu sanılır. Halbuki, Ankara'da yayınlanan bir gazetele, Cumhuriyet ilânından önce anket bile yapılmıştı.

Geçmişle bugünü mukayese etmek, çoğu zaman hatıralara ayrı bir çeşni verir. Hele gazetecilik sözcüğüne ise, bazı noktalarda fiyat istatistiklerine benzer çarpıcı tesbitler de ortaya konulabilir.

Bâbiâli'nin yarım asırlarından Niyazi Ahmet Banoğlu, meslek mazinesine böyle bir mukayese ile kapı açtı: "Altı sene önce, gazetecilik hakkında verdiğim bir konferansa şöyle başlamışım:

"On sene sonra, paran varsa Ay'da bir villa sahibi olabilirsin derlese hiç yadırgamam. Çünkü, teknolojinin dev adamları ilerlediği bir dönem yaşyoruz. Ama, kırk sene önce biri, gazete tekniğinin bugünkü seviyeye ulaşacağı, yani telexli telefonu, basık makinelerinin gücünü anlatabilseydi, ona 'Sen kıtlıktan çok masal dinlemişsin, bana da masal anlatıyorsun' derdim."

Banoğlu, böyle bir anlatımın niye "masal gibi" geleceğini, 40-50 yıl önce-sinin haberleşme imkânları ve kadro durumuyla ortaya koymaya çalışıyor. Buna göre, eskiden bir gazete idarehanesinde en fazla 2 telefon vardır. Kadro 15'i bile bulmaz ve görevler şöyle dağılır:

Bir başyazar (her gazetenin mutlaka başyazarı bulunur).

Muhabirler: Beyoğlu, polis, adliye, iktisat, muhabirleri, demizyollarıyla ilgili haberlerden de sorumlu olan bir serbest

Niyazi Ahmet Banoğlu, işte böyle bir hâtrasını naklediyor: "O devirde gazeteler, sabaha karşı sayfa larını baskıya verebilirlerdi. Anadolu Ajansı'ndan son bülten alınmaya kadar beklenirdi. İkinci Dünya Savaşı sırasında, son bülten bazen 02.00'de veriliirdi.

Hiç unutmam. Hiroşima'nın bombalandığı tarihte, tam saat 03.00'de, Matbuat Umum Müdürü olan Selim Sarper bizzat telefon etti ve "Yarınki başmakale Hiroşima'ya ait olacak" emrini verdi.

Ben o sıralarda, Vakit gazetesinin hem yazı işleri müdürü, hem gece sekreteri idim. O saatte başyazarımızı uyandıramazdık. Oturup başmakaleyi yazdık ve "Asım Us" im-

zasım koydum. Ertesi gün, gazetenin sahibi Hakkı Tarık Us'a şöyle demiştim:

"Muhabirlikten, muhabirlikten sekreterliğe ve yazı işleri müdürlüğüne terfi ettim. Bugün de başmuhabir oldum. Ona göre maş'isterim."

Tabii, bu talebin ciddi olsa da karşılanamayacağına ilâve edelim. Çünkü rahmetli Hakkı Tarık, şehretti ayuka çıkmış cimri Bâbiâli patronlarından.

Gazeteler üzerindeki hükümet baskısını ne ölçüde varabileceğini gösteren bir başka misal: "Refah Faciası" hakkındaki herhangi bir şey yazılmayacağına dair verilen talimat hayli eskimiş ve ihtimal unutulmuştur. Günün birinde, Refah şe-

hitleri, Gölcük'te denize çelenk atılmak suretiyle anırlar. Niyazi Ahmet Banoğlu, yaşağı son dakikada hatırlar ve haberi koymaktan vazgeçer. Ertesi sabah işe geldiğinde, arkadaşlarının "Atlamış-sın" şeklindeki sözlerini muhatap olur. Ama, çok geçmeden, tedbirli davranışının mükâfatını görür. Refah şehitleri için çelenk atıldığı haberini vermeden Tasvir ile Son Posta dışındaki bütün gazeteler kapatılmıştır.

ATATÜRK'ÜN BAŞYAZILARI

Niyazi Ahmet Banoğlu ile hangi konuda sohbet ederseniz edin, söz dönüp dolaşır, Atatürk'e gelir. Çünkü kendisi, Atatürk hakkında sürekli araştırma yapan, belge toplayan, yazı hazırlayan bir kişidir. Bu çalışmalarıyla ilgili irili ufaklı 22 eseri de vardır.

Başının mazinesini konuşurken de, aynı noktaya geldik. Banoğlu'na göre, Atatürk gazeteciydi. Çünkü, "Minber" gazetesini kendi sermayesiyle çıkartmış, bazı mektupları orada yayınlamıştı. Sivas'ta "İrade-i Milliye"yi, Ankara'da "Hakimiyet-i Milliye"yi kurdu-muştu. Anadolu Ajansı'nı faaliyete geçirdiği zaman, kendi imzasıyla bir tamim yapmış, "Ajans bültenleri, gazeteler, kasabaların, köylerin varo-larına asılsın, halk havedisleri okusun" emrini vermiş ve tatbik ettirmişti.

Niyazi Ahmet Banoğlu, bu kısa açıklamadan sonra, basında ilk defa kendi-

sinin ifşa ettiği bir olay hatırlatıyor:

"Atatürk'ün isteği ile 'Vakit' gazetesinin isim 'Kurun'a çevrilmiş, gazete bir süre o isimle yayınlanmıştı.

Hatay davasının alevlendiği günlerde, Atatürk bu gazeteye 5 gün süreyle başyazar yazdı. Onur Hakkı Tarık Us'a dikte ettirdiği yazılar gazetele "Asım Us" imzasıyla yayınlanıyordu. Atatürk, bu yazılarda Fransa'ya çatıyor, Hatay davasında haklılığımızı savunuyor-du. Hatta bir yazısında Ankara'nın politikasını da tenkit etmiş, 'Hükûmete soruyorduk: Hatay davası 15 günde halledilecek, denmişti. 16'ncı gününde yazmış: Hükümeti açık-lama yapmış" demişti. O zaman herkeste bir şaşk-ınlık meydana gelmiş 'Asım Us' muhalefete mi geçti? Ne cesaretle bun-ları yazıyor?" diyenler ol-muştu.

Hakkıydılar. Tek parti devriydi ve hükümet ulu orta tenkit pek kolay de-gildi. Tabii, bu yazıların virgüllüne kadar Cumhur-başkanı'nı ait olduğunu da kimse bilmiyordu.

Atatürk, başının dön-düncü kuvvet olduğunu inanıyordu ve işte şimdi bu kuvvetten de faydalanıyordu."

CUMHURİYET NASIL İLAN EDİLDİ? E dikkat, yakın tarihimizde bağlanılı birtakım yazı-lara rastlarız. Hatta bazı, yerleşmiş kanunları, doğruluğundan kimsenin şüphelenmediği iddiaları değiştirilerek ipuçları ya-kalarız. Niyazi Ahmet Ba-noğlu, iste bu noktaya

2. Dünya Savaşı'nda Amerikan Haberler Bürosu'ndaki kokteyilde soldan sağa: Şahap Balcıoğlu, Niyazi Ahmet Banoğlu, bürodan bir görevli, Burhan Felek, Se-lahattin Giz, Altınemur Kılıç, Amerikan Haberler Bürosu Foto Şefi Toth, Haluk Durukal ve Arslan Humbaracılar.

Peyami Safa ve Niyazi Ahmet Banoğlu, bir fotoğraflı incelerken.

Niyazi Ahmet Banoğlu anlatıyor

Geçmişten Birkaç Çizgi Şimendli Kenan

Osmanlı İmparatorlu-ğ'u'nun başşehri İstan-bul'da, ilk gazetelerin dağı-tımı bile yapılmıyordu. Me-raklılar, gazete idarehanele-rine uğrayarak gazetelerini temin ederlerdi. Yüz yıl ö-nce, 1885'de, Tercüman-ı Hakikat gazetesinde şöyle bir ilan yayınlanmıştı: "Matbaamıza yakın kim-seler, şimdiki kadar gazetele-rini idarehanemizden al-ıyorlardı. Bu defa bir abone

şubesi açtık. Beyazıt, Fatih gibi yakın yerlerde abone olanlara, memurumuz her gün gazetelerini götürebilecektir."

Sonraları semt müvezzi-leri (dağıtıcılar) çıktı. Bun-lar koltuklarının altına ga-zete toparını sıkıştırır, ko-şarak giderlerdi. Kendi semtlerinde hem abonelere gazetelerini bırakır, hem de gelip geçenlere satış yapar-lardı.

1930'larda olan "Şimen-difer Kenan" nâmıyla mât-ruf bir müvezzir vardı. Gazete sata sata Yeşilköy'e ka-dar uzanan Kenan'ın, tren-den hızlı gittiği rivayet edilirdi.

"Çulsuz adam"

Eski yazarlardan çoğu, ömür boyu sıkıntı ve mahrumiyet içinde yaşadılar. Çünkü, Bâbiâli'nin cimri patronlarından para alabilmek pek kolay değildi. Üstelik, iş garantisi yoktu.

Bu çileli hâlet sahiple-rinden biri Ahmet Kemal'dir. Çok kültürü olan Ah-met Kemal, çeşitli gazetele-rle "Çulsuz Adam" imzasıyla yazılar yazardı. Son zamanlarında Haber gazetesinde çalgıyör, yazı baş-na 1 lira alıyordu. Bu 1 li-rayı da akşamları içkiye ya-tırıyordu, meze olarak sadece tek istavrit yiyebiliyordu.

Kemal Ahmet, Siyami isimli bir başka gazeteciy-le Gülhane Parkı'nda gecele-di. Bir ara para bulup, Me-serret Otel'i'nin tavan arası-na yerleşmişlerdi. Ama, bu defa da yiyecek paraları

Yesari'nin kurnazlığı

Mahmut Yesari, hikâyesinin ismini değiştirdi, ye-niden satardı. Bir hikâyesini, böylece beş defa ya-yınlamıştı.

Merhum, roman yazmada daha başarılıydı. Bir ta-rihte Halil Lütfi ile anlaşmış, yazdığı romanı teslim ederek parasını da almıştı. Fakat, aslında cin gibi bir adam olan Halil Lütfi'yi güzele "uyutmuştu". Çün-kü, romanın sadece 10 sayfasını yazmış, bunların arkasına başka müsveteleri eklemişti.

Yesari'nin bütün hesabı, parayı peşin koparabilme-ken iharetti. Bunu elde etmiş, ihtiyacını karşılamıştı. Roman yayınlanmaya başlandıktan sonra, devamını yazıp basmürettele getiriyordu. Bununla beraber, işi bazen aksatıyordu. Öyle zamanlarda da romanla ilgili olmayan müsveteller gazetedeki çalgıyör, tabii kıyamet kopyuyordu.

Yanlış kelimeler

asın tarihimizde, tashih hatâları ve bunların yola-

İran Şahı Rıza Pehlevi, 1934 yılında İstanbul'a geldiğinde, Atatürk ile Gülhane Parkı'nda. İki-sinin ortasında, arkada Niyazi Ahmet Banoğlu'nun başı.

Tarık Çarım, Bâbü'lî'nin renkli simalarındandı. Mükemmel Arapça, bir Fransız'dan iyi Fransızca bilirdi. Ne yazık ki, içkiye müptelâ idi. Kaldığı otel odasında DDT içmiş, ölmüştü.

● KAMIRAN ÇELEBİ ANLATIYOR

Geçmişten birkaç çizgi

KIRPILAN İKRAMIYE

Akşam gazetesinde iken, bir akşam Necmettin Sadak ve Vâlâ Nureddin beni çağurdular. Fener'de bir papaz bir kadının evine gidiyor, gıyâ günah çıkarıyor-muş. Yani al takke, ver küllâh...

Papazla görüşmek, hele hele fotoğrafını çekmek imkânsız. Ama ben başka çare buldum. Rakibi olan Mardinli bir

ÖRNEK GAZETECİ

Türkiye'ye ilk yazı makinesini ben getirdim. Akşam gazetesinde, habercilerimi onunla yazardım.

Fakat, yazı işleri müdürü Enis Tahsin Til, makinenin sesinden rahatsızlık duyuyor, sinirleniyordum. Bununla beraber, son derece nazik olduğund-ı, bana herhangi bir şey söylemiyordu. Bir gün Vâlâ Nureddin'e "Söyle de başka odada çalışsın" demiş.

Enis Bey'i, gazetecilik mesleğinin örnek adamı sayarım. Dedğim gibi, çok nazik bir insandı, ama yanına da salavlatla girilirdi.

papazdan, bu çapkın papazın fotoğrafını temin ettim.

Papazın fotoğrafı sadece Akşam'da çıktığı için meslektaşlarımı atlamış oldum. Bu başa-

"MAAŞALLAH-FESUBHANALLAH.."

daha büyük bir vazo ile karşılaşınca, ağzından "Fesubhânallah" kelimesi çıktı.

Sahneye Hamiyet Yüceses geldiğinde de "Fesubhânallah"...

ilk gördüğüne "Maasallah", son gördüğüne "Fesubhânallah" demeyi galiba âdet haline getirmiştii.

"ALLAHÜ ALEM EKSELANS.."

Harp yıllarında Şam'a gelmiştim. O sırada, bizim Mülkiye'den mezun olan Sadullah Cabiri başbakanlık makamındaydı. Beni yemeğe çağırdı.

Sofraya en son şeftali gelmişti. Cabiri "Bunun iyisi sizin Hatay'da yetişir, değil mi?" diye sordu. Hermen şu cevabı verdim:

"Allahü alem ekselelan.."
Bu esprî pek hoşça gitmiş, sofradan neşe için-de kalkmıştı.

Bâbü'lî'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar ÖTMANBÖLÜK

Ecnebiye benzemesinden yararlanıp Rum kesimine geçmişti ama, yakayı ele verdi

"Kıbrıs'ta casus diye tutuklandım,,

● 48 SAAT SÜRE İÇİNDE SADECE KAHVE İÇTİ. SONUNDA SERBEST BIRAKILAR, BU DEFA DA "İSTENMEYEN ADAM,, İLAN ETTİLER

Gazeteciliğin en harekâtli dâim muhabirlik. Çünkü, haber toplamak için koşuşturan muhabir, sık sık değişik olaylarla karşılaşır. Bunların hoş olanları da, heyecan verenleri de, hattâ insana korkulu anlar yaşatanları da vardır.

Yarın asırlıklardan Kâmiran Çelebi ile sohbet ederken, söz işte o vadiye döktüldü.

22 yıl önce Kıbrıs'ta meydana gelen "Kanlı Noel" faciası, Türkiye'de büyük üzüntü ve tepkilerle yolaçmış. Kâmiran Çelebi o sırada Anadolu Ajansı'nda çalışmaktadı. Genel müdürün telefonu ile görevlendirilir ve hemen o akşam Kıbrıs'a uçar. Faciayı yerinde görerek, haberlerini ajansa kanalıyla Türk başına ulaştırır. Çök geçmeden de Kıbrıs muhabirliğine tayin edilir.

Çelebi, bundan kısa süre sonra başına gelen bir olayı şöyle anlatıyor:

"Bir pazar günü Rum kesimine geçtim. Niyetim İstanbul'daki bir arkadaşına pul almak. Tip olarak ecnebiye benzediğim için benden şüphelenmezlerdi.

Ama, pasaport kontrolü yapan komisör beni tanıdı. Az sonra da sokakta çevrildi. "casus" diye tevkif edildim. Aynı şekilde, bir İngiliz gazeteciyi de yakalayıp içeri atmışlardı. Burada kaldığım 48 saat içinde sadece kahve içtim. İngiliz gazeteciyi tahliye ederlerken, ona gözücüyle, bizimkilere haber vermesini işaret etmiştim. Sonunda çıkarıldım ve Kıbrıs'ta "istenmeyen adam" ilan edil-dim.

Olay gazetelere ahsatmedi, sadece radyoda yer aldı. Benim için korkunç bir kâbüstu."

PAKETTE NE VAR?

Kâmiran Çelebi, şimdi de muhabirlik hayatındaki bir "heyecanlı an" dan bahsediyor:

"Serif Hüseyin'in oğlu Abdullah, II. Mevri'tin ilk meclisinde Hicaz milletvekili idi. İngiltere himayesi devrinde Mavera-ı Ürdün Emiri olan bu zat daha sonra

kral seçildi. Ürdün'e gittiğimde, Globb Paşa ile tanıştım. Ünü casus Lawrence'in yerini alan Globb Paşa, Bedeviler'den daha iyi Arapça konuşuyordu. Ükenin perde arkasındaki hâkimi durumundaydı. Onu gördüğümde, emrlik koltuğunda ayakları masaya dayalı olarak oturuyordu. Abdullah ise alelede bir masadaydı.

Gece, bir Türk gazetecisinin gelişi serefine yemek verildi. Otele dönmüşümde de, araba ile kocaman bir paket gönderildi. Doğrusu başı heyecanlanmışım. Emr hazretle-

Tasvirî Elkâr adına harp muhabiri olarak yurt dışına giden Kâmiran Çelebi, arkadaşları tarafından uğurlanıyor. Yanındaki hanım, yeni evlendiği eşidir.

Kâmiran Çelebi

27 yıl önce (sağda) ve bugün...

bul'a gelmiş. "Spor Alemi", "Türkspor" ve derken "Tan" gazetesi. Buradaki Beyoğlu muhabirliğini, daha sonra Tasvir-i Elkâr, Son Saat ve Akşam gazetelerinde sürdürmüş.

Fakat, gazetecilikteki asıl hareketli günlerini dış ülkelerde geçirmiş. Bunların özetini şöyle:

"1935-1939 arası, Paris'te hem gazetecilikte hem de fotoğrafçılıkta çalıştım. O sırada Tan gazetesine de yazı ve fotoğraf gönderiyordum. Ardından Yunan iç savaşında bulundum. Ayrıca Kahire'de, Beyrut'ta kaldım, altıbuçuk ayını savaş alanlarında geçirdim.

1963 yılı sonunda Anadolu Ajansı'nın Kıbrıs muhabiri olarak görevlendirilmişim. Kıbrıs'tan çıkarılınca 3,5 yıl süreyle Atina muhabirliği yürüttüm. Dışarıdaki son görevim bu olmuştur."

ATATÜRK KAPLAN GİBİ BAKMIŞTI

Kâmiran Çelebi'nin Atatürk ve İsmet İnönü ile ilgili hatıraları da var.

1936'da Paris Soir'da çalışırken, istihbarat görev defterine "Seni kiler geliyor, Lyon garni karşıla" şeklinde bir not yazılmış. Çelebi de, VI. George'un taç giyme töreni için Londra'ya giden Başbakan İsmet İnönü, Dışişleri Bakanı M. Tefvik Rüşdi Aras ve Muhafazı Aylazı Komutanı İsmail Hakka Tekke'yi karşılayarak fotoğraflarını

görmüş ve haberiyle 14 yaşında iken, burada Türkiye vavımlanan "Vahdet" ve "Doğruyol" gazetelerine ufak-tefek haber yazıları vererek işe başlanmıştır diyor.

Vahdet'in sahiplerinden Refik Halid Karay, bir gün Kâmiran Çelebi'yi yolda görmüş ve haberiyle okuduğunu, kendisine bazı şeyler göstereceğini bildiren gazeteye götürmüştü. Sonra da, bir spor bayramı hakkında rapor yazdığı için, bu raporun beğenilmiş ve onun iş alınması sonucunu getirmişti.

Kâmiran Çelebi, bir yıl sonra, yani 1929'da İstan-

ANADOLU LİSELERİ ve KOLEJLERİN GİRİŞ SINAVLARI İÇİN REHBER SORULARI

"Siyasi ve askerî zatler ne kadar büyük olursa olsunlar, ekonomik zatlerle süslenmez, beslenmez, ömürleri olmaz. Az zamanda ösner. Buna göre, en kuvvetli ve parlak zekâlarımızın dahi sağlığını ve daha da sağlıklı olmalarını elde tutmak için ekonomiyi, ekonomik egemenliğin güven altına alınması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesi lazımdır."

K. Atatürk

9. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yazım yanlışı vardır?
A) Yarin seni de bekliyorum.
B) İktisadî pomuşuğda çiğner almış.
C) Kıbrıs'ın başkentini de Lefkoşe'dir.
D) Yandaki daireye de Ordu'lular taşındı.

10. "Hasan'lar sahada top oynuyorlar."

16. Aşağıdaki sözcüklerden biri diğerine göre farklıdır. Farklı olanı bulunuz.
A) Güzellik B) Ötke C) Hümayel D) Firtına

17. Dilimize kaç çeşit kelime vardır?
A) 6 B) 10 C) 4 D) 8

18. "Yandaki daireye de Ordu'lular taşındı."

ÖSS BİRİNCİ BASAMAK REHBER SORULARI

SÖZEL BÖLÜM

1. Aşağıdakilerden hangisi yüklemi açısındandır diğerlerinden farklıdır?
A) Herkese her zaman öğül verir.
B) Doğrusu bize karşı çok iyidir.
C) Biziz işte eli ağdırır.
D) Bu güzel çiçeklerin solması yazıktr.
E) Havalar çok güzeldi.

2. Belirli bir enlem derecelerinden hangisi İstanbul'un enlemini ifade eder?
A) 44° 00' 16" Kuzey
B) 34° 00' 16" Kuzey
C) 41° 00' 16" Kuzey
D) 36° 00' 16" Kuzey
E) 48° 00' 16" Kuzey

3. Toplem, kendisinde güç bulunduğuy sonlan bir tabiiî varlıdır. Bilimlere göre, ilk dinin tabiiîlik olduğu ve animizm

13

Şekildeki ABC üçgeninde; AB = AC = 8 cm, BC = 6 cm dir. x keseni kenarları D, D' de kesiyor. Oyle ki; EB = 4 cm, DC = 2 cm dir. NB uzunluğuy kaç cm dir?
A) 8 B) 9 C) 13

MAAŞALLAH grümek, hele fotoğraflar çekmek imkânsız. Ama ben başka çare buldum. Rakibi olan Mardinli bir **ÖRNEK GAZETECİ** Türkiye'ye ilk yazı makinesini ben getirdim. Akşam gazetesinde, haberlerini onunla yazıyordum. Fakat, yazı işleri müdürü Enis Tahsin Til, makinesin sesinden rahatsızlık duyuyor, sinirleniyordu. Bununla beraber, son derece nazik olduğundan, bana herhangi bir şey söylemiyordu. Bir gün Valâ Nureddin'e "Söyle de başka odaca çalışsın" demişim. Enis Bey'i, gazetecilik mesleğinin örnek adamı sayarım. Dedim gibi, çok nazik bir insandı, ama yannına da salavata girilirdi.

MAAŞALLAH emir Abdullah, yıllar sonra "Ürdün Kralı" sıfatıyla Türkiye'ye gelmişti. Onun Ankara ve İstanbul'daki temas ve ziyaretlerini takip etmek bana kismet oldu. Ankara'da İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nü ziyaret eden Abdullah, kızlarımızın yapıları, kıyafetleri büyük çökükler olan bir vazoyu görünce "Maasallah" dedi. En son, kapından çıkararak daha büyük bir vazoyu ile karşılaştım, ağzından "Fesubhâallah" kelimesi çıktı. İstanbul'da konsere gitti, ilk şarkıyı dinleyince "Fesubhâallah" dedi. Sahneye Hamiyet Yüceses geldiğinde de "Fesubhâallah" dedi. İlk görüşünde "Maasallah", son görüşünde "Fesubhâallah" demeyi galiba âdet haline getirmişti.

"ALLAHÜ ALEM EKSELANS.."

Harp yıllarında Şam'a gelmişim. O sırada, bizim Mülkiye'den mezun olan Sadullah Cabir başbakanlık makamındaydı. Beni yemeğe çağırdı. Sofraya en son şeftali gelmişti. Cabir "Bu nun iyisi sizin Hatay'da yetişir, değil mi?" diye sordu. Hemem su cevabı verdim: "Allahü âlem ekселans..". Bu esprî pek hoş gitti, sofradan neşe içinde kalkmıştı.

koruklu anlar yaşatılan da vardır. Yarım asırlıklardan Kâmiran Çelebi ile sohbet ederken, söz işte o vadiye döktü. 22 yıl önce Kıbrıs'ta meydana gelen "Kaah Noel" faciası, Türkiye'de büyük üzüntü ve tepkilerle yol açtı. Kâmiran Çelebi o sırada Anadolu Ajansı'nda çalışmaktadı. Genel müdürün telefonu ile görevlendirilir ve hemen o akşam Kıbrıs'a uçar. Faciayı yerinde görerek, haberlerini ajans kanalıyla Türk basınına ulaştırır. Çok geçmeden de Kıbrıs muhabirliğine tayin edilir. Çelebi, bundan kısa süre sonra başına gelen bir olayı şöyle anlatıyor: "Bir pazar günü Rum kesimine geçtim. Niyetim İstanbul'daki bir arkadaşına pul almak. Tip olarak, escaıbe benzedim için benim şüphelenmezlerdi.

Tasvir-i Efkâr adına harp muhabiri olarak yurt dışına giden Kâmiran Çelebi, arkadaşları tarafından uğurlanıyor. Yanındaki harem, yeni evlendiği eşidir.

Kâmiran Çelebi hem de hem gazetecilik mektebine gitti, hem de Paris Soir'da foto muhabiri olarak çalıştı. Bu gazetede, Joseph Kessler isimli, dünya çapında bir röportaj yazarı vardı. Onunla birlikte Habes-İtalyan savasına gittik. Dünyete İspanya'daki iç savaş takip ettim. Oradan Tan gazetesine de yazı ve fotoğraflar gönderiyordum. Ardından Yunan iç savaşında bulundum. Ayrıca Kahire'de, Beyrut'ta kaldım, altıbuçuk ayımı savaş alanlarında geçirdim. 1963 yıl sonunda Anadolu Ajansı'nın Kıbrıs muhabiri olarak görevlendirilmiştin. Kıbrıs'tan çıkarınca 3.5 yıl süreyle Atina muhabirliğini yürüttüm. Dışarıdaki görüşüm bu olmuştur."

ATATÜRK KAPLAN GİBİ BAKMIŞTI

Kâmiran Çelebi'nin Atatürk ve İsmet İnönü ile ilgili hatıraları da var. 1936'da Paris Soir'da çalışırken, istihbarat görev defterine "Seninkiler geliyor, Lyon garında karşıla" şeklinde bir not yazılmış. Çelebi de, VI. George'un taç giyme töreni için Londra'ya giden Başbakan İsmet İnönü, Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüşti Aras ve Muhafız Alayı Komutanı İsmail Hakkı Tekke'yi karşılayarak fotoğraflarını çekmiş. İsmet Paşa, kendisini Londra'ya götürmeyi teklif etmiş. Böylece Türk heyetinde birlikte İngiltere'ye geçen Kâmiran Çelebi, orada geçirdiği bir hafta, en değerli hatıralarından biri olarak anıyor. "Ve son olarak, Atatürk ile ilgili hatıralarını anlatıyor: "Paris'ten büyük bir fotoğraf makinesiyle gelen Karaköy'de, valizimi meshur 'emanetçi' Sultan'a'ya bıraktım. Ve fotoğraf makinesiyle birlikte doğruca Akşam gazetesine gittim. Necmettin Sadak'a çıkarak 'Gazetenede çalışmak istiyorum' dedim. Bana, amokünim olup olmadığını sordu. Müsbet cevap alınca da, 'Cumartesi akşamı Moda Klübü'ne gel' dedi. O gece, tam saat 08.00'de klübü girdim. Ya sonra Atatürk geldi, yukarı çıktı ve oturdu. Ya sonra Başbakan Celâl Bayar, Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşti Aras ve İngiliz büyükelçisi de var. Karşılanma geçtim, Türkiye'de ilk defa benim kullandığım ampuilli flaş ve modern makine ile fotoğraf çektim. Atatürk, anlaşılan sinirlenmişti. Bana kaplan gibi baktı. Ne yapacağımı şaşırmışken, Necmettin Sadak Bey, kaçmamı işaret etti. Hemen gözünüzden kayboldum. Böylece, belki köktür bir olay önledi. Ama, daha sonra, Atatürk'ün dansederken bir resinin dala çektilim, hiçbir tepkisi olmadı."

ANADOLU LİSELERİ ve KOLEJLERİN GİRİŞ SINAVLARI İÇİN REHBER SORULARI

- Şiir ve askerî zâferler ne kadar büyük olursa olsun, ekonomik zâferlere süslenmiş, beslemeye ömürlü olmaz. Az zamanda söylenir. Buna göre; en kuvvetli ve parlak zâferlerin dahî olduğuna ve daha da çoğaltılabileceği yararı elde etmek için ekonomiyi, ekonomik egemenliğin güven altına alınması, güçlendirilmesi ve genişletilmesi lazımdır. K. Atatürk
- Yukarıda yazılı olan söz dizisine ne ad verilir? A) Atasözü B) Vazıca C) Fıkra D) Söylev
- Yukarıda yazılı olan söz dizisinde ne anlatılmaktadır? A) Şiir ve askerî zâferleri süslemek gerektiğini. B) Şiir ve askerî zâferlerin büyüklüğünü. C) Kuvvetli ve parlak zâferleri unutmamamız gerektiğini. D) Şiir ve askerî zâferlerin ömürlü olması için ekonomik zâferler de kazanılmıyorsa.
- Söz dizisine göre güçlendirilmesi ve genişletilmesi gereken nedir? A) Ekonomik zâferler B) Kuvvetli ve parlak zâferler C) Ekonomik egemenlik D) Ekonomî ve ekonomik egemenlik
- Aşağıdaki sözcüklerden hangisi sesli harfle başlayan ek alırsa sonundaki sessiz harf yumuşar? A) Keser B) Çekic C) Kerpelen D) Makas
- "Niçin kondun d'bübil bahçemde asmaya, Ben yazımdan ayıttım götürüle asmayo." Dizelerinde "asmayo" sözcüğü nasıl sözcüktür? A) Eşanlamlı B) Zıtlanımlı C) Eşsesli D) Hicli
- Rağizim hastalığı ile D vitamini arasındaki ilişki benzer ilişki benzer hastalığıyla hangi vitamin arasında vardır? A) A vitamini B) C vitamini C) B vitamini D) E vitamini
- Aşağıdaki kelime çiftlerinden hangisi diğerlerinden farklıdır? A) Pilo-yağık B) Sofor-otomobil C) Kondüktör- tren D) Kaplan-vazur
- Aşağıdaki kelime çiftlerinden hangisi diğerlerinden farklıdır? A) Fınl pencere cam kırıldı. B) Futbol sahasının demir kâpsî erkenden açıldı. C) Amcamın hanımının kolu kırıldı. D) Bahçe duvan yıkıldı.
- Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yazım yanlışı vardır? A) Yarı senî de bekliyordun. B) Babam pomuğuda diğer almış. C) Kıbrıs'ın başkentini de Lefkoşe'dir. D) Yandıki daireye de Ordu'lular taşıydı.
- "Hasan'lar sahada top oynuyorlar." Cümlesinde "sahada" sözcüğünün yerine aşağıdaki sözcüklerden hangisi geldiğinde anlam değişmez? A) alan B) meydan C) arsa D) bahçe
- Aşağıdaki cümlelerin sonuna sıra ile hangi noktalama işaretleri konulmalıdır? Türk Gençliği, daima Atatürk'ün yolundadır. Bu vatan düşmana bırakılır mı? Ey Türk Gençliği! Türkiye yedi dağına bölünmüş ayırılır. A) ,! ? B) ? ! C) ! , ? D) ? ! ,
- Aşağıdaki cümlelerin sonuna sıra ile hangi noktalama işaretleri konulmalıdır? Türk Gençliği, daima Atatürk'ün yolundadır. Bu vatan düşmana bırakılır mı? Ey Türk Gençliği! Türkiye yedi dağına bölünmüş ayırılır. A) ,! ? B) ? ! C) ! , ? D) ? ! ,
- Aşağıdaki cümle parçalarının anlamı ve kuralı sıralanmış şekli hangisidir? 1. Bazam Akdamız'ın en güzel 2. Daire kiralamış 3. Bu yaz tatil geçtim 4. Yerişerinden olan Antalya'da A) 4,3,1,2 B) 2,4,1,3 C) 3,1,4,2 D) 3,1,2,4
- Aşağıdaki cümleyi en anlamlı şekilde tamamlayan kelime çifti hangisidir? Gözlerinde kato değil, ... bulunurlara ..... ne olduğunu anlamak mümkün değildir. A) Aşk-sevginin B) Yürek-sevginin C) Aşk-sevginin D) Güls-sevginin
- Aşağıdaki cümle parçalarının anlamı ve kuralı sıralanmış şekli hangisidir? 1. Sebep olabilir mi? 2. Vakıflı vakıf vaziyetidir 3. Son aylarda 4. Bu benedik yorgunluğa 5. Bak bunu düşünmemişim. A) 2,3,5,4 B) 1,2,3,4,5 C) 5,4,3,2,4 D) 5,3,2,4,1
- Aşağıdaki söz dizilerinden biri diğerlerine göre farklıdır. Farklı olanı hangisidir? A) Evin pencere cam kırıldı. B) Futbol sahasının demir kâpsî erkenden açıldı. C) Amcamın hanımının kolu kırıldı. D) Bahçe duvan yıkıldı.
- Aşağıdaki sözcüklerden biri diğerine göre farklıdır. Farklı olanı bulunuz. A) Güzellik B) Orke C) Künyet D) Firtına
- Dilimizde kaç çeşit kelime vardır? A) 6 B) 10 C) 4 D) 8
- Aşağıdaki sözcüklerden biri diğerlerinden farklıdır. Farklı olanı bulunuz. A) Taştan B) İrilişen C) Altın D) Ocaktan
- Aşağıdaki cümlelerin sonuna sıra ile hangi noktalama işaretleri konulmalıdır? Türk Gençliği, daima Atatürk'ün yolundadır. Bu vatan düşmana bırakılır mı? Ey Türk Gençliği! Türkiye yedi dağına bölünmüş ayırılır. A) ,! ? B) ? ! C) ! , ? D) ? ! ,
- Şekildeki ABC üçgeninde AB=6, BC=8, AC=10. D, E noktaları BC ve AC kenarlarındadır. DE||AB. DE'nin uzunluğu kaç cm'dir? A) 4 B) 6 C) 8 D) 10
- a=b, a=c, b=c ve ab=1 iken a+b toplaminin değeri için aşağıdakilerden hangisi doğrudur? A) a+b=2 B) a+b=2 C) a+b<2 D) a+b>2
- x,y,m,n ∈ N+ dir. x+y ve x²+y² veriliyor. z'nin değeri aşağıdakilerden hangisidir? A) m B) m+n C) m D) m+n-0 E) m+n-1
- Aşağıdaki ifadelerden hangisi RNA için geçerli değildir? A) RNA Hiyalo plazmada bulunur. B) RNA daki farklı baz üretilir. C) RNA kendini eşleyebilir. D) RNA'nın şekeli Riboz'dur. E) DNA ile beraber Protein Sentezi gerçekleştirilir.
- Aşağıdakilerden hangisi bitki hücrelerinin özelliği değildir? A) Hücrelerin büyüme sınırsızdır. B) Riboz vardır. C) Hücre zarı dışında Selülöz zar vardır. D) Mitoz sonucu iki hücre "Bölünme Plâğı" ile ayrılır. E) Hiyalo plazmada bir çift santilyoller vardır.
- Salgımsı doğrudan kana veren bezler aşağıdakilerden hangisidir? A) Akciğer salgı bezi B) Kapalı salgı bezi C) Karma salgı bezi D) Tükürük ve ter bezi E) Hiçbiri değil.
- En gelişmiş koloni aşağıdakilerden hangisidir? A) Ödörina kolonisi B) Çiğneler C) Pandorina kolonisi D) Volvox E) Hepsî
- Fotosentez sonucu meydana gelen ilk ürün aşağıdakilerden hangisidir? A) Glukoz B) Karbonhidratlar C) Nipasta D) Hiçbiri E) Fotosentez asit (PGA)

ÖSS BİRİNCİ BASAMAK REHBER SORULARI

SÖZEL BÖLÜM

- Aşağıdakilerden hangisi yükleme açısından diğerlerinden farklıdır? A) Herkese her zaman öğül verir. B) Doğrusu bize karşı çok iyidir. C) Biraz işle ille uğradır. D) Bu güzel çiçeklerin solması yazıktr. E) Havalar çok güzeldir.
- Aşağıdaki cümlelerden hangisi soru anlamı taşıyamamaktadır? A) Hangi dağın ardında kim bilir. B) Ne gün gelecekmis bize Ays. C) All gün ders mi, çalışmı. D) Gine geçtik mi? E) Annem Ankara'dan ne zaman gelecek.
- Yukarıda verilen iki haritada birinin ölçeği 1:800 000 dir. Bu haritada A-B mesafesi 4,5 cm. gelmektedir. İkinci haritada aynı mesafe 3 cm. geldiğine göre, ikinci haritanın ölçeği nedir? A) 1:400.000 B) 1:2.400.000 C) 1:1.200.000 D) 1:14.000.000 E) 1:13.600.000
- Yurdumuzda yaz mevsimi genellikle kurak geçmektedir. Bu nedenle ziraatte sulamaya gerek duyulur. Yurdumuzun belirli bölümlerinden hangisinde yazın ziraatte sulamaya gerek duyulmaz? A) İçbat Anadolu Bölümü B) Güney Marmara Bölümü C) Çiğçığın ortadan köybolması D) Ergene Bölümü E) Antalya Bölümü
- Dünyamız güneş etrafında dönen bir gezegendir. Bazen de uzaklaşır. Bu dönme süresi, ekliptik ve ekvator düzlemleri arasındaki açı da değişmektedir. Bu durumlardan hangisinde kuzey yarımkürede yaz mevsimi başlanmaktadır? A) Dönme süresi en uzat olduğu zamanda B) Ekliptik ve ekvator düzlemleri üst üste geldiğinde C) Dünya ekseninin ekliptik düzleme dik olduğu zamanda D) Güneş ışınlarının öğlik döncesinde dik geldiği zamanda E) Dünyanın güneşe en yakın olduğu zamanda
- Ziraat sahalarının verileri miktarları süzünme kadar araziyi azaltacaktır. Böyle bir durumda yurdumuzun hangi bölümünde nadas arazisine azalma görülmez? A) Ergene Bölümü B) Konya Bölümü C) Diçle Bölümü D) Doğu Karadeniz Bölümü E) Antalya Bölümü

SAYISAL BÖLÜM

- M=(a,b) ∈ a+1, a,b ∈ N kumesinin özali kümesinin sayısı aşağıdakilerden hangisidir? A) 15 B) 31 C) 63 D) 7
- Şekildeki ABC üçgeninde AE=3, EB=1, AD=2, DC=4 olduğuna göre ED'nin uzunluğu kaçtır? A) 3 B) 4 C) 5 D) 6 E) 7
- Ziraat sahalarının verileri miktarları süzünme kadar araziyi azaltacaktır. Böyle bir durumda yurdumuzun hangi bölümünde nadas arazisine azalma görülmez? A) Ergene Bölümü B) Konya Bölümü C) Diçle Bölümü D) Doğu Karadeniz Bölümü E) Antalya Bölümü

Önceki haftanın cevap anahtarı

KOLEJ: 1.B, 2.B, 3.D, 4.B, 5.C, 6.C, 7.A, 8.A, 9.D, 10.D, 11.D, 12.D, 13.C, 14.D, 15.D, 16.D, 17.D, 18.B, 19.C, 20.D, 21.D, 22.B, 23.B

ÖSS 1.C, 2.A, 3.B, 4.E, 5.A, 6.C, 7.B, 8.A, 9.C, 10.B, 11.B, 12.A, 13.C, 14.A, 15.B, 16.B, 17.C

Yarın: Osman Nebioğlu

Osman NEBİOĞLU

Gazetecilik ve
yayıncılıkta 60 yıl...Nebioğlu'nun 30 yılı
yakın çıkardığı aylık
mecmua, Türkiye'de
benzeri olmayan bir
yayımdı. Sonraları bunun
taklitleri de çıkmış, ancak hiçbir başarı kazanamamıştır...

L Son olarak "Türk Hikmetleri ve Güzel Sözleri" adlı bir kitap hazırlayan Osman Nebioğlu, "Bu eserde Türk kültürünün bin yıllık değişme ve gelişmelerini ortaya koymaya çalıştım" diyor

Türkiye'nin hızlı bir şekilde Batı'ya açılışı, İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle başlar. Bunun en büyük sebeplerinden biri, Avrupa'da es-

meye başlayan hürriyetçi demokrasi rüzgarlarının ülkemizi de etkisi altına alması idi. Fakat, o devirdeki en büyük canlanma Bâbâ-

li'de görüldü. Birbirini aradına yeni gazeteler doğuyor, kitap ve dergi sayısında hissedilir artışlar kaydediliyordu. Türk basını, âdetâ bereketli bir bahar mevsimindeydi.

1951 yılında bir kokteyilde Bütün Dünya'nın Yazışlıları Müdürü Metin Ergin, Amerikalı bir gazeteci, Osman Nebioğlu ve Vatan gazetesi sahip ve başyazar Ahmet Emin Yalman.

Münif Fehim'in bir sergisinin açış konuşmasını yapan Nebioğlu'nu (sırt dönük), İstanbul Valisi Namık Kemal Şentürk ve bir grup gazeteci dinliyor.

Bâbiâli'nin
yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

Bütün Dünya'nın

babası

1948 yılında "Bütün Dünya" adlı bir aylık mecmua daha kervana kaldı. Kitap ile dergi arasında hissedilir artışlar kaydediliyordu. Türk basını, âdetâ bereketli bir bahar mevsimindeydi.

Basın tarihimizin en yüksek tirajlı aylık mecmualarından olan ve 30 yılı yakın yayınlanan Bütün Dünya'yı kurucusu Osman Nebioğlu'ndan dinliyoruz:

"Nebioğlu Yayınevi'ni 1941'den sonra kurdum. Avrupa'yı görüp tanıdığım için memleketteki bilgi, kültür, okuma geriliğini daha iyi farkedebiliyordum. İçimde büyük bir acı vardı. Geçmiş bu

kadar şanlı, bu kadar parlak bir millet niçin geri ve karanlıkta yaşasın? Acaba ben, kültürel ve bilgilî yaygınlaştırmak için ne yapabildim?"

Halkı okumaya heveslendirici cazip yayınlara yönelmek gerekiyordu. İşte Bütün Dünya, bu düşüncenin mahsulü olarak doğdu. Batı'daki ciddi dergilerde çıkan yazıları toplayarak, onlara kendimizden de bir şeyler katarak ilgi toplayabileceğimizi düşündüm. Aydınlar arasında da böyle bir yayına ihtiyaç duyulduğundan, Bütün Dünya büyük başarı kazandı. Okuyuculardan gelen binlerce tesvik mektubu da bize kuvvet verdi.

Bütün Dünya bir okuldu. Oradan yazarlar, mütercimler, ressamlar, karikatüristler yetişti. Biz, daha önce Almanya'da, İngiltere'de, Fransa'da, Amerika'da yayınlanan birçok dergiyi toplar, bunların içinde okuyucularımız için cazip ve faydalı olacağına inandığımız yazıları seçer, mütercimlerimize çevirtirdik. Yazışlılarına bakan arkadaşlarımız da, onları düzene koyarlardı. Ayrıca ressamlarımız, yazılara uygun resimler yaparlardı.

Bütün Dünya'nın özelliklerinden biri, üç çeşit yemeğin yanında kırk çeşit çerezin bulunmasıydı. Sayfalara küçük yazılar, güzel sözler, hikmetler serpiştirirdik. Bunları bilhassa ben seçer, bir kısmını da kendim yazardım. Okuyuculardan gelen güzel anekdotları "İşte biz böyleyiz" başlığı altında ayrıca verirdik.

Yıllar geçmiş, hâlâ "Falanca tarihte çıkan yazımız çok güzeldi, tekrar yayımlayın" tarzında mektuplar almışızdır. Ve okuyucunun isteğine uvarak,

Hollywood'un yıldızları ile...

Osman Nebioğlu, 1954 yılında

Hollywood'da ünlü film yıldızı

Barbara Stanwyck ve aktör Edward G. Robenson'la

(üstteki fotoğraflar). 1926 yılında

İzmir'de faaliyete geçen

Gazeteci ve Muharripler Cemiyeti'nin

kurucuları toplu halde. Osman Nebioğlu, ortaları arasında.

bazi yazıları birkaç defa yayınlamışızdır. Çünkü biz, zamanla değerini kaybetmeyecek yazıları seçmekte hassasiyet gösteriyorduk."

60 YIL ÖNCE

Bütün Dünya ile ilgili notları burada kesip Osman Nebioğlu'nun gazetecilik ve yayıncılık mazişin bilançosunu sunalım:

Yıl 1926... İzmir Lisesi'nin 8. sınıf öğrencilerinden Osman, "Ahenk" gazetesine yazı vermeye başlıyor. Türkiye'nin en eski gazetelerinden olan Ahenk, o sıralarda üç çeyrek asırlıktır. Osman, ertesi yıl "Hizmet" gazetesine fıkralar yazıyor (Bu gazete İzmir'in yanı sıra hatırlanacak üzere, önceleri "Yankıurt" diye yayınlanıyordu; Atatürk'ün bunun lüzumsuzluğunu belirtmesinden sonra ad değiştirildi). Bu arada "Çekrek" adlı bir çocuk dergisinin yazı işlerini bakıyor. Yine "Fikirler" adlı bir kültür mecmuasını hem müşahhizliğini yapıyor, hem oraya yazılar veriyor. Bunlara "Anadolu" ve "Yeni Asır" gazetelerinde çıkan

Osman NEBİOĞLU anlatıyor

Geçmişten birkaç çizgi

Domuzca ikram

1954 yılında, Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin davetlisi olarak bu ülkeye gitmiştim. Orada üç ay misafir kaldım ve basın-yayın hayatını teftiş ettim. New York'ta iken, Readers Digest dergisinden bir ögüle yemeğine çağırıldım. Adı geçen derginin merkezi, New York yakınlarındaki Pleasant Wille'de idi.

Daveti duyunca, orada bulunan Doğan Nadi de gelmek istedi. Ayrıca Nuri Eren ve Fethi Pirinçcioğlu aramızda katıldılar. Böylece dört kişilik bir grup olduk. Readers Digest tesislerini gezip çalışmalarını gözden geçirdikten sonra, bir salonda ögüle yemeğine alındık. Dergi kurucularından Mr. Acheson sofranın başındaydı.

Bize et yemeği verdiler. Bu arada Acheson nese içinde "Türklerle bizim et yemek zevktir. Siz de domuz eti ikram ediyorum" demez mi?

Bayağı canımız sıkıldı. Ama, Doğan Nadi hiç orali olmayarak kahkahayı patlattı:

"Tabii... Domuz eti ev sahibinin domuzca yaptığı ikram, ancak domuz eti olabilir."

Bu hareketi kâsen yaptık! Anlaşılan Acheson'un, Ermeni tehciri sırasında Beyrut'ta öğretim üyesi olduğumu daha sonra öğrendik.

150 LIRANIN PEŞİNDE

İthalatın zor olduğu günlerde, bir dizgi makinesi getirtilmişti. Bu is dolayısıyla, Ticaret Odası temsilcisi olan Halil Lütfi (Dördüncü) beye 150 lira ödenmesi gerekiyordu. Râbiâli'nin en namli firm,

O DA GAVUR BU DA

İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı günlerde, Cumhuriyet gazetesinin yazı işleri müdürü İhsan Bey bir hatâ yapmıştı. Gazeteye Chamberlain'in resmini koymus, altına "Churehill" diye yazmıştı. Ertesi gün bunu gören

Doğan Nadi çok üzüldü ve İhsan Bey'i çağırıp azarlamaya başladı. Ama, İhsan Bey son derece rahat bir sandı. Gülerek şöyle dedi:

"Hiç üzülmeye Doğancağım, zarar yok. Namla o da gâvur, bu da gâvur..."

UCUZ YEMEK USULÜ

Ticaret Odası Meslek Grubu'nda beraber çalıştığımız günlerde, bir toplantıdan çıktığımızda, Halil Lütfi, "Gel bir ögüle yemeği yitelim" dedi. Ve beni, o zamana kadar hiç farketmediğim, Vilayet karşısında

Selâhattin GİZ

Dolmabahçe Sarayı'nda magnezyum yakılınca fotoğraflar çekilmiş, foto muhabirleri hemen sonra kaçmışlardı

• Tek parti devri olduğu için devlet adamları aleyhine yazmak mümkün değildi. Ama İstanbul Valisi bir gazeteciyi kovunca, olayın resmi ve haberinin yorumsuz verilmesi dahi istenilen neticeyi sağladı

3 sembol futbolcu:

Taksim Stadyumu'nda bir Galatasaray-Fenerbahçe maçının başlangıcından önce GS kaptaını Ersan Nihat Bekdik (solda) ile FB kaptaını Zeki Rıza Sporel el sıkışıyorlar. İkisinin ortasında, maçın hake-maçi olan Bektaş kaptaını Şeref.

MATBUAT TAKIMI: Gazetecilerden kurulan futbol takımı,

Ersan (Vakit'in foto muhabiri) İllü. Yenal. Erçiment Kal.

Bâbüâlî'nin yarım asırlıkları

19

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

Atatürk ve inönü'nün üzerine toz yağdırdık

Bâbüâlî'de ancak 10-12 foto muhabiri vardı. Bunlar sık sık işbirliği yapar, akşamları buluşarak resim teati ederlerdi

Bakan, sorulara "Duymamış olayım", "Bunu sormamış olun" gibilerden cevaplar verince, ertesi günü bütün gazetelerde soru ve cevaplar aynen yayınlanmıştı

Foto muhabirleri, Bâbüâlî'nin en hareketli elemanlardı. Günlerini sürekli bir koşuşturma içinde ve akup giden olayları görüntülemekle geçirirler. Bu hızlı tempo içinde de en canlı pozlar, en iyi kompozisyonları tesbit ederler. Bir yazar için "kalem" in mânâsı neyse, foto muhabiri için de fotoğraf makinesinin odur.

Tabii, kullanılan makinenin başarıyı azaltan veya çoğaltan rolünü gözden uzak tutmamak gerek. Bu açıdan değerlendirince, yarım asır önceki foto muhabirlerinin mahrumiyet devrinde yaşadıklarını pekâlâ söyleyebiliriz.

İkinci bir nokta: Cumhuriyet'in ilâmnından

1935'lere, 1940'lara gelinceye kadar, İstanbul ve Ankara'da topu topu 15 kadar foto muhabiri bulunuyordu. Üstelik, bunlardan da ancak 6-7'si aralıksız çalıştılar. Demek ki biz, yakın tarihimizin en önemli parçası olan Atatürk devrinin görüntülerini bir avuç foto muhabirine borçluymuz.

Selâhattin Giz, bunlardan biri... Galatasaray Lisesi'nde okurken, sınıf arkadaşları Doğan Nadi'nin aracılığıyla, 1932 yılında Cumhuriyet gazetesine girmiş. Meslekteki ilk yıllarını, bize şöyle özetliyor: "Bâbüâlî'deki bütün foto muhabirlerinin sayısı 10-12 civarındaydı. Ankara'da ise sadece 2 kişi vardı. Ben, Cumhuriyet'te Namık Goral ile birlikte çalışırdım. Diğer gazetelerde tek foto muhabiri vardı. Hatta bazı arkadaşlarımız 2, bazen 3 gazetede birden çalışmışlardı.

Bu azlık sebebiyle de, foto muhabirlerinin işi fevkalâde zordu. Gittikleri yerde fazla kalamazlardı. Üstelik, aynı saatlerde birkaç işe birden yetişmek zorundaydılar. Mesela, pazar günü saat 10.00'dan itibaren Kalamış'ta yelken yarışları yapılır. Aynı saatte, bir misafir başbakan Taksim âbidesine çelenk koyacaktır. O arada, Eminönü Halkevi'nde esnaf teşekküllerinin toplantısı vardır. Öğleden sonra bir tenis karşılaşmasının, yahut bir müsamerenin takibi istenmektedir. Düşünün, hangi birine yetişebilirsiniz?..

Bu durumda, Bâbüâlî'deki arkadaşlar arasında "Harf inkilâbı sırasında, Dolmabahçe Sarayı'nda bir toplantı düzenlenmişti. Mevcut ışıkla bir iki fotoğraf çektik. O arada, meslektaşlarımızdan Hilmi Şâhenk, "Lumiere" ile çekim hazırlığına başladı. Biz de, Ali Ersan, Cemal Goral, Namık Görğüş ve ben, makinelerimizi ayarladık. Magnezyum parlayınca fotoğraflarımız

olayları verilmiş olurdu."

TÖREN SALONUNA YAĞAN TOZLAR

Selâhattin Giz'in verdiği bilgiye göre, o zamanın fotoğraf makineleri ile şimşikler arasında, objektifler bakımından pek fark yoktu. Yalnız, hassasiyeti düşük olan filmler ışıkta fazla müteassir olmazlardı. O yüzden, kapalı yerlerde ilâve ışığı ihtiyacı duyuldu. Bu ışık da, toz magnezyum yakılarak sağlanırdı.

Fotoğraf çekilirken, mutlaka sehpâ kuruldu. Toz magnezyum, "tabanca" denilen tenekeler içinde bulunduruldu. Bunun ortasında fitil ya sigarayla veya çakmağa benzer bir mekanizmayla tutuşturuldu. Alev magnezyum tozuna erişince "pop" diye bir patlama meydana gelir ve ışık çıkar.

İstanbul'a iki marka magnezyum tozu gelirdi: "Ağfa" ve "Lumiere". Bunlardan Ağfa pahalı idi. Lumiere ise, yandığıda gürültü çıkarır ve duman yapardı. Sonra yukarıdan aşağıya, bembeyaz tozlar dökülürdü.

Selâhattin Giz, bu açıklamalardan sonra, birkaç ilgi çekici olayı hikâye ediyor: "Harf inkilâbı sırasında, Dolmabahçe Sarayı'nda bir toplantı düzenlenmişti. Mevcut ışıkla bir iki fotoğraf çektik. O arada, meslektaşlarımızdan Hilmi Şâhenk, "Lumiere" ile çekim hazırlığına başladı. Biz de, Ali Ersan, Cemal Goral, Namık Görğüş ve ben, makinelerimizi ayarladık. Magnezyum parlayınca fotoğraflarımız

Ali Ersan, Faik Senol ve Selâhattin Giz, Şeref Stadı'ndaki bir maçtan önce kale arkasında sohbet ederlerken...

Selâhattin Giz, hatıralar dağarcığından, bu konuda iki örnek sunuyor: "Halkın merak ettiği bir konu vardı. İlgili bakanın vilâyete geldiğini duyunca, 4-5 arkadaş oraya gittik. Geç saatlere kadar bekledik. Nihayet bakan dışarı çıktı, biz de sorularımızı sormaya başladık.

Sayın bakan, ilk soruya "Duymamış olayım", ikincisine "Bunu sormamış olun" şeklinde cevaplar verdi. Böyle de devam etti ve arabasına binerek çekip gitti.

Orada saatlerce beklemiş, hiçbir şey elde edemediğimiz gibi, üstelik azarlanmıştık. Hep birlikte Şükür'nün kahvehanesinde toplandık. Soru ve cevapları aynen yazarak her gazetemize verdik. Ben de, çektiğim fotoğrafları aynı şekilde dağıttım.

Ertesi gün, olay bütün gazetelerde yer almca, büyük yankılar meydana geldi. Bakan, milletvekili olan gazete patronlarına şikâyetine bulundu, ama tabii bir şey elde edemedi. Neticede kendisi itibar kaybetmiş, unutamayacağı bir ders almıştı.

VALİYE CEVAP

İkinci olay da şudur: İngiltere Kralı VIII. Edward, 1936 yılının eylül ayı başında Türkiye'yi zi-

yaret etmişti. Ziyaretin ikinci günü misafir kral ile eşini taşıyan yatan küçük teknesi, güçlükle Dolmabahçe rıhtımına yanaşabilirdi. Çünkü, denizin üzeri çöplerle kaplıydı.

Durumu gören Atatürk, Vali Muhiittin Üstündağ'a "Bu nedir?" diye sordu. Vali de, Marmara'ya dökülen çöplerin fotosunu tesiriyle sürüklenip geldiğini izaha çalıştı. Ama bu açıklamalar Atatürk'ü tatmin etmemiş, vali suçlu mevkine düşmüştü.

Müteakip günlerde, çöpler denize değil Hürriyet-i Ebediye tepesine dökülmeye başlandı. Sonunda da, Şişli ve Osmanbey sinek istilâsına uğradı. Öyle ki, sineklerden dükkânlara girilemez olmuştu. Ben, iki-üç günlük bir çalışmayla olanları okuyucuya aktardım.

Akşam gazetesi de, bu yayın üzerine, arkadaşım Faik Senol'u görevlendirmiş. Faik, Mecidiyeköy'de bir çocuğun yüzüne konan sinekleri görüntülemeye çalışmış. Başaramamış bir tenekeden aldığı bir çocuğun yüzüne sürüp istediği fotoğrafı çekmiş.

Bu fotoğraf gazetede yayınlanmışca, İçişleri Bakanlığı, "matbuatta bah-

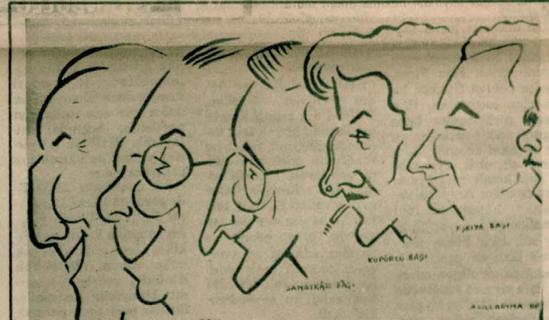
çılan sinek âfeti hakkında "Vilâyetten bilgi istenmiş. Polis müdürlüğü için tahkikiyle görevlendirilmiş. Bunun sonunda, meselemin tamamen bir tertip eseri olduğu, zira çocuğun yüzüne "sinekler için istahâver bir maddede sürüldüğü" bildirilmiş. Ayrıca, Faik Senol da vilâye jurnal edilmiş.

İki gün sonra, Sarıgözel'deki resmi tören sırasında Faik'i gören vali, "Tutun şunu, atan dışarı!" diye bağırdı. Biz de bunu yazıyla ve fotoğrafla tesbit ettik. Ertesi günkü gazetelerde çıktı. Tabii, valinin ne duruma düştüğünü tahmin edebilirsiniz."

Selâhattin Giz, işyeri değiştirmemiş nadir gazetecilerden biri... 43-44 yıl aralıksız çalıştığı Cumhuriyet gazetesinden, emeklilik sebebiyle ayrıldı. Ama, 55 yıl önce yayınladığı Bâbüâlî'den kopmuş değil. HALA, zamanın bir kısmını orada geçiriyor.

Ona, meslek hayatının en mutlu gününü sormayı düşünmedik bile. Bu, herhalde iki ay önce "Burhan Felek Basım Hizmet Odülü"nü aldığı gün olsa gerekti...

YARIN NİAZI ACUN

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

Niyazi Acun

Vatan ve Tasvir gazetelerinde yayınlanan "bomba gibi" haber:

Kaçakçılar

Suriye'ye

boruyla yağ akıtıyor (!)

Haberde, Antakya'daki bir dağın tepesinden sarıklıan ifaiye hortumlarıyla yurtdışına zeytinyağı kaçırıldığı, memleketteki yağ darlığının bundan doğduğu öne sürülüyor.

Yıl önce Tasvir ve Vatan gazetelerinde yayınlanan bir haber, Ankara'da geniş yankılar uyandırmıştı. İri puntolu başlıklarla verilen bu haberde, kaçakçıların yurt dışına nasıl zeytinyağı sevkettikleri anlatılıyor ve had safhaya varan yağ sıkıntısının sebebi de böylece açıklanmış oluyordu.

Ne var ki, iddia sen derince garip, hattâ komikti.

O günlerde uluşım imkânları çok zayıf. İstanbul'da çıkan gazeteler tren yüklenirken Ankara'ya gönderilir, orada ancak erken saatte ulaşılabilir. Ama, hükümetin gazeteleri bir gün gecikmeye tepki etmesi البته düşünilemezdi. Buna da, Matbuat Umum Müdürlüğü'nün İstanbul'da kurduğu iribat memurluğu ile çare bulunmuştu. Adı geçen bürodaki görevliler, sabah erkenden gazeteleri gözden geçirir, haberleri gazeteler ve telefonla hükümete bildirirlerdi.

İşte, bahis konusu haber de kanalla öğrenilince, Cumburbaskın İsmet İnönü, Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na telefon etti ve "Muhallif gazetelerdeki haberler sana gelmedi mi?" diye sordu. Saraçoğlu da olayı bildiğini, tahkikat yaptığını arzetti.

Üzümşayalım, bu tahkikatın sonunda, Yeni Sabah gazetesinin Ankara muhabirlerinden Niyazi Acun, Çankaya Köşkü'ne çağrıldı. İsmet Paşa onu kutuphane kısmında kabul etmiş, oturtmamış ve "Beğendin mi yaptığını?" diye azarlamıştı. Halbuki, keyifli bir zamana rastlasaydı, misafirine bakım söküğü veya latikokum ikeramında bulunurdu.

Niyazi Acun ise, "Paşam, büyük gazeteciğim diyorsun. Türkiye'nin demokrasisini haberleriyle idare ettiğini söylüyor. Ben de ona bir oyun oynadım" diye, zeytinyağı kaçakçılığı haberinin hikayesini

Cumburbaskın'na anlattım. Kırk yıl sonra da bize nakletti:

"Vatan ve Tasvir gazetelerinin Ankara muhabiri olan Raif Meto, pek zengin bir arkadaşım. Ankara Oteli'nde kalır, su gibi paralar harcar. Menderes ve başka siyasetlerle olan abhahşığından da şururlanarak, kendisine çok önemli bir şahsiyet süsti vermeye başlamıştı.

Bir gün Ankara Palas'ta bana "Sen İsmet Paşa'yla, Bayar'la görüşürsün ama, asıl büyük gazeteci benim" dedi. Güldüm ve o anda karar verdim: Kendisine unutamayacağı bir oyun oynayacaktım.

Az sonra, telefon kabinelerinin bulunduğu yere gittim. Girdiğim kabinin kapısını kapasın yan aralık bıraktım. Ahizeyi ka-

ldırım ve güya gazetesinin numarasını çevirdim. Başına çığır, "çok önemli", "bomba gibi" bir haber yazdıracağımı söyledim.

Raif o sırada kulaklarını dikmiş, kurnaz gözlerle bakıyor. Onu hiç farketmemiş gibi, güya gazetedeki birine haber yazdırıyorum:

"Alo!.. Evet, bomba gibi patlayacak! Başka kimsede yok... Yazdırıyorum... Memleketi zeytinyağı buhranının sebebi anlaşılabilir. Kaçakçılar, Antakya'daki bir yüksek dağın tepesinden, ifaiye borularıyla Suriye'ye zeytinyağı akıtıyorlar. Bu yüzden, çip piyasada yağ kılmadık. Kaçakçıların yakalanmasına çalışıyor.

O aralarda öteki Akdeniz ülkelerinde olduğu gibi, bizde de ciddi bir zeytinyağı sıkıntısı vardır.

Böylece, Raif'in güya çekirmedi not ettiği ve İstanbul'a geçtiği önemli haber (!) Vatan'da ve Tasvir'de yayınlandı.

Cihat Baban sonraki günlerde Ankara'ya gelmiş, "Yahu ne biçim arkadaşsın. İnsan hiç olmazsa böyle bir oyun oynadığını haber verir" demişti. Ziyat Ebuzziya da "Nive yaptın? Halbuki amcam (Velid Ebuzziya) seni evladığı gibi sever" diye serzenişte bulunmuştu!

ŞEKER İKRAMI

İsmet Paşa'nın, keyifli zamanlarında misafirlerine badem şekeri veya lokum ikram ettiğiğini kaydetmiştim. Niyazi Acun, iste böyle şekeri bir hatırasını dile getiriyor:

"Demokrat Parti kurulduktan sonra, "Hürses" gazetesinin yetkili muha-

Niyazi Acun, Cumburbaskın olduğu günlerde İsmet İnönü ile, 1950'de, Cumburbaskın Celal Bayar, Acun'un bir eserini gözden geçiriyor...

İsmet Paşa "Değişmez Genel Başkan"lık ve "Millî Şef" sıfatlarını artık bırakması gerektiğini yazan Niyazi Acun'a Çankaya Köşkü'nde şeker ikram etmiş, bir hafta sonraki küçük kurulayda da bu sıfatlarından vazgeçmişti

AP Genel Başkan seçildiği sırada Demirel ile...

●Niyazi Acun anlatıyor

Gecmişten birkaç çizgi Alkışlanacak öfke

Velid (Ebuzziya) Bey, "Zaman" gazetesini çok çuk şartlar altında çıkarmaktaydı. Satışları düşük, ilanları yok demecek kadar az olduğundan, çalışanlara güçlük para ödeyebiliyordu.

Gazete, hantal bir maki-nede basılıyordu. Basın elektrikli gücü yetmez, sokaktan çağırılan hammallar kolu çevirir, baskı öylece yapılabilir.

Velid Bey'e gelince... Üzerinde eski sultanatı,

günlerden kalma, yakanın havı dökülmüş bir par-desi vardı. Pabuçları ise iki-üç yerden pençeliydi. Bir gün ziyasetine gittim. Kahverengi sayaktan, şık bir pardesi yaptırılmıştım. Velid Bey, "Pek yakışmış, güle güle giy" temennisinde bulundu. Ona, Fatih Kaymakamı Haluk Nihat Pepeyi'nin yemek davetine gideceğimi söyledim. "Ya-nı, ye kürküm ye..." dedi, gülsüyle.

Nurmesmaniye'den tram-vaya bindim, Fatih Parkı önünde indim. Ayaklarım birden suya girdi. Hava yağışlıydı. Oradan kurtalınma-ya çıkarken tramvay geçişiyle ve strafa zifos açtı. Yeni pardesim çabeyebiliyordu.

Ertesi gün, soluğu Velid Bey'de aldım ve duruma anlattım. Bana "İste sana haber, yaz" dedi. Kendisi de sert makaleler döşendi. İstanbul'un müstemleke şehri olmadıktan, tramvay hatının geçişi yerdedeki bozuk yollar yapılmak mecburiyetinde olduklarından bahsetti.

Derken, Tramvay İdaresinden iki Türk, bir yabancı emir müdür Velid Bey'i ziyarete etmişler; "Zaman" gazetesine ilan vermek istediklerini bildirmişler. Tabii, bunun karşılığında da, gazetesinin aleyhine yayınımlı önyelekler.

Mademki İstanbul'a gelecektin, kira paralarını pekişilâ yanında getirebilirsin. Boşu boşuna, bir de posta havalesi bedeli ödedin. Ceza olarak işkembeciyey...

Adamların ilan verme teklifini serfine hakaret saymış ve onları tekleme-yerek kovmuş. "Zaman" idaresinesinde çalışanlar, marhumun "Adamlara kurt gibi saldığını" anlatıyorlardı.

Ceza olarak işkembeciyey

Bir ara Tan'ın Ankara temsilcisi idim. Halil Lütfi Bey, bana iki iş daha yüklemişti. Birincisi, Ankara Belediyesi'nin karşısındaki sokakta, vaktiyle pek ucuzca kapattığı üç evin kirasını alıp göndermek. İkincisi, banka müdürlerinden ilan toplamak... Toplamazsam, ücretimden kesinti yapardı.

Zaten, Halil Lütfi Bey'in en sevdiği şeylerden biri kusuleym idi. Hafta boyunca muhabirlerin haber ar-lamasını dört gözle bekler, fırsat da hiç kaçırmaya-rak eksik ödeme yapardı. Çünkü, böylece cebinden daha az para çıkıyordu.

Bir sabah Ankara'dan geldim ve doğruca gazeteye gittim. Halil Lütfi Bey çalınma halindedeydi. Postadan gelen mektupların üzerindeki pulları keserek bir tara-fa koyuyordum. Zarfları ise ters çevirerek, masvette kâğıdı yerine kullanmak üzere hazırlıyordu.

Bana "Otar" dedikten sonra şunları söyledi: "Seni Tokatlı lokantasına (Şişkeci'de) götürücek-tim. Lâkin beni zarara sok tu. Onun için işkembeciyey gideceğim. Ne kasdettiğini hiç anlamamıştım. Öylece baka-ken, Halil Lütfi Bey gerekli açıklamayı yaptı: "Mademki İstanbul'a gelecektin, kira paralarını pekişilâ yanında getirebilirsin. Boşu boşuna, bir de posta havalesi bedeli ödedin. Ceza olarak işkembeciyey..."

Dünyayı yerinden oynatacak haber

Nizamettin Nazif'in Ankara'daki yeri pek sağlam değildi. Çünkü, gazetesinin ortaklarından Ali Naci Karacan, "dük-madan para istediği için" ondan şikâ-yetçiydi.

Esaslı bir para koparmadan ayrılmak istemeyen Nizamettin Nazif, bir gün eski Tarabya Oteli'nden telefon ederek, gazetesinin sahibi Necmettin Sadak'ı bu-huror. Ona:

"Aman boca, diyor. Dünyayı yerinden oynatacak bir haber var. Amerikan Maliye Nazarı, takma isim altında Rusya'ya gidiyor. Rusya'nın ekonomik durumunu inceleyecek. Ben burada adamı yakaladım. Yanındaki masada oturuyor. Anlatırsın."

Faik Senol'u gönderiyorlar. Nizamettin, oradaki turistlerden bir yabancı me-cmusa bulmuş. Amerika'nın Maliye Baka-ri'na benzer bir adama yanına oturuyor ve birlikte resin çekiyor. Sonra, ge-rekli yazıyı da yudurarak, 500 lira istiyor. Anan yaşı, badan yaşı, 250 liraya anlayıyorlar.

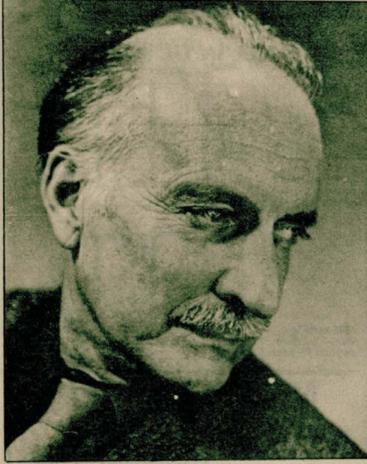
Parayı koparan Nizamettin, doğruca Yunus Nadi'ye giderek onları anlatıyor ve "Yarın nasılsa ben kovular. Sen de alar masam" diye soruyor. Yunus Nadi de kahkahalarla gülerken "Aldım gitti" cevabını veriyor.

Haber yayımlandıktan sonra, Amerikan Sefareti Washington'la konuştu ve gazetedeki teklip yayımlandı. O arada, Ni-yazi Acun'un...

Niyazi Acun, Kıbrıs'ta... Makarios ve Dr. Fazıl Küçük'le birlikte...

Ziyad EBUZZIYA

Almanlar'la saldırmazlık paktı imzalandığı gün, Tasvir-i Efkâr kapatıldı. Gerekçe: "Biz demedik mi?" diye yazarak hükûmeti küçük düşürebilirler

Başın tarihimizin sayfalarını çevirirken, adım başı gazete kapatılması olaylarına rastlarız. Çünkü, demokrasi anlayışı yerleşene kadar, siyasi iktidarlar basını daima hasm gibi görmüş ve susturma yoluna sık sık başvurmuşlardı.

Meslek hayatı boyunca gazete kapatılması acısını en çok yaşayanlardan biri olan Ziyad EbuZZiya ile konuşuyoruz. İşte, dede EbuZZiya Tefvik'in çıkardığı "İbret" gazetesiy-le başlayan (1873) ve torun Ziyad EbuZZiya'nın sahibi bulunduğu "Tasvir"le birlikte notkalan (1949) 76 yılın raporunu: 12'si Osmanlı, 25'i Cumhuriyet devrinde olmak üzere toplam 37 kapatılma... EbuZZiya ailesi, bu üç çeyrek asır süresince, ancak 20 yıl kadar okuyucu huzuruna çıkmış imkânına sahip olabilmis.

1940 yılının mayıs ayı başında yayın hayatına giren "Tasvir-i Efkâr" ise, herhalde garip gerekçelerle kapatılma yönünden apayrı bir yer işgal eder. Gazetinin başına gelenleri, Ziyad EbuZZiya, özetleyerek anlatıyor: "İlk nüshamızdan itibaren, o güne kadar hiçbir yerde yazısı çıkmaydı. Ali İhsan Sabis'in hâteralarını yayınlamaya başladık. Ali İhsan Paşa'nın, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile arası fevkalâde açıldı. İlk kapatılma da bu yüzden oldu.

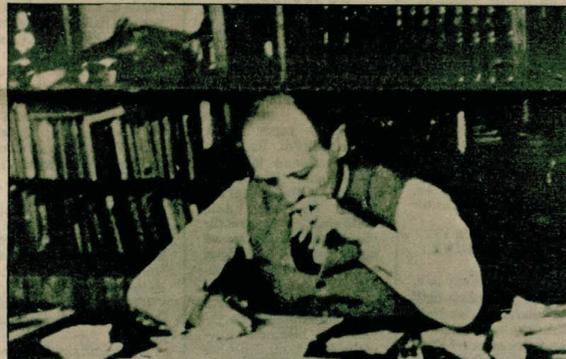
Rahmetli Âtîf Sakar, bir tetrikamın başlığına "Ben şifimim birincisiydim. Benden iki sene sonraki

lik tekrar çıkınca, 15 gün kapatıldı.

Meğer, askerlikte muayyen bir yılın birincisini, müteakip yıllardaki mezunlardan üstün sayılmış. Üstüste iki gün, "herkesin gözüne sokmak ister gibi" bunu yazmamız, "Ali İhsan Paşa'yı İnönü'den daha büyük gösterme kasdı" olarak değerlendirilmiş.

Harb yıllarında gazeteler son derece sıkı kayıtlar altında. Meselâ dış kaynaklı bir haberi tek süntundan büyük başlıkla vermek yasaktı. Resmen sansür yoktu; biz kendi kendimizin sansürü olma-ya mecburduk. Ama bu daha kötüydü. Bir yanlışlık yapınca gazete kapatılıyordu.

Yalnız, gazeteler arasında ayırım yapıldığı da dikkati çekiyordu. Anka-

Bâbîâlî'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

EbuZZiya ailesinin çıkardığı gazetelere, 76 yıl içinde 37 defa kapama cezası verildi "Görülen lüzum üzerine" gazete kapatılırdı

Mevhibe İnönü'nün fotoğrafına üçüncü sayfada yer verilmesi

ra aynı haberi bizim için ayrı, Akşam için ayrı tefris edebiliyordu ve biz kaparken ona hiçbir ceza verilemeyecekti. Bir keresinde, bunun sebebi öğrenmeye çalışmış, Selim Sarper'den şu cevabı almıştım: "Vapurlarda, trenlerde senin gazeteni okuyanları tesbit ettirdim. Ekserisi yaşlı ve sakallı insanlar. Otekilerininki genç... Demek ki, senin gazetenin mürteciler okuyor.

Cumhurbaşkanı'nın eşi Mevhibe Hanım, bir gün Ankara'daki İnönü Kız Okuluna gittiğinde, İnönü'nü ziyaret etmiş, bizim fotoğrafları kapıdan çıkışında resim çekmişti. Ga-

zeteyle bir hafta kapama cezası verildi. İnönü'nün hamamın fotoğrafını birinci sayfadan değil üçüncü sayfadan vermemizde "hakaret kasdı" olduğunu hükmetmişlerdi.

Mutlaka devrinde bir gazeteyle kapama cezası verilince, bunun gerekçesi önce o gazetede ilân edilirdi, sonra diğer gazetelere yazdırılırdı. Benim gazetecilik ettiğim yıllarda ve daha sonraları ise, gazeteler "görülen lüzum üzerine" kapatılırdı ve gerçek sebep, ekseriya gazetinin kendisine dahi bildirilmezdi.

1943-1944 yıllarına doğru, üstelik bir gazetinin kapatıldığı öbür gazetelerin yazması dahi yasak-

lanmıştı. Cezasını dolduran gazete yeniden yayınlanmaya başladığında "Biz kapatılmıştık" diye mezdi. Okuyucuların bir kısmı da bunu anlayamazdı. Ancak zeki ve açık gözler, tefrika numaralarını kontrol ederek işin farkına varabiliyorlardı. Ama onlar da gazete kapatıldı mı, yoksa kendisi mi faaliyetini tatil etti, bunu bilemezlerdi.

Bazan, "Tasvir-i Efkâr"ın şu veya bu şekilde yayın yapacağı tahmin edilerek de kapatıldığımız olmuştur. Meselâ, biz gazetelerde ve dış siyasetimizde Almanlar'a karşı tavrı almamamızı tavsiye eder, böylece onların saldırısına yol açılmamamızı isterdik. Alman ordularının günün birinde sınırlarımıza dayandılar. İngilizler aradaki köprüleri atmışlardı. Biz tetikledik. Tam o sırada, Almanlar'la saldırmazlık paktı imzalandık.

İmza gecesi, Ankara'da...

1943 yılında Tasvir-i Efkâr mensuplarından bir grup. Soldan sağa: Âtîf Sakar (yazışleri müdür yardımcısı), Feridun Kandemir (tarihçi, yazar), Kâzım Öcalır (idare müdürü), Kahveci Mehmed (arkadan başı görünen), Mehmed Emircan (idare müdür muavini).

1944'deki Tasvir-i Efkâr mensuplarından bir grup. Soldan sağa: Ziyad EbuZZiya, Mehmed Emircan (çömelmiş durumda), Cihad Baban, Kâzım Öcalır, Server İskit, Doğan Nadi.

Ziyad EbuZZiya anlatıyor

Geçmişten birkaç çizgi Komünistler arasında...

1936 yılının Eylül ayı "Zaman" gazetesindeyiz. Gece sekizleri Fuad Emircan, her akşam saat 19.30'da nöbeti devralır, sabaha karşı gazeteyi çıkarır gider. İşine oylesine bağlıdır ki, gelmek şöyle dursun, geç kalırsa bile görülmemiştir.

Bir akşam saat 20.00 oldu, Fuad yok. 21.00 yine yok. Uyuyup kaldığı zanıyla, evine taksitle adam gönderdik. Hademe a sonra döndü ve "O gece evine gelmiş olduğunu" bildirdi. Bu durumda, kolları sıvamak bana düştü.

Ertesi gün ve gece, Fuad yine yok. İki gün geçti, adamın bir ufak bir tezkere bırakıp yok oldu. Tezkerede şöyle yazıyor: "Birinci Sayı'de nezaretteyim. Fuad"

Hemen Emniyet'e gittim. Gittim ama, görüşmek ne mümkün! Sadece kendisine yemek gönderme izni koparabildik.

Fuad on gün sonra döndü geldi ve mesleğini anlattı: İngiltere Kralı 8. Edward'ın İstanbul'da Atatürk'ü ziyarete geleceği bildirilince, güvenlik tedbirleri alınmaya başlanmış. Kim olay çıkarmaya kalkarsa? Elbette komünistler... Böylece Emniyet'teki dosyalar açılmış, komünist bilinenlerin hepsini toplamaşlar. Zaten, o surlarda İstanbul'daki komünistler parmakla sayılacak kadar az idiler.

Ama, komünist düşmanım Fuad, nasıl oluyor da, onlarla birlikte jeri tikiyor?

İş daha sonra anlaşıldı. Fuad'ın dosyasına bakan polis, orada "Komünistlerle mücadele eder" notunu görüyor. Ve bu nottaki "komünist" kelimesine dayanarak, Fuad'ı ve onun gibileri de yakalıyor. İngiltere Kralı ziyareti tamamlandı, emniyetin dönene kadar, bizim komünistlerle karışları, Emniyet'in güvenlik şemsiyesi altında gezip gitmişlerdi.

Yapılmayan ziyaret

Ancam Valid Bey, 1930'lu yıllarda "Zaman" gazetesini çıkarıyordu. Ben de hem Hukuk Fakültesi'ne devam ediyordum, hem de gazetecilik ediyordum.

1940 yılının mayıs ayı başında yayın hayatına giren "Tasvir-i Efkar" ise, herhalde garip geçelerle kapatılma yönündeki apayrı bir yer işgal eder. Gazetemin başına gelenleri, Ziyad Ebuzziya, şöylezeterek anlatıyor:

"İk nüşhamızdan itibaren, o güne kadar hiçbir yerde yazısı çıkmayan Ali İhsan Sabis'in hâtuurlarını yayınlamaya başladık. Ali İhsan Paşa'nın, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile arası fevkalâde açıldı. İlk kapatılmamız da bu yüzden oldu.

Rahmetli Atif Sakar, bir tefrikanın başına "Ben sınıfımın birincisiyim. Benden iki sen sonraki sınıfın birincisi de İsmet İnönü'ydü" sözünü koymuştu. Bu cümle, hâtrâtın içinden alınmıştı. Atif, ertesi gün yeni başkarmayı unuttu. Aynı baş-

Velid Ebuzziya, 1945'de vefatından az önce çalışma masası başında.

Tercüman PAZARLAMA

Renkli Televizyon, Video alma sırası gelenler

- A-56**
- 674162 Yusuf Yılmaz. MERZİFON
673999 Sabahat Tefel. İZMİR
613339 O.Faruk Çetink. İZEL
689917 Osman Corlu. MERSİN
653765 Mehmet Aşkan. KUTAHYA
685492 M.Mesut Kayın. İST.
634276 Mehmet Yılmaz. KIRKARELİ
680347 H.Güngör Dayanok. CEYHAN
690134 Nevzat Taşkın KARAÇAY
653159 Nadir Karal. KEREGLİ
651069 Ahmet Sürer. ANTAKYA
682788 Gülemdan Sönmezler. İST.
615292 Fahri Kurbanlı. SAKARYA
623493 Orhan Aksoy. SAMSUN
622135 Orhan Gül. İST.
654542 Hatice Sarıoğlu. SAMSUN
656830 Recep Tunç. İST.
634215 Ertuğrul Erdoğan. İST.
656385 Hasan Güngör. ANK.
690398 Hasan Ayhan. ANK.
659419 Remzi Çiğ. ADANA
698228 A.Rıza Altay. ANK.
669867 Ertan Akbulut. ADANA
671275 Halis Kayacı. ADANA
619415 Ali İnan. ADANA
702737 Zeynep Bozdoğan. ADANA
690883 Nispet Saral. İZMİR
614042 Zafer Topuz. İZMİR
681076 Ahmet Yör. KONYA
690822 Ümmühan Tın. ANK.
672311 Necati Malkoç. ADANA
626745 Orhan Aydın. İST.
630347 Arden Kocacı. ANK.
620292 Selahattin Eder. İST.
670531 Veynel Özgenç. ANK.
645613 Remziye Yüce. AKSEHİR
697296 İlyas Altunışık. DÜZCE
690881 Nurettin Devel. İST.
614127 Binal İstenoğlu. İST.
687556 Mehmet Çinko. İST.
649746 M.Ceyhan Demircioğlu. İST.
667919 Sabri Gürpınar. İST.
618743 Ali Demirel. GANTEP
616447 Hızır Çakmak. KAYSERİ
633289 Mesut Sen. YALVAÇ
630499 Hüseyin Fidan. İST.
655252 Hasan Özcan. İST.
661274 Mustafa İstikbal ARBAĞLAR
610852 Mahmut Akca. İZMİR
634726 Leâlem Güler. ERZURUM
662688 Ömer Düzen. ANK.
658986 Kemal Yalınkılıç. ADANA
620884 Sadı Demirel. İZMİR
685852 Y.Kemal Yüksel. TRABZON
636188 Cemalettin Keleşoğlu. ANK.
661085 Neşe Biliç. ANK.
618472 Süleyman Çömür. İZMİR
697716 Salih Çiğiltepe. ANTALYA
665928 Hamdi Karapınar. FOCA
691187 T.Oktaç Erdoğan. İST.
687858 Osman Hüseyinoğlu. İST.
690921 Seviye Dindar. ADANA
631003 Kemal Öndü. İST.
612799 Ahmet Kurşun. MANİSA
630498 Dursun Boşnak. ANK.
668805 Kemal Güner. SAMSUN
604853 Fahri Alan. İST.
645774 İhsan Aydın. ESKİŞEHİR
652867 Ali Tunç. İST.
656631 Hüsamettin Gelmel. BURSA
641490 Habibe Diner. SAMSUN
661019 Müslim Ayar. İZMİR
664288 İhsan Aktaş. KIRIKALE
653738 Hidayet Yavuz. KOCAELİ
674458 Aysiy Yurtoglu. KIRIKALE
681394 Necit Yılmaz. ANK.
681239 Suna Kaya. İST.
651896 Nihat Gedikli. ANK.

- 661717 Memiş Görücü. ANK.
615483 Ali Güneş. ANK.
690434 Kemal Çınar. ANK.
611911 Yılmaz Özbekler. ANK.
640802 Mustafa Çelikel. İSKILIP
613331 Sadık Çetin. İST.
690463 CUMŞUŞAKÇIOĞU
694943 M.Refik Gerçek. SAMSUN
693195 Mehmet Doğan. ANK.
628211 Hilmi Karpaçoğlu. KONYA
679215 Mustafa Feneroğlu. ANK.
668820 Naci Keloğlu. KAYSERİ
618229 İsmail Erdoğan. İST.
638931 İsmail Lacin. SAMSUN
656385 Unsal Murat. AMASYA
655026 Asken Takavoroğlu. İST.
661240 İsmail Erdoğan. İST.
644462 Mustafa Sağıt. KADIRLI
619415 Mehmet Akyüt. AFYON
629396 Ahmet Özekeci. MECLİTOZU
656476 Mustafa Yakovlu. İZMİR
618444 Zeren Armutuoğlu. İZMİR
663396 Neris Erdoğan. İZMİR
640460 İsmail Atınoğlu. ULUBEY
661593 Metin Baranık. ANK.
621302 Musa Savcı. İZMİR
612305 Erkol Dorsan. ANK.
658193 Hakan İlgar. ANK.
678041 Hüsnü Altıntaş. İST.
619498 Mehmet Senkoz. İZMİR
690837 Yusuf Karabağ MARMARIS
627670 Neriman Köse. İST.
649440 Niyazi Ataçevler. İST.
622420 Abdül Ulun. İST.
630439 Süheyla Malkav. İST.
610828 Turğay Kurmaz. DERİNCE
644286 Kemal Sentez. İST.
647884 Ahmet Erim. İST.
612626 İrfan Yılmaz. ADAPAZARI
672944 Güler Aydın. İZMİR
610677 N.Naci Süldere. KAYSERİ
632290 Mustafa Güner. VAN
636742 Mehmet Altın. İZMİR
669010 Üral Tokar. ESKİŞEHİR
619250 Serap Yalçın. KEREGLİ
633705 Güler Güven. İZMİR
658573 Hasan Karakas. İST.
634715 Yasar Usta. FERAHLI
680971 Serdar Saydam. SAMSUN
610490 T.Bulut Dinc. B.KESİR
624243 Hüseyin Kartal. B.KESİR
635627 Mehmet Akın. TAVSANLI
631924 Hamdi Yıldız. ANK.
686287 Ali Çetin Fürteng. KONYA
687774 Osman Karal. BURSA
684765 Orhan Koca. KONYA
652483 Osman Özdemir. YALOVA
659009 İzzet Yıldız. MALAZGİRT
659056 Yusuf Çeker. ERZURUM
674821 Ağa Demir. ERZURUM
628085 Turgut Yıldız. ANTALYA
680873 Nevzat Senel. ANTALYA
617109 Nihal Türk. SIVAS
644760 Binal Cengiz. KONYA
643652 Seyit Bozkurt. BEYŞEHİR
642948 M. Ali Ertan. İST.
617509 Muhtir Cengeliç. İCEL
685406 Necati Aytekin. KAYSERİ
680872 Özgür Senaral. SAKARYA
632009 Y.Kennan Çavuş. ŞİRT
631980 A.Kadir Uluç. ANK.
680726 Mehmet Çetin. ANK.
653396 Antik East. ANK.

yağsınca bir fiili faaliyeti tatil etti, bunu bilemezlerdi.

***

Bazan, "Tasvir-i Efkar"ın şu veya bu şekilde yayın yapacağı tahmin edilerek de kapatıldığı olmuştur. Meselâ, biz gazetelerde ve dış siyasetimizde Almanlar'a karşı tavır alınmamasını tavsiye eder, böylece onların saldırısına uğramamızı isterdik. Alman ordularının bugün birinde sınırlarımızda dayandılar. İngilizler aradıkları köprüleri atmışlardı. Biz tetikleydik. Tam o sırada, Almanlar'la saldırmazlık paktı imzalandı.

İmza geçisi, Ankara'da Selim Sarper, "Tasvir-i Efkar, şimdiki 'Biz demedik mi?' diye yazıyor. Böylece hükümeti küçük düşürür" dedi. 6 hafta süreyle kapatıldı. Rica-

ları sorusuna "Hayır" cevabı verildi. Az sonra gelen ikinci telefonda, gazetemin yazarlarından birinin araya gidip gitmediği sorulmuş. Cevap yine "Hayır". Ve yarın saat sonra üçüncü telefon: "Gazetemiz 10 gün kapatılmıştır."

Sebeş şu: Harb zamanı, idaresizlik ve beceriksizlikten pek çok şey bulunuyor. Hele Doğu'da gaz, yağ, şeker yok. İnönü, kendisine akseden şikâyetleri yerinde incelemek üzere, Doğu illerinde bizzat tefişte çıkıyor. Ama nereye gitse, etrafındakiler de o ilin valisi, İnönü'nün yanına yaklaşabilecek halk topluyor ve 'Devlet Reisi sizin bütün sıkıntılarınızı biliyor. Ne yapın ki harb hali. Gönülünüzü almak için de ayagınıza kadar geliyor. Kendisine ne şikâyet bulunmuyor. Çünkü büsbütün üzilecek" diye tenbihle buluyorlar.

Antep'te aynı senaryo tekrarlanıyor. İnönü farkında değil. Onun Ankara'ya döndüğünden sonra, bizim Antep muhbirinin gazetede bir şikâyet yazısı var olmuş. Bu yazıda "Antep'te aynı senaryo tekrarlanıyor. İnönü farkında değil. Onun Ankara'ya döndüğünden sonra, bizim Antep muhbirinin gazetede bir şikâyet yazısı var olmuş. Bu yazıda

1936 yılının Eylül ayı, "Zaman" gazetesinde yazıldı. Gece sekreteri Fuad Emircan, her akşam saat 19.30'da nöbeti devralır, sabaha karşı gazeteyi çıkarır gider. İşine gylesine bağlanır ki, gelmek şöyle dursun, geç kalacağı bile görülmemiştir.

Bir akşam saat 20.00 oldu, Fuad yok. 21.00, yine yok. Uyuyup kaldığı zanıyla, evine taksili adam gönderdik. Hademe az sonra döndü ve "O gece evine gelmemiş olduğunu" bildirdi. Bu durumda, kolları sıvamak bana düştü.

Ertesi gün ve gece, Fuad yine yok. Ki gün geçti, adamın bir ufak bir tezkere bırakıp yok oldu. Tezkerede şöyle yazıyor: "Birinci Su-be'de nezaretteyim. Fuad"

Hemen Emniyet'e gidildi. Gittim ama, görüşmek ne mümkün! Sadece kendine yemek gönderme izni kopardılabildi.

Fuad on gün sonra döndü ve meseleyi anlattı: İngiltere Kralı 8. Edward'ın İstanbul'da Atatürk'ü ziyarete geleceği bildirilince, güvenlik tedbirleri alınmaya başlanmış. Kim olay çıkarmaya kalkışsa? Elbette komünistler... Böylece Emniyet'teki dosyalar açılmış, komünist bilinenlerin hepsini topladılar. Zaten, o sıralarda İstanbul'daki komünistler parmakla sayılacak kadar az idiler.

Ama, komünist düşmanı Fuad, nasıl oluyor da, onlarla birlikte çıkarıyordu?

Yapılamayan ziyaret

Amcam Velid Bey, 1930'lu yıllarda "Zaman" gazetesini çıkarıyordu. Ben de hem Hukuk Fakültesi'ne devam ediyordum, hem de gazetecilik ediyordum.

Haşmet adında, tembelligi, vurdumduymazlığı ile meşhur bir liman muhabirimi vardı. Haberi her zaman evinde yazıyor, bazan "Hiçbir haber yok!" diye telefon ederdi. Babam, Velid Bey'e haber verirdi, üstelik yataklar bir arkadaş olduğundan, ona tahammül ediliyordu.

Bir İngiliz filosu İstanbul'a gelecekti. Görev, Haşmet'in alınmasıydı. Rahmetli, haberi telefonla yazıp getirdi. Filo liman saldırmazlığı, Selimniye top atışlarıyla mukabelede bulunmuş, filo kumandanı valiyi ziyarete etmiş, vesaire... Gazete arşivinden, kumandanın zihniyetini bir resmini de bulduk ve haberi birlikte bastık.

"Ama, ertesi gün ne görülmüştü? İngiliz filosunun ziyareti meğer bir hafta sonra kalmamış mı?.."

Haşmet, oturdugu yerden haber yazma alışkanlığı yüzünden, bizi Babalı'de alay konusu yapıyor. Ama duyduğumuz üzüntü, Haşmet'ten kurtulmanın sevinci gidecekti.

Çizgiler

• Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, fevkalâde güzel zeybek oynamasıyla meşhurdur. Ankara'da bir arkadaşım evindeki duğün sırasında, ısrarla dayanamayarak kalkmış oynamış. İki gün sonraki Tevhid-i Efkar gazetesinde, onun zeybek oynamış olduğunu gösteren bir karikatür yer almış, altına da "Bir Maarif Vekili rakesederse, talebe ne yapmaz?" diye yazılmıştı. Ve Mustafa Necati Bey o gün istifasını vermişti.

• Serbest Fırka kurulduğunda, Arif Oruç ile Ali Naci Karacan deşetli bir münakaşaya girişmişlerdi. CHP'yi tutan Ali Naci Karacan, Serbest Fırka taraftarı Arif Oruç alevhinde, sokaklara "vatan haini" diye afişler astırınca kıyamet koptu. İkisinin gazetesi de aynı binada çıkmaktaydı. Sinirlerine hakim olmayan Arif Oruç, yukarıya doğru tabanca sıktı, aşıp tavan delindi. Bu olay gazetelere aktetti. Neticede Arif Oruç'un gazetesi "Yarın" kapatıldı, kendisi de tutuldu.

• İstanbul'da yayınlanan Le Journal d'Orient gazetesi, Rıza Saah in tahta geçişinin yıldönümü münasebetiyle yayınladığı medhiye makalesine "İran tahtında büyük bir asker otuzluğu" başlığını koymuştu. Fransızca'da "soldat" diye yazılan "asker" kelimesi, aynı zamanda "nefer" mânâsına gelir. İran Şahı da on bu böyle kabul etmiş ve Cumhurbaşkanı İnönü'ye şikâyet telgrafı çekmişti. Bunun üzerine hükümet, hiç gûnahı olmayan Le Journal d'Orient'i bir ay süreyle kapattı. Basın tarihimize, bir yabancı devletin şikâyeti üzerine kapatılan tek gazetemiz budur.

B-42

- 511298 Ertuğrul Yabancı. BURSA
513031 İsa Kaya. İZMİR
52797 Mehmet İnalak. İST.
523579 S.Sevim Levant. İST.
56772 Fahrettin Seyim. EDİRNE
506441 Abdülaziz Bozkurt. İST.
523512 Mehmet Başar. SÜRMENE
523045 İsmail Ulker. CEYHAN
528147 A.Aykut Ercan. İST.
505324 Mustafa Demirci. İST.
517962 Cevdet Türk. KUTAHYA

B. Video

- 200919 Münever Bileel. İST.
201241 Turhan Oktan. ANKARA
200397 Fatih Sami. İZMİR
200983 Osman Yassı. KEREGLİ

A. Video

- 303091 Cem Bedroğlu. KONYA
308691 Nerrin Koca. İST.
306413 Saha Aksoyok. ANKARA
307919 Ramazan Karaman. İST.
306367 Meharet Çaltır. ANKARA
306843 İhsan Aksoyok. ANKARA
302440 Zübeyde Güneş. ANKARA
307855 Numan Özdemir. İCEL
306220 Faik Tuzluca. İZEL
306963 Mehmet Okcu. İST.
306485 Hikmet Öztürk. CIZRE
306350 Mikail Ozan. İST.
301990 Mehmet Yıldız. İST.
307702 Ashbey Yıldız. MARDİN
306168 Süleyman Yılmaz. MARAS
306785 Refik Güneş. ANTALYA
306353 Sabahat Bölükbaşı. İST.

Gazetemizin sahibi Ziyad Talha Ebuzziya

Tahrir müdürü Cihat Bâban

"Tasvir-i Efkar" çıktığı sıralarda, ressam Süri'nin çizdiği iki karikatür. Karaya'yı gittim. Ne yazık ki, tenbihim unutulmuş, yazı konulmuştu. Haydi 15 gün daha kapatma cezası..."

bid Bey'in yanında gazeteciliğe başlayan Ziyad Ebuzziya, sadece fikir işçisi olarak değil, isveren (yani gazete sahibi) sıfatıyla da Babalı'de uzun yıllar geçirdi. Bu bakımdan hem zengin belgeleri, hem zengin hatıraları taşı-

yor. Biz, gazete kapatmalarını hakkında anlattıklarımızı son derece ilgili kechici bulduğumuz için ağırlığı tamamen o yöne verdik. Bazı hatıraları ise, "Geçmiş bir kaç çizgi" bölümünde, kısa notlar halinde sunuyoruz.

1950'de DP'nin Konya milletvekili seçilen, Hürriyet Partisi'nin kurucuları arasında yer alan ve böylece aktif politikaya da giren Ziyad Ebuzziya'nın çeşitli konularda telif ve tercüme eserleri ile araştırmaları yayımlandı.

Şimdi, Türkiye'de yayın yasakları ve gazete kapatılmalarıyla ilgili bir kitap hazırlıyor. Ona göre, "Bu suretle hem basın tarihine, hem de siyasi tarihimize yeni bir ışık tutulmuş olacak."

YARIN: FUAD EMIRCAN

KAPATILMALAR VE YASAKLAR" KİTABI

1933 yılında amcası Ve-

BİRKAÇ GÜN SONRA AN-

512394 Salim Altıntaş. ANK.
512036 Aziz Horcu. S.URFA
525748 Asım Karal. İST.
526491 İhan İnce. BALIKESİR
513176 İsmail Karabağ. KAYSERİ
525773 A.Osman Gümmüneli. SAKARYA
509299 Ali Kelat. İZMİR
507926 Abdullah Güneş. EDREMLİ

KIRKARELİ

- 511298 Ertuğrul Yabancı. BURSA
513031 İsa Kaya. İZMİR
52797 Mehmet İnalak. İST.
523579 S.Sevim Levant. İST.
56772 Fahrettin Seyim. EDİRNE
506441 Abdülaziz Bozkurt. İST.
523512 Mehmet Başar. SÜRMENE
523045 İsmail Ulker. CEYHAN
528147 A.Aykut Ercan. İST.
505324 Mustafa Demirci. İST.
517962 Cevdet Türk. KUTAHYA

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

12

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

Esrar perdesi Frankfurt'ta yapılan sohbet

sırasında aralandı, sonra büsbütün açıldı

Atatürk

Fuad EMİRCAN

Amerika Birleşik Devletleri Genelkurmay Başkanı Mac Arthur, 27 Eylül 1932 tarihinde, Cumhurbaşkanlığı Ataturk tarafından İstanbul'da kabul edilmişti. Bu görüşmede nelerin konuşulduğuna dair resmi açıklama yapılmadı. Ama, bir gazetecinin ısrarlı ve heyecanlı araştırması sonucu, aradan 19 yıl geçince esrar perdesi kalkacaktı.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Almanya'nın henüz işgal statüsünde bulunduğu günler... Bu ülkeye giriş, müsaadesi alan ve Frankfurt'a gelen ilk Türkler arasında, Atatürk'ün yakın mesai arkadaşlarından Kılıç Ali de var. Tasvir gazetesi ile Türk Haberler Ajansı'nın Batı Avrupa muhabiri Fuad Emircan hemen her gün onu ziyaret ediyor ve hatıralarını dinliyor. Sohbetlere, arada bir başkonsolos Orhan Günden ve sonraları Dışişleri ve Milli Savunma Bakanı olan Haluk Bayülken de katılıyor. Olayın bundan sonra-

cağın ve dünya politikasının nasıl gelişeceğini, kehanete varan bir kesinlikle önceden gördüğünü açıkça ortaya koyuyordu.

Bu tarihi belgeyi, Londra'da "The Caucasus" adlı siyasi dergiyi çıkararak hababim İngiliz gazetecisine göndermişim. O sırada Amerika'da başkanlık seçimlerine katılan General Mac Arthur'a göstermek üzere, İngilizce'ye çevirme izni istedi. Metnin açıklanmaması konusunda garanti alarak razı oldum. Üç hafta sonra Paris'te buluştumuz İngiliz gazeteci, Mac Arthur'un da "gerçekleri olduğu gibi yansıttığını" doğruladığı metni satın almak istedi. Uzun tereddütlerden sonra, belgenin daha geniş yankılar uyandırabileceğini düşündüm ve Türk basını ile aynı

günde açıklaması şartıyla teklifini kabul ettim. 8 Kasım 1951 tarihinde İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana'daki bütün gazetelerin manşetlerinde yer alan bu tarihi belge daha sonra çeşitli dergi ve tarih kitaplarında yayınlanmış, Atatürk'ün 100. doğum yılı münasebetiyle de birçok ortaya çevrilmiştir.

GEÇMİŞTEN BUGÜNE

Galatasaray Lisesi'nden sonra Paris'te Siyasal Bilgiler, Berlin'de hukuk öğrenimi gören Fuad Emircan, mesleğini uzun yıllar yurt dışında da sürdürmüş bir gazeteci. 1934 yılı sonlarından başlayarak "Zaman", "Gece Postası", "Son Telgraf", "Son Posta" ve "Haber" gazetelerinde muhabir ve röportaj yazarı, "Cumhuriyet" gazetesi ile "Türk

Spor" dergisinde spor yazarı, "Tasvir-i Efkâr"da istihbarat müdürü ve yazı işleri müdür yardımcısı olarak çalışmış. İkinci Dünya Savaşı sırasında "Tasvir-i Efkâr"ın harb muhabiri sıfatıyla Manş Deniz'i'nden Kafkaslar'a kadar olan bütün cephele-ri dolaymış. Savaşın son- ra "Tasvir" gazetesinin ve "Türk Haberler Ajansı"nın Batı Avrupa muhabirliğini yapmış. Daha sonra İstanbul'da Türk Haberler Ajansı'nın Yazı İşleri Müdürü, Avrupa Konseyi'nin Türkiye muhabirliği, Bonn Büyükelçiliği Basın Ataşeliği, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdür Yardımcılığı görevlerinde bulunmuş. Nihayet 1962-1975 yılları arasında "Deutsche Welle" (Almanya'nın Ses-i) radyosunun Türkçe yayınına, tam yetkiyi olarak yönetmiş. Bu arada Türkiye'deki birçok gazete ve dergiyi yazılar göndermiş. Alman televizyonunun haftalık açık oturumlarına uzun süre katılmış ve Alman gazete-

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da ilk Türkler. Haluk Bayülken (ortada), Kılıç Ali Bey (sağ başta oturan) ve onun önünde de Fuad Emircan.

Mac Arthur'la ne görüştü?

Fuad Emircan'ın ısrarlı takibiyle ortaya çıkan gerçek şuydu: Atatürk tâ 1932 yılında,

İkinci Dünya Savaşı'nın nasıl başlayacağını, nasıl sonuçlanacağını ve dünya politikasının nasıl gelişeceğini bilmişti...

Haber gazetesinde sütunların uzunluğu belli bir iple ölçülür, sabit aylık dışındaki ücretler bu ölçüye göre ödenirdi

Münih İstasyonunda bir genç kızın ağlamasına dayanmayan Fuad Emircan, onu pansiyondaki odasına götürdü. Ertesi gün başına gelecek felâketi, tabii aklının ucundan bile geçiremezdi

İPLE ÖLÇÜLEN SATIRLAR

Emircan, eski gazetecilikle ilgili şimdiki arasındaki en büyük farkı "teknik gelişme ve gazetecilere sağlanan sosyal güvenliğe gördüğünü" belirterek, meslekteki ilk yıllarını dönüyor:

"Zaman gazetesine 15 lira aylıkla girmiştim; 30 lira aylığı ancak birkaç ay geçince alabildim. Daha sonra Haber gazetesinde bir tefrika romanın, çeşitli tercümelemler (bu arada cilt cilt "Pardayyanlar" tercümesi) ve röportajlar karşılığında aldığım para 180 lirayı bulunca, gazetesinin sahibi, sonrakı yakın dostum Rasim Us beni çağırdı. "Sana bu genç yaşta bu kadar para verişinde bu kadar para verişinde, yaş ve tecrübeli arkadaşlar ne derler?" gerekçesiyle, "sütün başına" aldığım paralarla bir hayli kosut yaptı.

Sırası gelmişken belirtiyim: Haber gazetesinde sütunların uzunluğu belli bir iple ölçülür ve sabit aylık dışındaki ücretler

İçtiği halde, "halkı tütüne ve içkiye teşvik etmemek" inancıyla Tekel ilânlarını reddetmiş ve gazetesinin mali durumunun bundan zarar gördüğü hallerde de inancına sadık kalmıştır. Ben, meslekteki hemen her şeyimi; gazetecilikte ilk adımlarımı attığım "Zaman", çok ilgi çekici bir çevre içinde çalışma fırsatını bulduğum "Haber" ve bana büyük tecrübeler edinme imkânını sağlayan "Tasvir-i Efkâr" gazetelerine borçluyum."

MÜNİH'TE SOYULMA

Fuad Emircan ile sohbetimiz, hoş bir soygun hikâyesiyle kapatıyoruz:

Yıl 1946... Mevsim sonbahar... Yer Almanya... Emircan, İngiliz İşgal Kuvvetleri Karargâhı'ndan seyahat kolaylığı sağlamak üzere kendisine seçilen verilen "Lt. Col" (Yarbay) rütbesiyle ülkeyi doluyor. Şimdi Münih'te... Amerikan Basın Merkezi'nde oda hazırlanmaya kadar, iki-üç gün bir pansiyonda kalacak.

Münih İstasyonunda

Süruî'nin çizgisiyle Tasvir-i Efkâr Yazışleri Müdür Yardımcısı Fuad Emircan.

larsa, iyi niyetimi anlamayıp bundan kötü bir mânâ çıkarabilirlerdi. "Kızla mülakat yapacağım" desem, inanmazlardı. Çaresiz, ağır valiz kaptığım gibi yola koyuldu ve birkaç molada pansiyona vardık.

Kız, odaya girince, sözünü ettiğim kanapenin mevcut olmadığını gördü, bana çok kızdı. Uzun tartışmaların sonra, bir anlaşmaya vardık: Valiz taşıyıp yorulduğum için önce ben datağa yatacağım, o da geniş koltukta uyumaya çalışacak. Gece yansından sonra da ben onu uyandıracam ve yer değiştireceğim. Uşuyup titreyen kız, şikâyetle, "Acaba bir kadeh içkiniz bulunur mu?" diye sordu. Bulunmaz olur mu? Amerikalı Askeri Mağazaları

KÖSEBASİ

Ergun Göze

KIBRIS'A MOSKOF SALDIRISI

Kıbrıs'tan —Ruslar'ın deyimiyle emperyalist— Türk askerlerinin çekilmesi, Kıbrıs'ın Rus garantörlüğüne ve buna benzer daha birçok "aklı-evvel" tedbirlere bağlanmasını isteyen diplomatik girişimi aşında tam bir Moskof saldırısıdır.

Bunu bir sürpriz diye karşılamak da doğru değildir. Çünkü, Rusya tarih boyunca Türkiye'ye saldırıyı kendisine kader haline getirmiş ve başına gelen felâketlerden de ders almamıştır. 1945'de Boğazlar'ı istemiştir. Aslında Türkiye'de daha önceki komünist hareketlerin hepsinin altında bir Rus saldırısı yatmaktadır. Dr. Mustafa Suphi'nin Türkiye'ye gönderilmesi, Nazım Hikmet'in Rusya'ya kaçırılıp, sonra Bulgaristan Türkleri üzerinde baskı unsuru olarak kullanılması, Bulgaristan'ın bugün Türkler'e karşı girişimi olduğu insanlık dışı faaliyetler, dün Türk solunun Ruslar'ın Afganistan'ı istilasını alkışlayarak karşılaması, bugün bazılarının Ruslar bizden Boğazlar'ı istememişlerdi diye inat etmesi hepsi Rus saldırısıdır.

Ve bugün Afganistan'a zorla, kanla, ateşle, ölümlerle giren Rusya, Kıbrıs'taki Türkler'i kanlı papazın elinden kurtaran mehmetsiğe "Bu emperyalist çıkışın" diyor. Gorbacov'a maşallah, gelin olur inşallah!..

Ashında bu saldırı daha da devam edecektir. Böyle birdenbire patlak vermesinin başka "aktüel" sebepleri vardır. Fakat esas, devam edecektir. Hattâ, Türkiye'deki Sovyet yanlısı sendika tortuları, dernekler, sünatunlar bu çok açık Rus saldırısını önce geçiştirecekler, duymamış gibi davranacaklar ve sonra da "objektif davranalım arkadaş" palavrasının ardından Sovyet tezinin pazarlamasını yapmaya başlayacaklardır. Bu tezi destekleyen şürleri, romanları, incelemeleri ve hattâ tiyatro eserlerini yakında bekleyebilirsiniz.

Amma ası üzerinde durulacak bir nokta var. Sovyetler'in bu çıkışı niçin bize bir baskın havası verdi? Niçin gazetelerimiz —TERCÜMAN hariç— ancak iki gün sonra uyanıp meseleyi haber baktımdan olsun ele alabilirler. Niçin olacak. Basınımız, piyangoya, milyara, kadımbuduna o kadar şartlandı ki, dünyanın büyük meselelerine dikkat ayıramaz oldu.

Peki ya Dışişlerimiz... Ah! bizim Dışişlerimiz. O nasıl oldu da baskına uğradı? Afalladı birdenbire. Bir cevap veremedi!..

Bilirsiniz böyle durumlarda cevap vermenin mânâsı başkadır. Ruslar mart ayında Başbakan'ımızın Rusya'ya gitmesini hesaplata varken bu kadardaki kesmez bir harekete girişebilirler, da buna cevap sadece soğuk karşılama mı oluyor? Hayır... Asla... Bu bir satranç oyunudur, en azından ve her hamlede bir şey kaybedilir ve kazılır ve mukabil hamlesi düşünülür, hattâ hazırlanır. Türk tarafının hamlesi daha önce hazırlanmış, düşünülmüş müydü? Öyleyse ne idi? Ve mukabil hamle ne zaman yapılacaktır?..

Çünkü, şu anda Türk tezi Sayın Denktas'ın da mukabil beyanı verirken haliyle belirttiği gibi, yara almış, zayıflamıştır. Eski hale gelmek için bile büyük emek gerekecektir. Bunu da kendilğinden olsun diye beklemek herhalde "diplomasi" sayılmaz. Hoş bizim ekselsanlarımızdan da bu gibi ahvalde müset bir hamle hazırlığı beklenemez... Hiç olmazsa Türkiye'de bir "Afganistan planı" hazırlanıp,

1. Kızılordu on bes gün zarfında israil atmış bu

ürk'un yakın mesai arkadaşlarından Kılıç Ali de var. Tasvir gazetesi ile Türk Haberler Ajansı'nın Batı Avrupa muhabiri Fuad Emircan hemen her gün onu ziyaret ediyor ve hatıralarını dinliyor. Sohbetlere, arada bir başkonsolos Orhan Günden ve -sonraları Dışişleri ve Milli Savunma Bakanı olan- Haluk Bayülken de katılıyor.

Olayın bundan sonrası, gazetecilik mesleğinin yarım asrı geride bırakan Fuad Emircan'dan dinleyelim:

"Merhum Kılıç Ali Bey, bir gün, Atatürk ile Mac Arthur arasında yapılan, fakat ayrıntıları dış politik sebeplerle gizli tutulan önemli bir görüşmeden söz etti. Başbaşa yapılan görüşmede de, Orhan Günden'in tercüman olarak hazır bulunduğunu söyledi.

O andan itibaren uykularım kaçmış, bu tarihi görüşmenin mahiyetini her ne pahasına olursa olsun öğrenmeyi kafama koymuştum. Uzun çabalar sonucu ve özellikle Kılıç Ali Bey'in desteği, başkonsolos Orhan Günden'in hayret verici hafızası ve bulunduğu eski zabıtlar sayesinde tarihi görüşme metin haline getirildi ve bir defa daha gözden geçirildi. Belge, Atatürk'ün İkinci Dünya Savaşı'nın sadece nasıl başlayacağı değil, nasıl sonuçlan-

duğu gibi anlatıldığı, doğruladığı metni satın almak istedi. Uzun tereddütlerden sonra, belgenin daha geniş yankılar uyandırabileceğini düşündüm ve Türk basını ile aynı

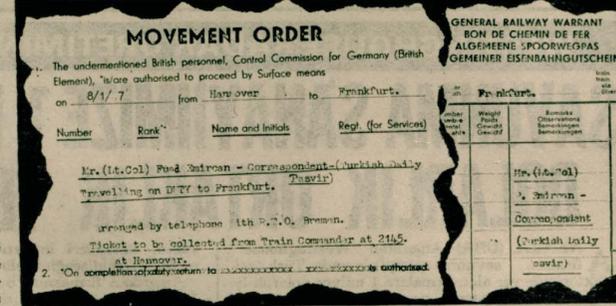
şin-rayın ve Turizm bakanı sahibi, sonraki yazın dostum Rasim Us benî çağurttu. "Sana bu genç yaşında bu kadar para veririm, yaşlı ve tecrübeli arkadaşlarla ne derler?" gerekçesiyle, "situn başına" aldığım paralarda bir hayli kısıntı yaptı.

Fuad Emircan (sağda), Bonn'da eski gazeteci ve yazarlardan İshadami Feyyaz Tokar (ortada) şerefine verilen bir davette.

Sırası gelmişken belirtiyim: Haber gazetesinde sütunların uzunluğu belli biriple ölçülür ve sabit aylık dışındaki ücretler bu ölçüye göre ödenirdi. Belirli bir ustalık ve titizlik isteyen bu uygulama sırasında, patron tarafı, sütundaki resim ve ara başlıkların ölçü dışında kalması için, ipi, parmaklarının bütün hassasiyetiyle idare ederdi. Öbür taraf, yani parayı alacak gazeteci ise gözünü dört açar, sütunlar üzerinde koşan ipin, o esnada birkaç satırı "güme getirmesine" dikkat ederdi."

Şimdi, elli yılın alışkanlığından kurtulamadığı için, Ankara'daki bir gazete yazı veriyor. Ayrıca, iç ve dış basındaki gözlemlerini ve bunlara dayanarak edindiği tecrübeleri anlatan bir kitap hazırlıyor.

1947 yılında, işgal altındaki Almanya'da serbest oluşması ve askeri taşıtlardan faydalanabilmesi için Fuad Emircan'a İngiliz işgal ordusu karargâhından "Lt.Col." (Yarbay) unvanıyla verilen belgelerden biri.

GENERAL RAILWAY WARDEN
BONN DE CHEMIN DE FER
ALGEMEINE SPORWEGSPAS
GEMEINER EISENBAHNGEÜTSCHEN

MOVEMENT ORDER
The undermentioned British personnel, Central Commission for Germany (British Element), is/are authorised to proceed by Surface means on 8/1/77 from Hanover to Frankfurt.
Number Rank Name and Initials Regt. (for Services)
Mr. (Lt. Col.) Fuad Emircan - Correspondent (Turkish Daily Press) travelling on DTT to Frankfurt.
Approved by telephone with P.M.O. Bremen.
Ticket to be collected from Train Commander at 2145. at Hanover.
2. "On completion of duty return to ..."

Weight
Height
Complexion
Hair
Eyes
Build
Remarks
Mr. (Lt. Col.)
Correspondent
(Turkish Daily Press)

Kıdem tazminatı neşter altında FON MESELESİ Refik SÖNMEZSOY

Kıdem Tazminatı Fonu meselesinde, işveren kesimi işçiyi göre farklı bir yaklaşımla içerisinde. Amaç, "hakken kaybolması" önemli değil, tazminat yükünden "kurtulmak... Hükümetin fona bakış açısı da işçiyi göre, işveren penceresine yakın.

İşveren kesimi için "kıdem tazminatı" 1970'li yıllardan sonra bir kâbus dönüşmüştü. Ama, kıdem tazminatı yükünün işverenlerin ödeyemeyeceği boyutlara çıktığı endişesi inandırıcı olsun olmasın, her işverenin "gelecek" hesabını etkiliyor.

Oysa kıdem tazminatı, Türk-İş'in de belirttiği şekilde, işçinin, alınması sonra bırakılması bir alacağıdır. İşveren, kıdem tazminatı yükünü çok defa maliyetine katmakta ve bu yükü tedrici şekilde tüketicinin sırtına bindirmektedir. Üstelik, "kıdem tazminatı" üretilen malda veya hizmette maliyetin bir bölümünü oluşturmakla kalmaz, işverenin "işçinin sonra bırakılması" sıfır faizle de kullan-

masını temin eder.

Çok defa da sirkülasyon (sık sık işçi değişimi) veya hileli ifflarlar yoluyla bu tazminatın önemli bir bölümü, işverenin hesabına görünmeyen kâr olarak katılır.

Kısacası, kıdem tazminatı, kâğıt üzerinde şişirilmiş bir kâbus görünümünde ise de, uygulamada "balon gibi" sönmeye mahkumdur.

Ayrıca kıdem tazminatının "en az bir yıllık" çalışmadan sonra kazanılmış bir hak olması, sirkülasyonu hızlandırır bir başka sebeptir.

2.5 TRİLYONLUK BİRİKİM

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) Genel Sekreteri Kubilay Atasayar, 1985 yılında işçilerin birikmiş kıdem tazminatı yükünün 2.5 trilyona ulaştığını belirtmiş ve şöyle demiştir:

"Araştırmamıza göre, 1984 yılında kişi baş-

TİSK Genel Sekreteri'ne göre, 1985 yılında kıdem tazminatı yükü 2,5 trilyona çıktı. "Türkiye bütçesinin 5,4 trilyon olduğu gözönüne alınırsa, konunun ağırlığı daha iyi anlaşılır..."

İşveren de tazminat yükünden şikâyetçi

sına ortalama kıdem tazminatı yükü 555 bin lira olup, araştırma kapsamına dahil 216 bin 307 işçinin potansiyel kıdem tazminatı 120 milyar liradır.

1985 yılında kıdem tazminatının hesabına esas ücrette de yüzde 35 civarında artış olduğu gözönüne alınırsa, kişi başına ortalama kıdem tazminatı yükünün 749 bin 250 liraya yükseldiği anlaşılmaktadır.

1985 yılı tesbitlerine göre, ülkemizde çalışan işçi sayısı 2 milyon 819 bin 517 olduğundan, potansiyel kıdem tazminatı yükünün de 2 trilyon 112 milyar liraya ulaştığı görüldü. Çalışanların üçte birini istihdam eden kamu kesimi üzerine düşen tazminat yükü ise daha ağırdır. 1985 yılı Türkiye bütçesinin 5,4 trilyon olduğu dikkate alındığında, kıdem tazminatının ağırlığı daha iyi anlaşılır."

Bu şikâyet, hiç şüphesiz her dönemde "ısıtılıp ısıtılıp" kamuoyu önüne sürülmektedir. Kıdem tazminatına tavan getirilen uygulama,

tazminat ödenme şartlarının dar bir kapsama hapsedilmesi ve yukarıdaki şikâyetler, işçiyi ödetilen faturaların kesilmesinde yol açmıştır.

Öte yandan, 1984 yılı temmuz ayındaki Çalışma Meclisi'ne katılan işçi, işveren, üniversite ve hükümet temsilcileri, sadece 4 noktada görüş birliğine varmışlardır.

Bir deklarasyonla basına açıklanan bu dört ortak nokta ise şöyle belirlenmişti:

1- Meclis'te tartışılan sebepler dolayısıyla, Kıdem Tazminatı Fonu kurulmalıdır.

2-Fonun kurulması ile, işçilerimizin kazanılmı haklarında bir kayba yol açılmaması yanında işverenler de mükerrer ödemelerle yeni külfetlere sokulmamalıdır.

3-Çalışma barışının korunması, kanunların sağladığı imkânlarla işçinin, işin ve işyerinin güvenliğinin sağlanması tarafların temel hedefidir.

4-Kurulacak olan Kıdem Tazminatı Fonu'

ona çok kızdı. Olayın tartışmalarından sonra, bir anlaşmaya vardı: Valiz taşıyıp yorulduğum için önce ben yataktaki yatacağım, o da geniş koltukta uyuyacağına çalışacak. Gece yarısından sonra da ben onu uyandıracam ve yer değiştireceğim. Uşuyup titreyen kız, sükunetle, "Acaba bir kadeh içkiniz bulunur mu?" diye sordu. Bulunmaz olur mu? Amerikan Askeri Magazaları (PX) sagolsun. Dolaptan içkiler çıktı. Bir kadeh, bir kadeh daha... Ve galiba bir hayli kadeh daha... Sonra o koltuğa, ben yatağa uzandım.

Çünkü, şu anda Türk tezi Sayın Denktaş'ın da mukabil beyanı verirken haliyle belirttiği gibi, yara almış, zayıflamıştır. Eski hale gelmek için bile büyük emek gerektirecektir. Bunu da kendilinden olsun diye beklemek herhalde "diplomasi" sayılmaz. Hoş bizim ekselsanlarımızdan da bu gibi ahvalde müsbet bir hamle hazırlığı beklenemez...

Hiç olmazsa Türkiye'de bir "Afganistan planı" hazırlanıp,

1- Kızıldoru on beş gün zarfında işgal etmiş bulunduğu Afganistan topraklarından çekilmelidir.

2-Kızıldoru ile Afgan mücahitlerinin arasında Pakistan-Türk-İran birliklerinden müteşekkil bir "Barış Lejyonu" yerleştirilmelidir.

3-Afganistan'ın iç rejimi ve dış varlığı Birleşmiş Milletler'in garantörlüğüne bırakılmamalıdır.

4-Kızıldoru'nun, komşu ülkelerin sınırlarına, Rusya nükleer güce de sahip olduğuna göre, belli bir miktarda fazla asker yığıp yığmadığının da kontrolü Güvenlik Konseyi'nin garantörlüğüne bırakılmamalıdır.

vesaire gibi hükümlerle donatıp, SSCB'nin temsilcilerinin eline tutuşturulup, dünya umumi efkârına açıklanamamalı mıydı?

Böyle bir şey doğru mu idi, yanlış mı idi, onun münakaşasını bırakalım. Hiç böyle bir husus ekselsanlarca daha önceden düşünüldü mü? Akla geldi mi? Hattâ şu yazının çıktığı ana kadar, Hattâ bundan sonra da Sovyetler'e bir "ripost" düşünüyor mu? Zira, Gorbaçov, kendi iç politik faktörleri yüzünden yanlış bir adım atmıştır, bu yanlış adım gerektirecek diplomasi kendi sahasında başarı kazanmış, hedefine yaklaşmış olacaktır... Ama bilene... Gönlünden arzu edene... Bizim diplomasiimize ne?

Ama millet olarak unutmamalıyız bu bir Moskof saldırısıdır.

YARIN:
HİKMET FERİDÜN ES

nun en iyi ve rantabl şekilde işletilmesi tarafların müşterek arzusudur.

Aradan geçen bir yıllık süreden sonra hükümetçe hazırlanan, ancak son rötusları tarafların biraraya geleceği bir komisyonla bırakılan "Kıdem Tazminatı Fonu" kanun taslağı, bu haliele işçilerin beklediği mutlu son olmaktan hayli uzak görülmektedir.

Komisyondaki rötusların ise, işçi kesimini rahatlatacağı ümidi de fazla değildir.

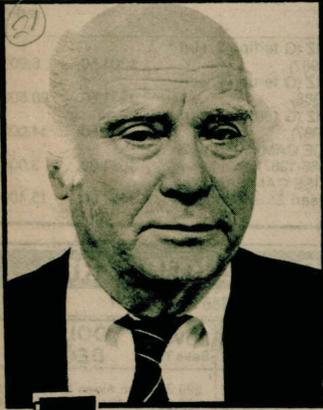
Bir önemli gelişme de, TİSK başkanvekillerinden Refik Baydur'un Çalışma Meclisi'nde ortaya koyduğu "Her türlü tazminatın fondan karşılanması" talebinin hükümetçe benimsenmiş olmasıdır. Bu benimsemeye, bize göre, işçi kesiminin arzusu olan işçilerin "işçi ağırlıklı ortadan kaldırılmakta, işverene işçi çıkarmalarda geniş bir serbestlik temin edilmektedir.

SONUÇ

Bu gün için kesin olarak bilinen husus "Kıdem Tazminatı Fonu" uygulamasının 1986 yılında başlayacağıdır. Ancak bu uygulama ile, işçinin kıdem tazminatının nasıl bir çerçeveye alınacağı meçhuldür. Tartışma, her kesimin mesrebine uygun şekilde çeşitli yollara kanallize edilmektedir.

Son olarak Başbakan Turgut Özal'ın, "İşçilerin kazanılması haklarına dokunulmayacaktır" şeklinde basında ve TV'de yayınlanan demeci, işçi kesiminde oluşan endişeleri kısmen dağıtmaktadır. İşçi kesimi şubat ayında son seklini alacağı söylenen "Kıdem Tazminatı Fonu" kanun taslağını merakla, heyecanla beklemektedir.

SON

**Hikmet
Feridun ES**

Onu "Modern Evliya Çelebi" diye anırlar. Gerçi rüyasında sürcü-i lisan edip "Seyahat ya Resulallah!" dememiştir. Ama, kendi deyimi-göre, galiba "Yürü ya kulum!" ihsânına hedef kılınmıştır; hâlâ da yürümektedir.

Hikmet Feridun Es ismi, özellikle orta yaşlı gazete okuyucularına hiç yabancı gelmez. Onu, bilinmeyen dünyayı Türk okuyucusunun gözleri önüne seren gazeteci olarak tanırlar. Gerçekten, basınımızın dışarıya pek açık bulunmadığı, televizyonun bulunmadığı günlerde, Hikmet Feridun Es'in maceralı seyahat yazılan büyük ilgi ve zevkle takip ediliyordu. Okuyucu, onunla birlikte vahşi kabilelere misafir oluyor, isyan ve ihtilâl olaylarının atmosferine sürükleniyor, balta çirmitmiş ormanlara, kızgın çöllere dalyordu.

TOPLU İĞNENİN ÇİZİLDİĞİ KADER

Hikmet Feridun Es, 1927 yılında ve henüz 19 günlük

gazeteciye yurt dışına çıktı. Görevi, ülkemizi resmen ziyaret edecek olan Afganistan Kralı Amanullah Han'ı Sovyetler Birliği toprakları içinde karşılamak ve onunla birlikte Türkiye'ye gelmekti. Böylece "yürüyüş" e başladı ve geçen 59 yıl içinde 17 dünya turu yaptı.

Es'in Bâbiâli'ye girişi, okul hayatındaki acı bir olayla bağlantılı. Bunu şöyle anlatıyor:

"İstanbul Erkek Lisesi'nde okuyordum. Türkçe derslerine, hemen hepsi meşhur olan gazeteciler geliyordu: Hakkı Tarık (Us), Hakkı Süha (Gezgin), Hasan Âli (Yücel), Hıfzı Tevfik, Baha Tevfik... Hakkı Tarık yazdığım bir hikâyeyi pek beğenmişti. Sonra başka yazılar ve tashihi işleri havalı etti bana... Artık, "Vakit" gazetesinden küçüçük bir gelirim vardı. Ama o yıl, bir toplu iğne bütün hayatımı değiştirdi. Salih Hoca'nın minderine iğne konulması üzerine, öğrenciler

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

13

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

"Yılan bir yay gibi üzerime atladı"

■ Kore'de, Yüzbaşı Olhon ile, gırtlak gırtlığa çarpışmaların geçtiği tepeye ayrı yollardan çıktılar
■ Bu son görüşmeleri olmuş, Yüzbaşı Olhon şehit düşmüştü

Anadolu liselerine sürgün edildiler. Beni de Bursa'ya ayırmışlardı. Orada kimsem olmadığı için gitmedim. İstanbul'da

ve gazetecilikte kaldım. Kalış o kalış... Geçen süreçte, gazetecilikten başka yerden tek kuruş kazanmış de-

ğilimdir."

SEPTEN KAÇAN YILAN

Kore'de bir yıl kalan Hikmet Feridun Es, Kuzeyliler'in başşehri Pyongyang'dan kalan son uçakla kaçabilmişti. (Bu macera "Pyongyang'dan Son Uçak" isimli İngilizce kitapta tafsilatıyla anlatılır.) Vietnam'da Danang'ın düşmesi, Saygon'da kaldığı otelin karşı kuvvetlerce basılması heyecanını yaşamıştı. İki büyük savaş, 14 isyan ve ihtilâl hareketi görmüştü. Yeni Gine'de kafatası avcıları içinde kalmıştı.

Acaba hiç ölüm tehlikesi atlamış mıydı?.. Hikmet Feridun Es, bu soruyu bir yılan hikâyesi ile cevaplandırıyor.

"Papua'da bir pazar yerinde çirnciçlak, minicik bir yerli çocuk. Yarım bir hindistancevizi kabuğu içinde sütlü içiyor. Ona bakarken gözlerim büyü-

1955 yılında Hayat mecmuasında iken. Hikmet Feridun Es, Şevket Rado ve Rakım Çalpalapa.

Hikmet Feridun Es (sağda), savaş sırasında bir yıl Kore'de kaldı ve oradan Türkiye'ye sürekli haber gönderdi. Onun canlı hatıraları, Kunuri'de Türk subay ve erleriyle çektiği fotoğraflarda yaşıyor.

"Uçan Gazeteci"
17 defa
dünya turu yaptı

Yeriler bile dehşete düştü. Nihayet birip zirkınla hayvanı vurdu.

Bunu gören çocuk, sanki beslediği kuzu öldürmüştü gibi başıra başıra ağlıyordu. Yerliler, öldürülen yılanı ertesi gün doldurmuşlar, köyden ayrılırken bana hediye ettiler. Boş deri, önceleri balık gibi kokuyordu, sonra koku kayboldu. Halâ bir vefa heykeli gibi onu masamın üstünde tutarım. Küçük efendisini korumak için beni ısırarak isteyen eski dostum..."

KORE'DEN BİR HATIRA

Hikmet Feridun Es, Kore Savaşı'nı gazeteci olarak takip etmiş, oradan Türkiye'ye sürekli haber göndermişti. Kore ile ilgili, acı-tatlı birçok hatırası vardı. İşte bunlardan biri:

"Kore'de nasıl olup da bir mayına çarpmadığımızı, bindiğimiz jipte kasalar dolusu el bombasının patlayıp bizi öldürmemesine hâlâ şaşarım. Akşam üstleri, karargâhtaki arka-

daşım Cevat Olhon ile birlikte, düşmanla temas halinde bulunan birlikleri dolaşır, o günkü şehitleri tesbit ederdik. Bir akşam, yine böyle bir muharebe yerine giderken, Yüzbaşı Olhon:

"Ben ölürsem sen, sen ölürsen ben... Şehitler listesine isim düşeriz, diye tenbihte bulundu.

Kar yağıyordu. Çıkacağıımız tepede de, Yüzbaşı Özoğlu kuvvetleri düşmanla gırtlak gırtlığa doğuşuyordu. Oylesine yakın ki, iki taraf âdetâ birbirine karışmıştı. Düşman havancısına toplu hedef olmamak için, 605 rakımlı tepeye ayrı yollardan çıktık. Dönüşte öğrendim ki, arkadaşım Olhon bir havan bombası ile şehit düşmüştü.

Yıllar sonra Kore hükümeti ve Eski Muharipler Federasyonu, bir âbidenin açılışı dolayısıyla bizi davet etti. Kore'deki savaş meydanlarında 18 gazeteci can vermişti. Bu meslektaşların adına bir âbide dikile-

cek, bir de köy kurulacaktı.

Âbidenin açılması, Türk temsilcisi olarak bana havale edilmişti. İşte oraya, 605 rakımlı tepeye... Rahmetli Cevat Olhon ile, bu tepeye, günde belki üç defa çıkardık. Şimdi bu ihtiyar kalple gel de çık..."

Nehru'dan Roosevelt'e, Sukarno'dan Mac Arthur'a kadar bütün büyük devlet adamlarını, ayrıca sayısız sultan, mihrace, nevvab ve kralı tanıma fırsatını elde eden Hikmet Feridun Es, yıllarca ülkeden ülkeye, kıtadan kıtaya uçtu. Dünya uçak şirketleri, kendisine "uçan gazeteci" ve "pilottan çok hava mill yapan sivil" unvanlarını vermişlerdi.

O, röportaj hazırlamak için artık yurt dışı seyahate, kendi deyimiyle "yürüyüşe" çıkıyor. Ama, haftalık bir dergiye yazdığı yazılarla kalemini yürütmeye devam ediyor.

YARIN:
RAKIM ÇALPALAPA

enler adına daha bir dikkatli olmalarını hatırlatmak da

zümme alınırken, yine de içimiz sızıadı, utandık. Ama ne yaparsın, cerahati da iyi etmek için bakmak gerek.

ze atıyet olsun."

Sahi, Bulgarlar Türkler'in ismini değiştiriyorlar diye, niye bu kadar telaşlandı ki...

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

çatınca yazılarım kestirildi

Harf İnkılabı'ndan iki-üç yıl kadar önce... Zeki Cemal Bakıçelebioğlu'nun çıkardığı "Büyük Gazete" dergisinin idarehanesine, ürkek bir lise öğrencisi girdi. Büyük odanın açık duran kapısından içeri süzülüp ve durdu. Beş-altı kişi, yüksek sesle konuşmaya dalmışlardı. Neden sonra, aralarından biri onu farkettiler ve "Ne istiyorsunuz?" diye sordu.

"Bir yazı verecektim de... Ayakta duran esmer, gür sesli adam cevap verdi: "Monşer! Ne yazabilirsin ki?... Anlatacağın bir şey varsa söyle, biz yazalım. Bunları söyleyen, Bâbiâli'nin büyük ustalarından, "Deli Nizam" nâmiyla mâruf Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu idi.

Delikanlı süklüm püklüm geri döndü. Ama birkaç ay sonra, bu defa Akbaba dergisinin merdivenlerini tırmadı. Girdiği odadaki dağınık masada, sakalı üç günlük, saçları karmakarışık bir adam oturuyor ve yazıyordu. Adam, başını kaldırıp gelene ne istediğini sordu. "Akbaba'ya birkaç hikâye vermek istiyordum" ce-

Lise öğrencisi iken yazı vermek için dergilere başvurmuş, fakat geri çevrilen Rakım Çalapala ısrarlı arayışından vazgeçmeyecek ve Son Posta gazetesine kabul edilerek gazetecilik mesleğine başlayacaktır

vabını alınca da, şunları söyledi: "Bak kardeşim! Akbaba'yı ben dolduruyorum ve bunun karşılığında Yusuf Ziya Bey'den para alıyorum. Hikâyeni basmış olsam bile, Yuzuf Ziya Bey sana para vermez. Üstelik, benim paramdan kesmeye kalkışır. Onun için kusura bakma.

Bu sözlerin sahibi de ünlü romancı ve hikâyeci Mahmut Yesari idi.

Adı Rakım olan ve o sıralarda İstanbul Erkek Lisesi'nde okuyan delikanlı ise, bir gazete-

veye veya dergiye girmeye kararlıydı. Sonunda, lise son sınıf öğrencisi iken gagesine ulaştı ve Son Posta gazetesinde işe başladı. Bu noktadan itibaren 6 günlük gazete ve 20 dergide muhabirlik, muhabirlik, köşe yazarlığı, yazı işleri müdürlüğü, hattâ spor yazarlığı yaptı. Kendi adına "Amatör" adlı bir dergi çıkardı. Büyükler ve çocuklar için romanlar, mizah hikâyeleri, piyesler, ilkokul 4. ve 5. sınıfları için tarih, yurttaşlık bilgisi ve sosyal bilgiler kitapları yazdı. Ayrıca, dünya çocukları

klasiklerinin bir kısmını çevirip yayınladı.

"SOKAK DİLİ" DEYİNCE...

Rakım Çalapala, Türk basınında ilk Kıbrıs röportajını yapan gazeteci. 1949 yılında Hürriyet gazetesinde yayınlanan bu yazı serisinin büyük ilgi topladığını gururla anlatıyor. Ama, aynı yıl başına gelen bir olayın üzüntüsünü de hâlâ duyuyor. Onu dinliyoruz:

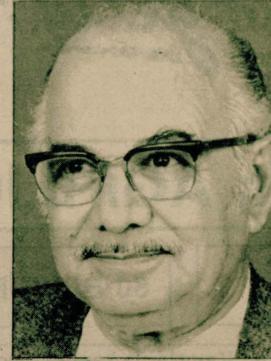
"İstanbul Radyosu'ndan, boks maçları naklen veriliyor. Heyecanlı seyirciler bir ara spikerin önünü kapatmış ve görmesine mani olmuşlar. O da, ayağa kalkmış, seyircileri oturtmaya çalışmış ve elinde olmayarak "Eşşoğlueşşek" demiş. Bu söz, radyodan açıkça duyuldu.

O sırada Hürriyet gazetesinin "Düşünceler" sütununda, haftada bir yazı yazıyordum. 7 Aralık 1949 tarihli nüshada bu olayı ele aldım. Yazımın bir yerinde şöyle diyordum:

"Geçenlerde İstanbul Radyosu'nu dinlerken, işittiğimizi

6 gazete ile 20 dergide çalıştı,
halen yayıncılık yapıyor

"Bir spikere

Rakım Çalapala

bazı sözler hepimizi şaşkına döndürdü.

"Eyhahlar olsun, dedim. Radyoda sokak diliyle konuşma başladım."

Yazımın yayınlanışının ertesi günü, maçın spikeri, Cemal Nadir Sokak'taki gazete idarehanesine gelmiş ve şikâyetle bulunmuş. Gazetenin sahibi Sedat Simavi Bey beni odasına çağdırttı ve "Bak, böyle demişsin. Onu tekzip yolu bir şeyler yazmanı istiyor" dedi. Ben de, bütün Türkiye'nin dinlediği bir sözü yazdığımı belirttim ve

"Tekzip edilecek taratı yok. Ama gazete sizin, bir hal yolu bulursanız yapalım" cevabını verdim. Sedat Bey de üstelemedi.

Derken, bir akşamüzeri gazeteye geldim. Herkes suçlu gibi önüne bakıyor. Sonunda öğrendim ki, Sedat Bey "Rakım yazılarını keskin" demiş. Bunca sene geride kaldı, hâlâ sebebin öğrenememişimdir. Ama, büyük ihtimalle o yazıdan dolayı idi. Çünkü bahsettiğim spiker Sedat Bey'in yaşta

ve akrabasıydı. Üstelik Galatasaray Lisesi'nden arkadaşlığımları vardı..."

Rakım Çalapala, o tarihten sonra da başka yayın organlarında çalışmakla birlikte, yavaş yavaş kitapçılık alanına yönelmiş. 1951 yılında faaliyete geçen Atlas Yayınevi'nin sahip ve kurucuları arasında yer almış.

1959'dan beri de, Atlas Kitabevi'nin sahibi olarak yayıncılığını sürdürüyor.

YARIN: CEMAL KUTAY

"Mustafa"nın şerefi

Birlikte çalıştığım patronların belki en efendisi olan Sedat Simavi fikir işçilerini yönlendirmede maharet sahibiydi. Meselâ, "Çalkışu"nu piyes halinde yazmayı tasarlayan Reşat Nuri Güntekin'i romana teşvik eden odur. Server İskit'i tarih mecmuası çıkarmaya özendirmiş, İbrahim Alaeddin Gövs'a ya ansiklopediler, Mumîz Fehim'e albümler hazırlatmıştır. Bir gün de, bana şunları söyledi:

"Rakım, Napolyon'u "Napolyon" yapan Fransızlar'dır. Onun hayatıyla alakalı ne kadar belge, anekdot, ha-

tıra varsa hepsini toplayıp yayınlamış, Napolyon'u tam-tam sevdimişlerdir. Biz, Atatürk için bunu yapamadık. Simdi sen, çocuklar için, anekdotlara dayalı bir Atatürk kitabı hazırla. Ben yayınlayacağım.

Böylece "Mustafa"yı yazdım. Bu kitap, şimdiye kadar 10'dan fazla baskı yaptı. 1962 yılında Ankara'da kurulan bir komisyonun Türk çocuk edebiyatından seçtiği 52 kitap arasında yer aldı. Yapılan özel baskısı okul kitaplıklarına dağıtıldı.

Tabii, bunun şerefi benden çok Sedat Simavi'ye aittir.

Rakım Çalapala anlatıyor

Geçmişten birkaç çizgi

Lastik satan gazeteci

Bâbiâli'deki ilk yerim Son Posta gazetesidir. Bu gazete, o sıralar Selim Ragıp Emeç, Zekeriya Sertel, Halil Lütfi Dördüncü ve Ekrem Uşaklıgil ortaklığında çıkarılıyordu.

Ders yılı sonuna gelirken, liseyi bitirecek gençlere ışık tutmak amacıyla bir röportaj dizisi hazırlanması kararlaştırıldı. Çeşitli mesleklerde başarıya ulaşmanın yolları nelerdir, meslek seçiminde nelere dikkat edilmeli vesaire... Üniversi-

tete pek talep olmadığı için o zamanlar giriş imtihanı yoktu ve istenilen fakülteye kayıt yaptırabilmek mümkündü.

Birkaç mesleğin ileri geleniyle konuşuktan sonra, sıra gazeteciliğe geldi. Zekeriya Sertel beni Ahmet Emin Yalman'a gönderdi. Yalman, artık ticaretle uğraşmaktaydı. Çünkü, Elazığ İstiklâl Mahkemesi, onun sahibi bulunduğu "Vatan" gazetesini süresiz kapatmıştı.

Taksim'de, şimdiki resim galerisinin bulunduğu yerin karşısındaki mağazaya girdim. Ahmet Emin Bey'i bularak, kendisine Zekeriya Bey'in selamlarını ilettilim ve meramımı anlattım. Bana şu cevabı verdi:

"Ben gazetecilik mesleğinde başarı kazanmış biri değilim ki... İşte, gördüğünüz gibi otomobil lastiği satıyorum. Size ne söyleyebilirim?..

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 25 703

26.1.86

TERCÜMAN

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

15

Atatürk'ün ölümünün birinci yıldönümünde hazırladığı özel sayı, Cemal Kutay'ın Ankara'daki gazetecilik hayatını kapattı. Çünkü bu gayret hoşla gitmemiştir

İkinci Dünya Savaşı sırasında, İstanbul'da çıkan gazetelerin fiyatı 5 kuruştur. Bunların sayısı epey fazlaydı ama, Cumhuriyet, Vakit, Vatan, Tasvir gibilerinin dışında kalanlar pek bilinmiyor, piyasada görünmüyorlardı.

Derken müthiş damping... "Halk" isimli yeni bir gazete, 1 kuruştan ve yalnız İstanbul belediye sınırları içinde satılmak üzere yayın hayatına girdi. "Tabloid" dediğimiz yarım boy ve 4 sayfalık bu mini gazete büyük başarı kazanmış, 80 bin satışa ulaşmıştı. O günlerde şehir nüfusunun 1 milyon civarında olduğu dikkate alınır, demek ki yaklaşık her 10 İstanbullu'dan biri "Halk" alıyordu.

Basın tarihimiz açısından dikkatle incelenmesi gereken bu ilgi çekici gazetenin bazı özelliklerini, kurucusu ve yöneticisi Cemal Kutay'dan dinliyoruz:

"18-20 satır arası, başyazı mahiyetinde bir yorum. Biri tarihî, diğeri tercüme (aşk romanı tipinde) iki tefrika. Ahmet Halit Yaşaroğlu'nun "Babadan" başlıklı, 10-12 satırlık bir fıkrası. Ömer Rıza Doğrul'un 20 satırlık dinî sohbeti. Abdurrahman Münif Bey'in "Hukuk Bilgisi" adlı, pratik bilgi veren 15-20 satırlık bir yazısı. Ve mümkün olduğu kadar şehir haberi..."

Türkiye'de küçük ilanlara, evlenme ilanlarına ilk yer veren gazete "Halk"tır. Bunları 20 kelimeyi geçmemek kaydıyla

5 kuruştan basardık. Küçük ilanları, ilk emlakçı olan Galatasaray'daki Ferdi Selek verirdi.

"Halk" 2 yıl 7 ay çıktı. Düz makine kâğıt gelmediği için, Burhan Cahit'in "Koroğlu"nu bastığı rotatifli devreye sokmak istedik. Başyazı Mehmet Yazır, bunu 9 bin liraya satın aldı. Fakat, maalesef bir parçasını bulamadığımız için çalıştıramadık. Düz makineye basma imkânı da kalmadığından gazeteyi kapamak zorunda kaldık."

HAKİMİYET-İ MİLLİYE'DE

Cemal Kutay, gazeteciliği 1932 yılında ve 24 yaşında iken Konya'da başlamış. Orada, normal boyda 8 sayfalık ilk renkli gazeteyi çıkarmış. Ertesi yıl, Fahri Rifki Atay'ın davetine uyarak Ankara'ya gelmiş ve Hâkimiyet-i Milliye'nin (sonradan "Ulus" adını aldı) kadrosuna girmiş. Bu gazetenin yazı işlerinde Nâşit Hakkı, Mecdi Sadrettin, daha sonra da Nasuhi Baydar'la birlikte çalışmış.

Kutay'ın anlattığına göre, o günlerdeki Hâkimiyet-i Milliye, Yunanistan'dan alınmış ve devrinin tamamlanmış bir rotatifte basılıyordu. Tiraj 20 bin civarındaydı. Bunun tahminen 4 binini Dışişleri Bakanlığı alır, dış teşkilâta ve temsilciliklere gönderirdi. 3 bin kadar abone vardı. Geri kalanı Ankara'da satılırdı.

1935'de, yeni bir makine almak üzere teşebbüsü geçildi. Alman komisyoncu baskı mik-

tarını sormuş, kendisine 30 bin ilâveyle "50 bin" denilmişti. Adam, bu kadar büyüğüne ihtiyaç olmadığını söylemekle birlikte, neticede istenilen makine getirildi. Cumhuriyet'in 13. yıldönümü sayısı 24 sayfa ve 60 bin adet olarak işte bu makinede basılmış ve âdetâ hâdis olmuştu.

Kutay, bir de o günlerdeki okuyucunun görüşlerini, ara-yışlarını, temayülleri değerlendirdi:

"Ben hem Ulus'a, hem de İstanbul'da çıkan Tan ve Son Posta'ya yazılar yazdım. Daima tarihî konuları işlemlimdir. Okuyucular, şimdikiğinin aksine çok uzun süren, ele aldıkları devri dörtbaşı mâmur anlatıp aydınlığa çıkaran tefrikaları tercih ederlerdi. Meselâ "İttihad ve Terakî Nasıl Doğdu, Nasıl Öldü?" adlı yazı serisi 403 gün sürmüştü.

İstanbul'da yayınlanan Akşam gazetesi, bir gün sonra Ankara'ya gelirdi. Ankaralı hanımlar, bu gazetede Va-Nu-

nun (Vâlâ Nureddin), Selâmî İzzet'in, Enis Tahsin'in hikâlelerini; Cemalettin Bıldık'in, Cemal Refik'in, Celâlettin Ezine'nin İstanbul hayatını konu alan yazılarını; Sermet Muhtar Ahus'un, Halit Bayrı'nın eski İstanbul'u anlatan tefrika ve sohbetlerini zevkle okurlardı."

"MİLLET" DERGİSİ

Cemal Kutay'ın Ankara'daki gazetecilik defteri 1939 yılı sonlarına kapanmış. Bunun sebebini şöyle anlatıyor:

"Atatürk'ün ölümünün birinci yıldönümünde, tek başıma, 24 sayfalık bir Atatürk sayısı hazırlamıştım. Bunun yarattığı politik havanın hedefi olunca, ayrılmaya mecbur kaldım. Çünkü Atatürk'ün halefi, kendi adına bir devir açmanın kat'i karar ve tabikati içindeydi.

Ayrıca, ben politikadan zaten uzaktım. Fakat, Atatürk'ün her türlü emeği vererek yetiştirdiği insanların, onun adına hazırlanan bu sayıya yazı ve hatıra vermeme için nasıl bir bahane ile bucağın bucağın kaçıklarını görünce büsbütün nefret ettim.

Böylece de Ankara'ya terkederek İstanbul'a yerleştim."

Yukarıda bahsettiğimiz "Halk" gazetesi, Kutay'ın İstanbul'daki ilk tecrübesiydi. Bunu, 1945 yılında çıkartmaya başladığı 16 sayfalık "Millet" dergisi takip etti. Millet'in başlığı altında yer alan el resmi ve "Yeter, söz milletindir" sloganı, 11 ay sonra kurulan Demokrat Parti'ye amblem olacaktı.

Kutay "22 bin abonesi ve 100 binin üzerinde tirajı vardı" dediği Millet'in özelliklerini tanıtıyor:

"Millet, hayatta olan bütün Millî Mücadele kahramanlarının ya doğrudan yazılarını ya hatıralarını mutlak bir tarafsızlıkla yayınladı. Atatürk inkılaplarına yüzde yüz sadakatine rağmen, bun inkılapların halk hayatına daha rahat yerleşebilmesinin o güne kadar yapılmamış muhasebesini yaptı. Ve bunları, sahalarında en salâhiyetli insanlar yazdı.

Millet'in zannederim en büyük hizmeti, "tek şef" yolunun ancak bu vasfa lâyık müstesna şahsiyetlerin varlığı ile mümkün olabileceğini isbatlamasıdır. Nâşit şahısma asla bir üstünlük hakkı tanımadan söyleyeceğim: Bugün bile böyle bir dergi, benzer alâkaya muhakkak mazhar olur."

ESKİ GAZETECİLERE DAİR...

Cemal Kutay'a göre, elli yıl önce gazetelerin ve gazeteciliğin halk nezdinde büyük itibarı vardı. Gazete sahipleri isimleriyle, fikrî şahsiyetleriyle gazetelerini temsil eder ve yürütürlerdi.

Kutay, eski üstad gazetecilerin hepsini tanıma ve onların rahle-i tedrisinde yetişmeyi kendisi için "büyük şans" sayıyor. "Ben bugün, o kültür seviyesine, o kalem hâkimiyetine, o cesarete ve telkin kudretine sahip hiçbir kalem göremiyorum" diyerek değerlendirmesini sürdürüyor:

"Benim zamanında gazete sahipleri, mesleğin belirli mer-

ikinci Dünya Savaşı sırasında

Bâbiâli'yi karıştıran olay:

1 kuruşluk gazete

tam 80 bin adet satmıştı

● Cemal KUTAY anlatıyor

Geçmişten birkaç çizgi

Boyanın ve cilanın yarısı

Bâbiâli'nin unutulmaz cimriliklerinden Halil Lütfi, Ankara'ya nadir olarak ve muhakkak bir iş için gelirdi. İlk önce de Ulus gazetesine uğrar, dudaklarından hiç kaybolmayan tebessümü ile "Ben geldim" derdi. Bu söz, gidinceye kadar misafir edileceği mânâsını taşırdı ve daha çok beni hedef alırdı. Çünkü, kendisinin idare müdürü olduğu Son Posta'ya, daha sonra Tan gazetesine devamlı yazı yazardım.

Bir gelişinde, Halil Lütfi'nin ayakta kalmasının çok boyasız ve camurlu olduğunu farkettim. Rahmetli, taksi parası vermemek için, İstasyon'dan Ulus'a kadar o camur derysını geçmişti. Hemen Ta-

barın Bar'ın köşesindeki Yusuf'u çağırtdım ve yapacağı işi işaret ettim. Emektar Yusuf sevkle işe girişti. Halil Lütfi Bey'in ayakta kalmasını önce temizledi, bir kat, bir kat daha boya, ardından bolca cila sürdü. Sonra parlatmaya koyuldu

Halil Lütfi, o ana kadar göz ucuyla bakıyordu. Birden atılıp, boyacının kolunu tuttu:

"Dur be oğlum, dedi. Maharetini anladık ama, boyaya cilanın yarısını da geriye alıyorsun.

Koşumlu aktör

Komik Nâşit, grubuyla birlikte Ankara'ya gelmişti. O günlerde başşehirde tiyatro bulunmadığı için, temsilcilerinin emre vereceklerdi. Zaten, eğlence yeri olarak da sadece iki sinema salonu vardı.

Nâşit, Hâkimiyet-i Milliye gazetesine gelmiş. Gazetenin idare müdürü Kemal

Turan (ki sonradan İsparta milletvekili oldu) ile bir ilan metni hazırlamışlar. İlanın bir yerinde "Nâşit bu akşam yeni kostümleriyle sahneye çıkacaktır" ibaresi yer alıyordu.

Ancak, eski harflerle yazılan metinde, "kostüm" kelimesindeki "t" harfinin iki noktası "s"nin üzerine kaymış ve üç nokta gibi olmuş. Tashihte Celâl Davut'un (Arıbal) da gözünden kaçmış. Sonuç olarak, cümledeki "kostümleriyle" kelimesi "koşumlarıyla" haline gelmiş.

Nâşit bu, eline geçen fırsatı kaçırır mı?... Nereden bulduysa, bir koşum tedarik etmiş. Dört ayak üstünde sahneye çıktı ve bir güzel kişnedikten sonra seyircilere şöyle dedi:

"Ne yapalım ki, gazete, benim "kostüm"ü bu hale getirdi. Ben de onun için ağdım.

Tabii, kimde can kalır..."

Paranın bildiği

İş Bankası'nın ilk ikramiyelerinden biri Halil Lütfi'ye çıkmıştı. O sırada Banka'nın Umum Müdürü olan Celâl Bayar kendisini kutlayınca, rahmetli gümüş, şöyle demişti:

"Beyefendi, Para, sizlerin kasasından daha emin ben de muhafaza edileceğini biliyor.

Yarı fiyatına

Halil Lütfi'nin yemeğini yeme bahtıyarlığına eren nadir insanlardanım. Hem de iki defa...

İki davetinde de, beni Tan matbaasının altındaki köfteciye götürmüştü. Ve gitmeden önce de uzun uzun köftenin ve pıvazın methini yapmıştım.

Olayın içyüzünü çok sonra, yanında yetişenlerden birinden dinledim. Meğer Halil Lütfi Bey'in, kiracıları olan köfteciyle anlaşması varmış. Çok seyrek olmakla birlikte, eğer bir misafirini oraya getirirse, hesabın yarısını ödermiş.

Tabii, bundan ucuz nerede yemek yedirebilirdi?..

"Kaya"nın "Y"si

Şükrü Kaya, bir olaydan dolayı, bir süre İçişleri Bakanlığı'ndan uzaklaşmıştı. Sonra durum düzeldi ve tekrar işine döndü.

Fahri Rifki Atay, bu vesileyle, Şükrü Kaya'nın çift sütünlük resminin birinci sayfa da uygun şekilde verilmesini istedi. Resmî, Bakanlığın hazırlamakta olduğu bir kanun tasarısıyla ilgili haberin içine koydu.

Fakat, aksiliğe bakın; "Kaya" kelimesindeki "y" harfi "k" olmamış mı?..

Bereket, Şükrü Kaya olayın öncesini biliyordu. Bunun bir tashih hatası olduğuna inandı ve mesele kapandı.

Ama rakiplerin çoğu, Ankara'nın bu tek gazetesinde çıkan "kakahğın" yol açabileceği olayları epey beklemişlerdi.

YARIN:
YAYIN YASAKLARI

TDV İSAM

Kütüphanesi Arşivi

No 76 703

27.1.86 TERCÜMAN

KÖSEBASİ
Ergun Göze

RUS PLANI

Ruslar'ın Kıbrıs planı diye öne sürdükleri şey, bizim bakımımızdan üzerinde ne kadar dikkatle durulsa o kadar yeri olan çok mühim bir davranıştır. Ayrıca, Rus sefirinin, işi Türk hükümet adamlarıyla esprili diyaloglara kadar vurdurması da dikkati çekmelidir. Zira, bu onlar için mutad olan bir davranış değildir.

Önce şunu belirtelim. Bu davranış, Türkiye'yi, Kıbrıs politikasında zayıflatmıştır. Böyle bir çıkışı asla beklemeyen, beklemediği için de hiçbir karşılık tedbir olmayan ve almayan Dışişleri'miz ne derse desin manzara ortadadır. Türkiye yeni bir atak yapmalıdır. Yeni bir hesap yapmalıdır. Ne yazık ki, bu günlerde hükümeti de, Dışişleri'nin de böyle bir konuda görmemektedir. Belki, yeni bir konjonktür değişikliği veya dünyanın başka yerindeki hadiselerin rüzgarının serpintisi bizi eski halimize getirebilir.

Ne var ki mesele sadece Kıbrıs'tan ibaret değildir. Böylece bir daha ortaya çıkmıştır ki, Rusya Türkiye'ye her an taarruz halindedir. Detant devresinde şekil değiştirmiş olan amansız bir hücumun takipçisidir. Nitekim, Kars'ı, Ardahan'ı, Boğazlar'ı istedikten ve böylece Türkiye'yi NATO'ya ittikten ve hatasız anlayıp "İstemekten vaz geçtim" dedikten sonra da Türkiye'nin iç işlerine karışmış ve karıştırmıştır. Bunu, bilhassa kültür kanalıdan yapmış, Bulgaristan vasıtasıyla Pro-Sovyet Türk yazar-cizer takımını iyice ayarlamış, şartlandırmış, ayrıca kendine "uydu" sendika, dernek ve birlikler ve basın organlarıyla Türkiye'nin havasını iyice bulandırmış ve o hâle getirmiştir ki solun adeta zaffer marşı söylemesine ramak kalmıştır.

Bütün bunları 12 Eylül'ün ve 12 Eylül Anayasası'nın önlemesi üzerine de, Ruslar, Bulgaristan'daki soydaşlarımızın Türk'üklerini resmen mahvetmeye yürümüş, Ermeni soykırımını iftirasını beslemiş, Avrupa'daki barışsever ajanlarıyla, Avrupa'ya kaçmış Türk komünistlerini Türkiye aleyhinde korkunç bir kampanyaya girişirmiş, dünyanın her yerindeki Türk düşmanlığını körüklemiştir.

O kadar ki, kendisi Afganistan'ı canavara istila ederken hareketini masum ve "devrimsel" gösterecek Türk işbirlikçiler bile bulmuş. Bugün bile bakınız, Türk basınında Ruslar'ın bu acap Kıbrıs planı aleyhinde kimler yazmış, kimler yazmamış? Ve düşünüünüz, eğer ABD resmen böyle bir çam devirse idi, kimler neler yazar, neler çizerlerdi? Demek ki, Ruslar'ın bu hareketi kadar tehlikeli olan bir husus, bizim içimizdeki bu tehlikeli hâl'dir.

Demistik ki bu hareket Kıbrıs Türk tezini zayıflatır. Bunu bir başka yönden izah edelim. Evet öyledir. Hatta şimdi ABD'ye karşı pazarlık gücümüz bile zayıflamış bulunmaktadır. Böylece Rusya, Türkiye'nin bir meselesini çözmesine ve rahatlamasına mâni olmuştur.

Karabekir'e yasak

Ankara: 23/12/1940

Talimat

Mebus General Kâzım Karabekir'in 23 Kânunuevvel (Aralık) 1940 Pazartesi günü Büyük Millet Meclisi'nde yapmış olduğu beyanat gazetemizde hiçbir suretle dercedilmeyecek ve bu beyanattan bahsedilmeyecektir.

Matbuat Umum Müdürü

(Bu talimat, basyevkilimizin emriyle Anadolu Ajansı'na, Ulus gazetesine, İstanbul, İzmir, Adana valilerine 23.12.1940 akşamı saat 21.00'de telefonla bildirilmiştir.)

NOT: General Kâzım Karabekir'in Büyük Millet Meclisi'nde hangi konuda konuştuğu, o tarihli Zabıt Ceridesi'nde gözden geçirilmiş ve şu sonuca varılmıştır:

O gün Meclis'te "Yerli kumaştan elbise giymesine dair 688 sayılı Kanun'un 1'inci maddesine müzeyyil kanun lâiyhası" görüşülmüştür. Kanunun gerekçesinde "Ordu eratının her türlü ihtiyacı dahilden temin edilerek, kısa bir müddet zarfında bunların temini mümkün olmadığından, bu ihtiyaç için fevkalâde hallerde ithalât yapılmasına zaruret hasıl olduğu" bildirilmiştir.

Kâzım Karabekir Paşa, yayınlaması yasaklanan konuşmasında, önceden tedbir alınmamış olmasının tenkid etmiş ve özette şöyle demiştir:

"Devlet fabrikaları ve Beykoz çok güzel kumaş ve ayakkabı yapıyor. Bunlar çalışmalarını devlete hasretmeyip, diğer hususî müesseselerle rekabet ediyorlar. Harb başlayalı birbuçuk yıl oldu, hâlâ ordumuzun seferi halde ihtiyaçları var. 688 sayılı Kanun 1341'de kanun haline in-kilâb etmiştir. 15 seneden beri bu fabrikalar ne yapıyor? Halkın ev sanayii ne oldu? Milli Müdafaa Vekâleti'nin alım-satım ilânları kontrol edil-yor mu?..."

Eski gazetecilerin hangi şartlar ve sıkıntılar içinde mesleklerini yürütmeye çalıştıklarını gösteren ibret örnekleri

Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

Yasaklardan secmeler

İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki sansür, basın tarihimizin hiçbir döneminde görülmemiş şiddetteydi. Olur olmaz sebeplerle, bazan da gerekçe bile göstermeden gazete kapatıldı

Bâbiâli'nin Yarım Asırlıkları dizisini tamamlarken, Sayın Ziyad Ebuzziya'nın arşivinden aldığımız, yayın yasaklarıyla ilgili bazı belgeleri sunuyoruz. Bunlar, eski gazetecilerin hangi şartlar ve sıkıntılar içinde mesleklerini yürütmeye çalıştıklarını gösteren ibret örnekleridir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki sansür, basın tarihimizin hiçbir devresinde görülmemiş şiddetteydi. Olur olmaz sebeplerle, bazen de gerekçe gösterme zahmetine dahi katlanılmaksızın gazete kapatılıyordu. 1881 sayılı kanunun gazete kapatmakta istifa edilen ve 1950'ye kadar yürürlükte kalan 50'nci maddesi şöyleydi:

"Memleketin umumî siyasetine dokunacak nesriyattan dolayı, İcra Vekilleri Heyeti kararıyla gazete ve mecmualar muvakkaten tatil olunabilir. Bu suretle kapatılan gazete veya mecmuanın nesrine devam edenler hakkında 18'inci madde hükmü tatbik olunur.

Bu suretle kapatılan bir gazetenin mesulleri, tatil müddetince başka bir isim ile gazete çıkaramaz."

Şimdi yasaklara göz gezdirelim.

● SADECE "GELDİ", "GİTTİ"
Türkiye'ye gelmiş olan İngiliz askeri heyetiyle mülakat yapılması, tafsilâtı yazı yazılmaması, fotoğraflarının basılmaması Dahiliye Vekâleti'nden bildirilmiştir. Sadece "geldi", "gitti" diye yazılabilir."

14 Mayıs 1939

● OKULLARDAKİ OLAYLAR
Okullarda ve fakültelerde ve enstitülerde disiplin bozacak mahiyetteki vak'alar, mahallin en büyük amirinden nezuhet almadan neşretmemek lâzımdır. Matbuat Kanunu'ndaki bu kayda riayet edilmesi.

26 Mayıs 1939

● KARABEKİR'E SANSÜR
Kâzım Karabekir'in beyanları nazarıtibare alınmayacaktır. Ve bunlardan bahsedilmeyecektir. (Ankara muhabirlerine Halk Partisi'nden söylenmiştir.)

● YABANCI RADYO HABERLERİ
Türkiye'den bahseden radyo haberlerinin, Matbuat Umum Müdürlüğü'nden izin almadıkça neşri yasaktır.

19 Eylül 1939

● "RUSYA" YAZILMAYACAK
"Rusya" kelimesi yalnız başına kullanılmayacaktır. "Sovyet Rusya" diye yazılacaktır. (Ankara'nın bildirisine dayanarak İstanbul matbuat memuru tarafından tebliğ edilmiştir.)

23 Aralık 1939

● İTİDALLI KARİKATÜR
Yabancı devlet reisleriyle icra heyetleri başlarında bulunan zevat hakkında itidalli karikatür yapılması. (Başbakan Refik Saydam'ın şifresine dayanarak İstanbul Vilâyeti'nden tebliğ edilmiştir.)

22 Mayıs 1940

küçük bir seyahat yapmak üzere Ankara'dan hareket etmiştir.)

Gazeteler bunun haricinde hiçbir şey yazmayacaklardır.

Matbuat Umum Müdürü

Vergi zamları

Ankara: 19/3/1941

Talimat

Vergilere yapılması mutasavver zamlar hakkında hiçbir nesriyatta bulunulmamasının, gazetelerin salâhiyetli muessislerine tebliğini rica ederim.

Matbuat Umum Müdürü

Selim Sarper

(NOT: Emniyet Müdürlüğü'nün 19.3.1941 tarih ve 5707 no.lu tezkere-siyle bildirilmiştir.)

● ONİKİ ADALAR HAKKINDA
Ankara: 6/1/1941

Talimat

Son zamanlarda gazetelerimizde Oniki Ada hakkında taleplerimiz olduğu zehabını verecek bazı nesriyat yapıldığı görülmektedir. Bundan böyle bu hususta katliyen yazı yazılmamasının, Türkiye siyasi gazetelerin mes'ul şahıslarına ehemmiyetle tebliğini rica ederim.

Matbuat Umum Müdürü

● KABİNE TOPLANTILARI VE RESMÎ KABULLER

Ankara: 23/8/1941

Talimat

İcra Vekilleri Heyeti ile Koordinasyon Heyeti toplantıları ve basyevkilin resmi mahiyetteki kabulleri hakkındaki haberlerin bundan böyle Matbuat Umum Müdürlüğü veya Anadolu Ajansı'ndan veril-

● POLEMİK YOK

Ankara: 28/5/1941

Son günlerde İstanbul matbuatında calibiddikatt bir vüs'at alan malûm polemiklere, yarı sabahın itibaren ve kat'î surette nihayet verilecektir.

Matbuatımızın her hususta temkinli ve mutedil bir nesriyatla müttehid Türk efkâr-ı umumiyesinin hakkiki mâkesi olarak kalmasını ehemmiyetle rica ederim.

Matbuat Umum Müdürü

Selim E.Sarper

● 36 PUNTO BAŞLIK

Ankara: 14/6/1941

Telgraf

Tasvir-i Efkâr Gazetesi Müdürlüğü'ne 13 Haziran 1941 tarihli nüshasının birinci sahifesinde, Türkiye hakkında Berlin'den gelen haber telgrafına 36 puntoluk serlevha koymanız, bu husustaki talimatın ruhuna aykırıdır. Bu vaziyetin dolayısıyla, sizi talimatına aykırı hareket etmiş addeylemekteyiz. Saygılarımı sunarım.

Matbuat Umum Müdürü

● ÜÇ SÜTUN BASLIK

Ankara: 22/8/1941

Tasvir-i Efkâr Gazetesi Müdürlüğü'ne İstanbul

Gazetenizin 19 Ağustos 1941 tarihli nüshasının birinci sahifesinde "Alman-Rus Harbi" serlevhasına, Radyo Gazetesi'nden ictibas edilen bir haberi büyük başlıklarla üç sütun üzerine plase ettiğiniz görülmüştür. Bu hareketinizin talimata aykırı olduğunu saygı-lanma bildiririm.

Matbuat Umum Müdürü

İzzettin T.Nişbay

● İNÖNÜ'NÜN SEYAHATLERİ
Ankara: 29/8/1941

Talimat

Reisicumhurumuz millî şef İsmet İnönü'nün umumiyetle yapacakları seyahatler için Anadolu Ajansı'nın vereceği haberlerden başka hiçbir suretle nesriyat yapılmamasının gazetelerimizin salâhiyettar muessislerine tebliğini rica ederim.

Matbuat Umum Müdürü

İzzettin Tuğrul Nişbay

lanlıları ve başvekilin resmî namına yetki haklarındaki haberlerin bundan böyle Matbuat Umum Müdürlüğü'nden izin alınmadıkça neşri yasaktır.

19 Eylül 1939

● "RUSYA" YAZILMAYACAK

"Rusya" kelimesi yalnız başına kullanılmayacak. "Sovyet Rusya" diye yazılacaktır. (Ankara'nın bildirisine dayanarak İstanbul matbuat memuru tarafından tebliğ edilmiştir.)

23 Aralık 1939

● İTİDALLI KARİKATÜR

Yabancı devlet reisleriyle icra heyetleri başlarında bulunan zevat hakkında itidalli karikatür yapılması. (Başbakan Refik Saydam'ın şifresine dayanarak İstanbul Vilâyeti'nden tebliğ edilmiştir.)

22 Mayıs 1940

● DÖRT YASAK

1-Anadolu Ajansı'nın haberlerinden başka haber yazılmayacaktır.
2-Sansüreyenel başlık yapılmayacaktır.
3-Başmakale yazılmayacaktır.
4-İkinci baskı ve ilâve yapılmayacaktır.
(İtalya'nın harb ilânı vesilesiyle tebliğ edilmiştir.)

10 Haziran 1940

● KALEM MÜNAKASASI

Cumhuriyet'te Nadir Nadi'nin makaleleri neticesinde açılan kalem münakaşası nihayet bulacaktır.
3 Ağustos 1940

Dinlere dair

Ankara: 24/7/1942

Talimat

Gazetelerimizin son günlerdeki neşriyatı arasında bahis bazı yazı ve mütalâa, İma ve temennilere rastlanmaktadır.

Bundan sonra dinler mevzuu üzerinde gerek tarihî, gerek temsili ve gerek mütalâa kabilinden olan her türlü makale, bend, fıkra ve tefrikaların neşriden tevakkü edilmesi ve başlamış bu kabil tefrikaların en çok on gün zarfında nihayettendirilmesi ehemmiyetle rica olunur.

Matbuat Umum Müdürü namına
İzzettin Tuğrul Nişbay

● ZAMLARA DAİR

Otomobil yetki parçalarını lastiklerin bittigi, on stokunun azaldığı yazılmayacaktır. (Matbuat Umum Müdürlüğü'nden tebliğ edilmiştir.)

10 Ağustos 1940

● METEOROLOJİ TAHMİNLERİ

Ankara: 4/11/1940

Şifre:

Umumi müfettişliklere, valiliklere
3060/5722

Geçmiş, halihazır ve gelecek zamanlara ait meteorolojik tahminlerin ve hâdiselerin neşredilmemesinin bütün gazetelere tebliğini saygıla rica ederim.

Başvekilî namına
Müştaşar Velîbi Demirel

● MAKALELER TEK SÜTUN

4104/3416 - Ankara: 16/11/1940
"Tasvir-i Efkâr Gazetesi Müdürlüğü'ne" TEL

İstanbul
Gazetenizin 15 ikincitesinin (Kasım 1940 tarihli nüshasının üçüncü şahtesindeki Muharrem Fevzi'nin siyasi makalesi iki sütun üzerine plase edilmiştir. Bu hareketiniz talimatı aykırıdır. Saygılarımı sunarım.

Matbuat Umum Müdürü
Selim Sarper

● SOYADI KULLANILACAK

Gazete ve mecmuaların haber bendlerinde, makalelerinde veya ilanlarında, devlet memurlarının veya hususi eşhasın isimleri dercedilmesi lâzım geldiğinde çok defa soyadı kullanılmadığı, küçük isimlerin yazılmasıyla iktifa edildiği görülmektedir. Küçük adlarla beraber soyadları da kullanılacaktır.

22 Kasım 1940
Selim Sarper

● İNÖNÜ'NÜN GEZİSİ

Ankara: 14/12/1940

(Reisicumhur İsmet İnönü. Ankara civarında

lanlıları ve başvekilin resmî namına yetki haklarındaki haberlerin bundan böyle Matbuat Umum Müdürlüğü'nden izin alınmadıkça neşri yasaktır.

messililerine tebliğini rica ederim.

Matbuat Umum Müdürü
İzzettin Tuğrul Nişbay

Basında meydan savaşı:

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında, gazeteler arasında dehşetli bir kavga patlak vermişti. Hüseyin Cahit, Falih Rıfkı, Zekeriyâ ve Sabiha Sertel savaşa girmemizi tavsiye ederlerken, Tasvir, Vatan, Yeni Sabah, Son Posta gibi gazeteler bunun felâket olacağını söylüyorlardı. Cemal Nadir, işte bu kavgayı bir meydan savaşı gibi karikatürize ediyor. Soldan itibaren, göbeğinde "Tan" yazılı Zekeriyâ Sertel, Sabiha Sertel, Cemalettin Saracoğlu (Yeni Sabah), Ahmet Emin (Vatan), Hü-

seyin Cahit (Tanin); onun arkasındaki sırada yukarıdan aşağıya doğru Falih Rıfkı (Ulus), Necmettin Sadak (Akşam), Asım Us (Vakit); siyah saçlı Ziyad Ebuzziya (Tasvir), onun arkasında sadece kaş ve gözleri görülen Etem İzzet Benice (Son Telgraf) ve Falih Rıfkı'nın koluy-la yüzü kapanmış, sadece çenesi ve kulağı meydana gelen Ekrem Uşaklıgil (Son Posta). O sırada bayram yaklaşmıştır. Bayramda gazeteler tatil girmekte, bunların yerine "Kızılây" adlı ortak bir gazete çıkarılmaktadır. İşte, yukarıdan ağır ağır süzülen bu gazete, kavgayı tatil ediyor. (Bunlardan yalnızca Ziyad Ebuzziya sağdır.)

● HIRSIZLIKLAR

Hatay'da 15 haydut 3 otomobili soymuş, bir polisi öldürmüş, 2 kişi yaralanmış ve 15.000 lira gaspederek kaçmışlar. Bu haber yazılmayacaktır.
29 Ağustos 1941

● BULMACALARA DA...

17 Aralık 1941 tarihli Akşam gazetesinin dördüncü sayfasında intişar eden bulmacanın dolu kareleri "gamalı haç", göstermektedir. Bunun tesadüfen bu tarzda vücuda gelmiş olması mümkün olsa bile, birçok okuyucular tarafından muhtelif tarzda mütalâa ve telâkiki edilmiş tabiidir. Okuyucular tarafından yanlış telâkiklere meydan verecek şekil ve yazıdan çekinilmesini tavsiye ederim.
18 Aralık 1941

● TREN KAZALARI

Ankara: 4/2/1941
İlk verilen talimatı nazarıtibara almayarak, son günlerde vukua gelen tren kazaları hakkında Anadolu Ajansı'nın verdiği malûmatı haricinde hiçbir surette neşriyat yapılmamasının gazetelerin selâhiyeti mümessillerine tebliğini rica ederim.
Matbuat Umum Müdürü

● UN VESAİR MADDELERİ

Un vesair ihtiyaç maddeleri hakkında neşriyat yapılmayacaktır.
7 Mayıs 1941

Dört yasak daha

Başbakanlık'tan bildirilmiştir.

- 1- Gazetelerde büyük manşetler yalnız dahili haberler için kullanılacaktır.
- 2- Harici haberler tek sütuna dizilecek ve bu haberlere azami 24 puntodan büyük başlık konmayacaktır.
- 3- Matbuat Umum Müdürlüğü'nün ve Anadolu Ajansı'nın vereceği harici haberlerden başka hiçbir harici haber neşredilmeyecektir.
- 4- Türk rejiminden ve bu rejimin ideolojisinden gayri, velev fikri tetkik namı altında olsa da diğer rejimlere ve ideolojilere ait neşriyat yapılmayacaktır.

20 Temmuz 1940
Refik Saydam

● MECLİS MÜZAKERELERİ

Talimat
Bugünkü (19 Aralık 1941) Meclis müzakerata hakkında Anadolu Ajansı'nın vereceği haberler haricinde neşriyat yapılmaması rica olunur.
19 Aralık 1941

● SIKINTILI ŞEYLER

Vilâyetin resmî beyanata olmadan, gazetelerde ekmeğe tevzi, vesikaya bağlanması ve fırınlarda izdiham mevzuu üzerinde yazı yazılmayacaktır. (Emniyet Müdürlüğü aracılığıyla tebliğ edilmiştir.)
9 Ocak 1942

● ŞEKER FİYATLARI

Ankara: 20/1/1942
Talimat
Şeker fiyatları hakkında Anadolu Ajansı'nın vereceği haberlerden gayri, hususi veya muhabir istihbaratına müstenid neşriyatta bulunulmamasını rica ederim.

● TELAŞ VERİCİ VE ZEVKSİZ BAŞLIK

Ankara: 23/1/1942
Tel:
20 Sonkânun (Ocak) tarihli nüsharuzun birinci sayfasının sağ ucundaki serlevha, bu babdaki talimatın ruhuna aykırı, zevksiz ve telaş vericidir.

Bugün bile bakınız, Türk basında Ruslar'ın bu acı K Kıbrıs planı aleyhinde kimler yazmış, kimler yazmamış? Ve düşününüz, eğer ABD resmen böyle bir çam devirse idi, kimler neler yazar, neler çizerlerdi? Demek ki, Ruslar'ın bu hareketi kadar tehlikeli olan bir husus, bizim içimizdeki bu tehlikeli hâl'dir.

Demıştik ki bu hareket Kıbrıs Türk tezini zayıflatır. Bunu bir başka yönden izah edelim. Evet öyledir. Hattâ şimdî ABD'ye karşı pazarlık gücümüz bile zayıflamış bulunmaktadır. Böylece Rusya, Türkiye'nin bir meselesini çözümesine ve rahatlamasına mâni olmuştur. O zaman, Türkiye'nin de bunu bilip ona göre kendisine yeni manevra imkânları sağlaması ve onları gerçekleştirilmesi gerekir.

Unutmamak gerekir... Büyük güçlerin halleder olacak daha büyük menfaatleri vardır. Mesele onu bulmakta, onu bilmekte ve gerekeni yapabilmektir. Dünya tarihi her gün değişik şekilde devam eden bir mücadelede ibarettir. Bitaraf olan bertaraf olur demmiştir.

Türkiye, "Ruslar Afganistan'dan çıkısın ben Kıbrıs'tan çıkayım" da mı diyemez? Arada hiçbir benzerlik olmadığı bütün dünya biliyor. Ruslar'ın bölgemizdeki yumuşak karını Afganistan'dır. Bunu tekrar tekrar ele almak Türkiye için bir mecburiyettir de...
Ve başka meseleleri de...

● ŞİKÂYET KILIKLI NESRİYAT

Ekmeğin, odundan ve kömürden, etten, şikâyet kılıkli neşriyat yapılmayacaktır.

10 Ocak 1942

● İMLAYA MÜDAHALE

İmlâ Kılavuzu'nda gösterilen kelime akide ve örneklerin esas olması.
(Başbakanlık'ın 20 Mart 1942 tarihli tezkeresiyle bildirilmiştir.)

● MUHAKEME YASAĞI

Bir kadim yalancı şahitliğe tevcihten suçlu sorgu hâkimini...nin cereyan eden muhakemesine dair neşriyat yapılmayacaktır.

6 Mayıs 1942

Ek yasak

Zabita, adliye ve mülkiye memurlarının işledikleri suçlara ait neşriyat yapılmayacaktır.

● BAKANLARIN GEZİLERİ

Ankara: 24/5/1942

Talimat

İcra Vekilleri Heyeti azalarının yurt içindeki seyahatleri hakkında Anadolu Ajansı tarafından verilecek haberlerden başka neşriyat yapılmamasını rica ederim.

Matbuat Umum Müdürü
Selim E. Sarper

● "TEFRİKAYI KESİN"

Ankara: 29/5/1944

Yeni Sabah Gazetesi Müdürlüğü'ne Sami Karayel'in "İçyüzleri" başlıklı tefrikasını kesmenizi rica ederim. Verilen talimatı istisam yolu neşriyatta bulunmanız doğru değildir.

Umum Müdür Vekili
İzzettin T. Nişbay

● İHTİYATLI LİSAN

Tel:
Ankara, 23/6/1942
Tasvir-i Efkâr Gazetesi Müdürlüğü'ne
Gazetenizin 21 Haziran 1942 tarihli nüshasının başmakalesi sayan-ı dikkat görülmüştür. Hükümet reisliğinden bahsederken daha ihtiyatlı bir lisan kullanılmasını rica ederim. Tasvir-i Efkâr'a çöldürülmüştür.
Matbuat Umum Müdürü
Selim Sarper

—BITTİ—